

Misóólúgú mí búúd ɔ lwámá Isâ í dúgyá nɔ kálaad Misóólúgú yí

Misóólúgú mí búúd ɔ lwámá, jisə cilyá ábeé mə Lúkas Kálaad Zembî dî. A ηgə jaaw váál búúd ɔ lwámá ɔ Yésus bwə á bwiηg Jɔjɔ Kéel yí.

Mətédúlé mə kálaad mə lwágulə sə ná Yésus nyə á bwəndε fɔg shú Dɔ dé, nyə á ka jaaw bwo fɔg nyɔɔηgú né sáη sáη (1.8): «bi mə bá lég ηkûl í bá zhu wə Nkɛηkɛ Shíshim, zə bídí, bi músə bá bwiηg láη wâm, tééd Yurúsələm, kala Yudéa, kə kumə Samariya, kə wós íjumə í shí byêsh dî.»

Kálaad Misóólúgú ji ka bə nə məma mənkwə məbá:

(1) Ja Yésus mə shîn kə gwów yí, a mə nti búúd bé Nkɛηkɛ Shíshim nyúúlúd jwəw lú Pantekôt. *Dɔ mə Zembî í mú tééd Oyúden dî (1.1–12.25), í mú ka ηgə bwaag.

(2) Jɔjɔ Kéel nyə á kə námá né ndéé kə kumə Róma, shug lú ləməd (13.1–28.31). Tééd lúu 13, Pwól wə ηgə bul nyîn: í bul bə mínjəond milól nyə a sá myá.

Kyeyáɔ Jɔjɔ Lán í á ηgə kyey ntáni kú bish məkwowula ni í cúgé nji sáal búúd ɔ lwámá bənəη oshwə báj; í bul bə ná Nkɛηkɛ Shíshim wə nyə á ηgə sá ná Dɔ mə Zembî í ηgəg nə bwaag.

Zembî nyə á kaag buud Nkɛηkɛ Shíshim

¹ Tyoffil, mæ a tééd cilæ kálaad ashúshwóógú ná mæ bwiing sâ jêsh Yésus nyæ a sá yí, næ jœng jêsh nyæ á jíguli yí tééd mátéédúlé ² kæ wós jwðw nyæ á bân kæ gwów yí. Jwðw dœngú, næ ñkul á Nkêñkê Shíshim, nyæ á fwo shîn lwágulæ *buud ɔ lwámá bé nyæ á féesh wá sá bwé jélá næ bá sá yí. ³ Búúd ɔ lwámá bé bœng dí wé nyæ á lwóya nyúul mpásæ micúñ næ shwiý dé yí. Nyæ a lwágulæ bwo iyuug mimbií mimbií ná a jisæ kuwó, bwé ñgé dúg nyæ tâñ mwðw mæwúm mánê, a ñgé bwiing bwo isâ í dúgyá næ Faan má Zembî yí.

⁴ Í á ka zæ bæ, dúni jwówúd íí, bónónj bwé ñgé dæ, a mú báásulæ bwo ná: «Bí kú bá tí mákuú Yurúsalem, bí ɔ bá fwo bwánd sâ Dâ nyæ á kaag yí, sâ bí á gwág næ mæ yí.» ⁵ Nyæ næ bwo ná: «Yuánes nyæ nyæ á duu buud næ mæjúwó, bí bân bi mæ zé bá duwan næ Nkêñkê Shíshim námé mwðw mágaád.» ⁶ Bêsh bwé mú ka jî nyæ cúñ ñgwúd ná: «Cwámbe e, ye ja gaád wé wó zé kwo tál íjwûga yâ *Izuræyêl yí?» ⁷ A mú ci næ bwo ná: «Bi dí bí ná bi mpúg móf wála næ ija Dâ nyæmfwó nyæ á tâl yí. ⁸ Nji, bi mæ bá lág ñkúl í bá zhu wé Nkêñkê Shíshim, zæ bídí, bi músæ bá bwiing lán wâm, tééd Yurúsalem, kala Yudéa, kæ kumæ Samariya, kæ wós íjumæ í shí byêsh dî.»

Yésus mæ ká gwðw
(Luk 24.50-53)

⁹ Ja nyæ á shîn lás næ bwo ntáni yí, bwé ñgé dúg nyæ, a mú ñkân kæ gwðw, ñkúdu mú shweel nyæ,

1:1 Luk 1.1-4 **1:2** 10.41; 13.31; 28.23; Luk 24.36-42, 46-51; 1Tm 3.16 **1:4** Luk 3.16; 24.49; Yuá 14.16 **1:6** Luk 24.21 **1:7** Mak 13.32 **1:8** Luk 24.47-48 bi músæ bá bwiing lán wâm: 1.21-22; 2.32; 3.15; 5.32; 10.39; Yuá 15.27 **1:9** Luk 24.51; Yuá 6.62; 1Pr 3.22

mísh máη mē kú ná dúg nyə. ¹⁰ Bwə ηgə ná dúg ηγεε jon dí wú nyə á kə wá, seegya ná buud obá bwə mē wós bwo na koogú, bwə njúl nə mimbwéedí mí áfufumá. ¹¹ Buud óni bwə mú ci nə bwo ná: «Yé búúd ó Galilé, jí bí mē ká bwên na du dúg jon dí yí? Yésus mē bân kə jon dí béégya nə bi éne, nyə é bá námá kwo zə mbii ηgwúd bi ámə dúg a ηgə kə jon dí ni.»

¹² Ntó, bwə mú tí ηjənd wúlə mbámbáη á wəolivyé, kélə Yurúsəlem, cínəηgá jisə cé zhíí múúd mē kyéy jwəw lú sábaad yí*. ¹³ Ja bwə mē wós Yurúsəlem yí, bwə mú bád fúm á njów dí gwəw, kúl bwə á du seηgya yí, nə Pyêr, nə Yuánes, nə Zhâk bá André, nə Fílíp bá Tómas, nə Batəlamí bá Matiyô, nə Zhâk á mwân mē Alfê, nə Shímun nyə á bə gwoonηg á məcəy mē ləom dí yé, nə Yúda mwân mē Zhâk. ¹⁴ Bêsh bwə á du sá zény mājəgula lâm ηgwúd, bənêη bóól búdá, nə Maríya nyəηgá mē Yésus, nə omínyəηá ó Yésus.

Bwə féesh jilá mē Yúdas

¹⁵ Dúl jwəwád ntáni, obúgula bwə mē seηgya je bə tâη buud təd nə məwúm mábá, Pyêr nyə á təw shí, a mú ci nə bwo ná: ¹⁶ «Bwááηg ó, Nkəηkê Shíshim nyə a lás mpu mē *Dávid dí, sâ jəηg jisə cilyá shú mē Yúdas. Nyə wə nyə á ηgə kə nə buud bwə á kə bii Yésus wá. Í á jii né sâ jisə mícilyá mí Kálad Zembî dí yí í bwəmag. ¹⁷ Yúdas nyə á bə námá gwoonηg jisád, Zembî nyə a yə námá nyə ηkəw sáal gaád. ¹⁸ Nji, *mwaanê bwə á jəna nə nyə né a sáag olíηηgê nyə á

1:10 Luk 24.4 **1:11** Luk 21.27; Mbá 1.7 **1:12** Luk 24.52

* **1:12** Cəx mē Moyíz í á du ci né ηkí muud mē cəel sá ηjənd jwəw lú Sábaad í, a kú ntə kilomáda ηgwúd. **1:13** Luk 6.14-16 **1:14** Luk 23.49 **1:16** Sôm 41.10 **1:18** Mat 27.3-8

sâ wá, nyə á kusə shí nə mwaanê wəəŋg. Nyə á ka kə kadəwa shí cínəŋg mbúbudɛ́, a mú kəod tām kug, isóg nə incuwa cɛ́m shí nə shí†. ¹⁹ Buud ɔ Yurúsəlem bēsh bwé á shí mpu sâ jəəŋg, nə ndeé bwé á gwiid shí nyəəŋg nə Akélɛ́dama, ntó mə ké nə “Shí məcií”. ²⁰ Mpugá nə jísə cilyá kálaad osôm dɛ́ ná: “Dánd dé í lúgúg wuul, muud kú ná bá ji cínəŋg”. Í njúl námə kwo bə cilyá ná: “Nɔ́gwól múúd nɔ́wág jiya jé”.

²¹ «Ntó, sá búsə nə bóól búúd wa, buud sənəŋ bwo sá á dɛ́ nɔ́gə jaand ja sənəŋ Cwám̄ba Yésus sá á bə gwoəŋg yí, ²² téeđ nduwán mə Yuánes Nduu-buud kə kumə ja nyə á bɛ́n kə jon dí yí. Í jɛ́i nə nɔ́gwól múúd á cínəŋg zág sɛ́ɛŋgya nə sá, sənəŋ zə nɔ́gə bwiinɔ́g gwúm̄alə Cwám̄ba nyə a gwúm̄ yí.» ²³ Bwé mú lwágulə búúd obá, nə Yóseb nyə á bə nə dúl jínə nə Barsábas, bwé dágə námə nyinɔ́gə jəw nə Yustos yé, nə Matíyas. ²⁴ Nə ndeé, buud bwé mú jəgula nə Zembí ná: «Cwám̄ba e, wo muud mə mpú mílám mí búúd bēsh yé, lwóg sá nyəəŋg wó mə féesh wa búúd obá óga dí yé, ²⁵ a zág nɔ́wə jiya wa sáal *búúd ɔ lwámád, nəcé Yúdas nywáá nyə á myaas jiya jəəŋgú, a kə nɔ́wə jəəŋg í á jəla nə nyə yí.» ²⁶ Bwé mú jwə bya shú búúd obá bəəŋg, mpaambá í mú féesh Matíyas, bwé músə sɛ́ɛŋg nyə nə buud ɔ lwámá wúm̄ nə nɔ́gwúd.

2

Nkɛ́ŋkɛ́ Shíshim mə shulə jwəw lá Pantekôt

¹ Ja jwəw lá Pantekôt í á wósos yí, bēsh bwé á bə

† **1:18** Bwəɔdagí lâŋ ga nə wəəŋg wúsó Mat. 27.5 yí. **1:20** Sôm 69.26; 109.8 **1:21** Luk 1.2; 3.21; 24.51 **1:24** Yuá 2.24-25 **1:26** Mik 16.33 **2:1** Ləv 23.15-21; Mbá 16.9-11

bwé njúl kək̀k̀l ηgwúd. ² Seegya ná nyúl ncíndé mú zhu gwôw námá nda ja məma ηkwô mə dɛ kunɣ yí. Ncíndé nyɔɔηɣ í mú lwánd njów bwé á bə yí wêsh ná cwóó. ³ Nə ndéé bwé mú dúg bíl ísâ í ηgá wóós nda məjũm mə kuda. Isâ byɔɔηɣ í mú ηgə bóóg ηgə kə badɛwo muud yêsh nyúúlád. ⁴ Bêsh bwé mú lwánd nə Nkɛ̀ηkɛ̀ Shíshim ná cwóó, bwé mú tééd ηgələ lás mól mək̀l nda Shíshim í á ηgə sá ná bwé lásúg ná.

⁵ Í á bə *Oyúden bwé njúl Yurúsalem, Oyúden bwé mə wá lâm wá Zembî wá, bwé á zhu ílwoη i búúd byêsh bíśə jon dí shí yí. ⁶ Ja sâ ni mə gwíg ləəm nə ləəm yí, búúd bwé mú zə seηgya bwé kú mpu sâ bwé cíg yí nəcé muud yêsh ηgələ gwág obúgula bwé ηgá lás kál lú byélé dé. ⁷ Fug í á jímb bwo mílúúd, bwé ηgá jág bul káam, bwé mú ηgə ci ná: «ηgaá ná búúd bwé ηgá lás óga bêsh búsə buud wá Galilê? ⁸ Ká ntədəlé í mpú zə bə ná sá ηgág nə gwág bwé ηgá lás mək̀l măsú, muud yêsh yag kál lú byélé dé yé? ⁹ Nə Oparut, nə buud ó Medî nə bəɔηɣ wá Elam, nə bəɔηɣ bwé dɛ ji Məzhuputamî nə Yudéa, nə bəɔηɣ wá Kapados námá, nə Pôη nə Azî, ¹⁰ nə Frizhî, nə Paməfilî námá, nə Igípten, nə məfaan mə Libî mâ ηgeé ηgwála Sirên, nə buud bwé ámə zhu Róma wá, ¹¹ fwámé Oyúden, nə ojóη bwé á zə nyíi mísəɔn Oyúden dí wá, nə buud ó Kərêt nə Arabî. Ntədəlé sá ηgá gwág buud óga bwé ηgá bwiηɣ məma misóólúgú mí Zembî sádí mək̀l mə byélé dí yé?» ¹² Bêsh fug í á jímb mílúúd, bwé kú ná mpu sâ bwé cíg yí. Bwé mú ka ηgə ci bwámé nə

2:3 Luk 3.16 **2:4** bwé mú lwánd nə Nkɛ̀ηkɛ̀ Shíshim ná cwóó: 4.31; 6.3, 5; 7.55; 8.17; 10.44; 11.15, 24; 13.9; 15.8; 19.2, 6 lás mól mək̀l: 4.31; 10.45-46; 19.6; 1Kr 12.10; 14.2-12 **2:7** 1.11 **2:12** 1Kr 14.23

bwámé ná: «Jáyé í mé bə ga?» ¹³ Bóólúgá bəŋ bwá mú ŋgə cágələ obúgəla, bwé ná: «Bwé mé lwánd nə məlwəg.»

Pyêr mə lás kaand

¹⁴ Pyêr bəŋəŋ *buud ɔ lwámá wûm nə ŋgwúd bwá mú ka zə tōw tām buud. Pyêr mú bān kəl gwów-gwôw, lás nə bwo ná: «Yé *Oyúden nə bi bēsh buud bí ŋgə ji Yurúsəlem wá, bi ɔ mpú nti málwə kəga mádí, bi mé jəlá nə mpu sá ga. ¹⁵ Buud óga bwé aŋgē nə fudə nə məlwəg nda bí ŋgə ci ná. Nɡaá nə jwôw dúsə ná nji məwəla ibuu mâ mpámán mpámán. ¹⁶ Í yidá bə ná sá Zhuwêl *muud micúndə nyə á jaaw yí, gwé wə í mé bwámá ga, nyə á ci ná:

¹⁷ Í bá bə ná, mwôw mâ məzhúgúlâ, mə bá shwu múúd yêsh Shíshim wâm.

Zembî mé ci ntó.

Bwān bān wā budûm nə wā budá bwé bá cúndə micúndə myâm,

məncwámá mún mé dúg *məntamé mé á mísh ná bagé*,

icwúcwúúl bín dúg məntamé.

¹⁸ Jí ntó. Mə bá shwu ósól ɔ məsáal bām Shíshim wām mwôw məŋgúd,

təə ósól ɔ məsáal wá budûm, təə wā budá, bēsh bwé mú bə búúd ɔ micúndə.

¹⁹ Mə bá wéeshəli *ísâ í mímbúgú gwów jəŋəd, mə sá *ísâ í ntó búúd ŋkwón yí shí mishwun.

Í bá bə, nə məcií nə kuda, nə ŋgúdə yíle,

²⁰ shúshwóógú nə mwásé mé Cwáməba í zág wóós, məmə mwásé áŋkəŋkəŋəwā wəŋg,

2:17 Zhu 3.1-5 * **2:17** ntamé á mísh ná bagé: Wāŋ mbií ntamé í də bə wo kú kə gwád.

jwôw í bá shwǝǝla bæ yídúgú, mbyôl bæ mæcií.

²¹ Nə ndeé, múúd yêsh mə bá kîm jôw jínə mə Cwámba yé, a bá cugə.

²² «Bag ó *Izərəyêl, gwágúlagá sâ mə ngə ci yí. Zembî nyə a wéeshali bí *məshimbá nə isâ í mímbúgú nə isâ í ntǝ búud ηkwóη yí. Nyə a wéeshali byo məbwə mə Yésus á Nazarêt dí nda bí mə bwéy mpu ná. Ntǝ ji nə Zembî nyə á mpu lwóya nə nyə wə nyə á nti bí Yésus á Nazarêt wəηgú, ²³ Zembî mú sá nə bí bíig muud wəηgú námə nda nyáméfwó Zembî nyə á ηwa cígúla nə, nda nyə á bwey mpu ná. Bi á kusha nyə nə buud búsé kú bish máççç wá, bí sá nə bwé gwúg nyə, bwé músə bwambələ nyə kwolós dí.

²⁴ Nji, Zembî nyə a gwúmushi nyə, a fεemushi nyə nə shwiyy nəcé shwiyy í á shígé nywá bæ nə ηkul máánd nyə kandugə. ²⁵ Dávid nyə á wámbələ ci shú déd nə: Mə á də dúg Cwámba mádí shwóg ja jêsh, nəcé a jisə mádí mbwə mənçwùm shú nə sâ kú bwele fwəgusə mə.

²⁶ Ntǝ, lâm wâm wúsə nə məshusug, jûm dâm í ηgə kəəs nə jámbá.

Ka nyiηgə bul bæ nə ifúndə byâm í bá ηgə woga nə búgá,

²⁷ nəcé wo abúlé sá nə mə kág myeesh baη mínjîm, wo abúlé bíd nə jǝjǝ sól məsáal wô kág bwo shwóηud.

²⁸ Wo a sá nə mə mpúg məzhií mə cug,

2:21 22.16; Rom 10.13 **2:22** Luk 24.19; Yuá 3.2; Mis 2.43; 4.30; 5.12-16; 6.8; 14.3; 15.12; 19.11-12; Rom 15.19; Heb 2.4 **2:23** 3.15; 4.28; 7.52; Luk 23.33; 1Te 2.15 **2:24** 3.15; Luk 24.5 **2:25** Sôm 16.8-11 **2:27** 13.35

wo bá lwándulə mə nə məshusug ja mə bá dúg wó yí.

²⁹ «Bwááŋg, maguləgá nə mə jááwug bí nə kpwəó ná, mpáámbá íshé *Dávid nyə a shí yə, nyə á dəw, shwon nyé nyísə ná wa sádí zə wóós múús. ³⁰ Nji, nda nyə á bə muud micúndə ná, nyə á bwey mpu ná Zembî nyə á kaag nyə, a keen búbálé nə a bá jil ŋgwól mwân yé, məbyá mé mâ nyəməfwó, a bá jil nyə nyédí jiya ící dî. ³¹ Nyə á bwey dúg ná Yésus mə bá gwûm, gwûmúlə wəŋg wə nyə á ŋə ci ja nyə á lás ná: “Bwə á shígé myaas nyə ban mínjîm, nyúúl nyé í á shígé bwo shwóŋəd”.

³² «Yésus wəŋgú, Zembî nyə á gwûmushi nyə, sá bēsh sá búšə owúshined wā lâŋ wəŋg. ³³ Mbwə mənkwûm mə Zembî í á bân nyə gwôw. Nkəŋkə Shíshim Zembî nyə á kaag yé, a mə lóg nyə wə Dâ, a mə shwu sə nyə, gwə wə bí ŋgə gwág bí ŋgə dúg nə sə ga. ³⁴⁻³⁵ Dávid nyəməfwó nyə a shígé kə gwôw, nji nyə á ci nó:

Yawé nyə á ci nə Cwámba wâm ná:

“Jig shí wa mэдí mbwə mənkwûm
kə wóós ja mə é culushi mízhízhíŋ myô,
wo nyaál myo nə məkuú yí!”

³⁶ Yé bag ɔ Izurəyêl bēsh, bí mə jəlá nə ka mpu kú nə məshwán ná Yésus bí á bwambulə kwolós dí yé, Zembî mə sá nə a bəg Cwámba, a bə *Kříst.»

2:29 10j 2.10; Mis 13.36 **2:30** 2Sa 7.12-13, 16 **2:31** Sôm 16.10
2:32 1.8 **2:33** Mbwə mənkwûm mə Zembî: 2.34; 3.13; 5.30-34;
7.55-56; Mak 16.19; Luk 20.42; 22.69; Rom 8.34; Ifz 1.20; Kol 3.1; Heb
8.1; 1Pr 3.22 Nkəŋkə Shíshim Zembî nyə á kaag yé: 1.4; Yuá 14.16-17;
15.26 **2:34-35** Sôm 110.1; Luk 20.42-43; Heb 1.13 **2:36** 3.15

Obúgula á Yésus á ashúshwóógá

³⁷ Kaand ni nyə á kwiy buud milâm, bwé mú jí Pyêr bónôñ *buud ɔ lwámá ná: «Bwááŋg e, sé sáág ntudélé?» ³⁸ Pyêr mú bɛsa nə bwo ná: «Céndúgá mitédúgá, muud yêsh dúwanugí jíná má Yésus-Krîst dí, Zembî jwúg bí nə *misám mín. Ntó, bi mú lág yána má Zembî, yána dɔŋg wá Nkɛŋkɛ Shíshim. ³⁹ Nəcə ŋkaagá má Zembî í dúgyá nə bí, nə bwân bán, nə bóól búúd bêsh básé óshwóg-óshwóg wá, bímbí dêsh Zembî mə bá jêw yí.»

⁴⁰ Pyêr mú námé kwo ŋgə lás nə bwo bíl zhwog iciyá na, ŋgə cwîny bwo, nyə nə bwo ná: «Túbúgá wú na kala búúd á lílŋgí nííd.»

⁴¹ Buud bwé á magulə kaand yé wá, bwé á duwan. Jwôw dɔŋgú, buud bwé á kwídali *Dɔ lú óbúgula dí kúná-kúnə buud otóóshin olóól.

⁴² Obúgula bêsh bwé á də sá zény bɛɣlə mínjígúlá mí búúd ɔ lwámá, zény cug seŋgí á omínyoŋâ, zény dúlə féya buléd, nə zény dúlə jí íseŋgyá í májəgulad.

⁴³ Buud bêsh bwé á bæ nə gwóógá, buud ɔ lwámá bwé ŋgə bul sá *ísâ í mímbúgú nə *ísâ í ntɔ búúd ŋkwón yí. ⁴⁴ Buud bêsh bwé á *búgula wá bwé á də bæ kúl ŋgwúd, bwé seŋg isâ byáŋ də bíí byo seŋgí.

⁴⁵ Bwé á ŋgə kusha məbii máŋ nə isâ byáŋ, bwé ka də kawula *mwaanê wɔŋgâ námé nda múúd yêsh nyə á bæ nə məyáŋgan ná. ⁴⁶ Bêsh bwé á də sá zény kələ *Luŋ má Zembî jwôw dêsh mbií ŋgwúd; bwé də féya buléd mínjów minjów, bwé də də ídâw byáŋ nə məshusug, kú nə muud mə ŋkény nyúul. ⁴⁷ Bwé də

2:37 16.30; Luk 3.10, 12, 14 **2:38** 3.19; Luk 3.3 **2:39** Iza 57.18-19; Ifz 2.17 **2:41** 2.47; 4.4; 5.14; 6.1, 7; 8.4; 11.21, 24; 12.24; 13.49; 16.5; 19.20; 21.20; 2Te 3.1 **2:44** 4.32-35 **2:46** Luk 24.53
2:47 2.41

ságusə Zembî, bóól búúd bēsh də ηwa bwo nə məjilə. Cwámba nyə á də cug buud jwôw dēsh, a də kwádələ bwo *Dɔ dí.

3

Pyêr bá Yuánes bwá lwag mbúmbwúgú

¹ Pyêr bá Yuánes bwá á ka zə kə *Luŋ má Zembî wəla lú májəgula dí, məwəla məlóol má mpwó-kugú. ² Ngwól múúd nyə á byél mbúmbwúgú. Buud bwá á ka də ηkēny nyə jwôw dēsh də kə jil nyə mpumbé Luŋ bwá də jôw ná: «Jɔ Mbê» yí, a ka də gwáámb búúd bwá ká Luŋ wá kwíindyá. ³ Múúd éne nyə á ka dúg Pyêr bá Yuánes bwá ηgá bə ná bwá zə nyíi Luŋ, a mú gwáámb bwo kwíindyá. ⁴ Pyêr bá Yuánes bwá mú dúg nyə ná figá-figá, bwá nə né ná: «Ntiig mísh kága.» ⁵ Muud éne mú kənd mísh bwádí a ηgá téduga ná a zə lóg gúl sá. ⁶ Pyêr músə ci nə nyə ná: «Mə cugé nə *mwaanê, mə kú nə or. Sá má jí nə ndí yí, gwá wə má yə wo yí. Jíná má Yésus-Krîst á Nazarêt dí, tówúg tútəlí wo kyéyug!» ⁷ Ná ndeé a mú bií nyə mbwê mənəcwúmúd, bən. Námá cé nə cé, məkuú nə məcugulu má músə lal múúd éne. ⁸ A mú sáanz tôw tútəlí ná cədek. A mú tééd ηgələ kyey. A mú kə, bənêŋ bwo bwá mú kə nyíi Luŋ má Zembî, a ηgá kyey, a ηgá kôw, a ηgá ságusə Zembî. ⁹ Buud bēsh bwá mú dúg nyə a ηgá kyey, a ηgá kôw, a ηgá ságusə Zembî, ¹⁰ bwá ηgá mpu yag nyə ná muud nyə á də jí mpumbé Luŋ bwá də jôw ná Jɔ Mbê, a dúgá gwáámb búúd mikwíindyá yé, nyə wə éne. Bwá mú ηgə jág bul káam sá í má sɪy yí, ikukwəndə bií bwo. ¹¹ Muud

ένε nyə á shígé ná kwo béégya nə Pyêr bá Yuánes. Buud bêsh bwo mú zə nə mikúlá kú ná mpu sâ bwá cíg yí, zə lyɛ bwo na wú bwá á bæ kúl bwá á gwiid ná Nyíngulé* má Sólumun yí.

Pyêr mə lás kaand

¹² Nda Pyêr nyə á dúg ntúni ná, nyə á ka lás nə buud, nyə ná: «Yé bag ɔ *Izarəyêl, nəcé jí bí ηgə bul káam sâ í má sîy ni yí? Jí bí ηgə dúg sá ná ηkaamə námə nda ηkul nyísú wə í má sá nə muud éga kyéyug tútəlí yí, ηkí ntág ná sá bulúlə wá milâm wə Zembî wə í má sá yí? ¹³ Zembî má *Aburaham, Zembî má *Izaag, Zembî má *Yákwab, Zembî odâ má sá ná sóol məsáal yé Yésus bág nə gúmá. Yésus bí b̂η bí á kεenzh yé, bí á ban mísh mə Pilât dí yé, í njúl ná Pilât nywáá nyə á ηgə cεel bíd nyə. ¹⁴ Bí á ban muud Zembî nyə a féesh yé, tútəlí muud, bí yidá jî ná Pilât gwágúg ηgwûl buud ηkúηkwónhúla, a bíd nyə. ¹⁵ Muud nyə a té cug yé, bí b̂η bí a gwú nyə, Zembî nywáá mú gwûmashi nyə. Sə básə owúshined wá lâη wəηg. ¹⁶ Nəcé búgúlálə Jínə má Yésus í, Jínə dəηg í má ləlushi múúd bí má dúg, bí má bwey mpu éga. Búgúlálə Yésus wə í má sá ná a yálúg fwámé yâl nda bí bêsh mə dúg éga. ¹⁷ Ná ndeé, bwaanη, mə mpú ná sóólúgú wêsh bín̂η otówe ɔ shwóg bún bí á sá yí, í á bæ nəcé ijág. ¹⁸ Nji, Zembî nyə á bwey jaaw mímpu mi *búúd ɔ mícúndə bé

* **3:11** Nyíngulé: Sá sá ηgə ĵwə ná nyíngulé ni í cúgé zhizhe mpumbé; jísə milwoη mí mámpin̂ mimbá, bwá ka wá kwáminú gwów ná gúgúwá bág. **3:13** 2.33; 7.32; MmN 3.6, 15; Luk 23.13-23 **3:15** 2.23-24; 4.10; 5.30-31; 10.39-40; 13.30; 17.31; Heb 2.10 **3:16** Mat 9.22 **3:17** Luk 23.34; 1Tm 1.13 **3:18** 5.42; Luk 24.27, 44-46

bêsh dí ná *Krîst yé má bá bwəma nə micúŋ ná ndéé a yə, sâ jəŋg wə í má bwəma ntúni ni. ¹⁹ Kagá cénd mítédúgá, bí cénd kuú njənd, ja jəŋgú Zembî mú jímbal *misəm mín; ²⁰ bí má ká sá ntó Cwám̄ba mə bá sá ná bí bág ná bud-bud, a nti bí Yésus nyə á fées̄sh ná a bág Krîst wún yé. ²¹ Í jii ná Yésus wəŋgú fwóg ji jon dí kə wós ja ísâ byêsh í bá kwo s̄y ógúgwáán yí. Zembî nyə á ŋə jaaw ntó mímpu mí búúd ə micúndé bé nyə á fées̄sh yág wá. ²² Nəcə Moyîz nyə a shí ci ná: “Cwám̄ba Zembî mə bá nti bí ŋgwól múúd micúndé nda mə, a njúl mbyágá á kúl búúd jín. Bí ə bá gwágulə nyə sâ jêsh nyé é bá ci bí yí. ²³ Muud yêsh mə bá bæ kú gwágulə múúd micúndé wəŋg yé, nyə abúle ná bæ málán̄ mâ kúl búúd jíshéd, a bá gwúyow.” ²⁴ Buud ə micúndé bêsh, tééd wə Samyêl kala nə bəŋg bêsh bwé á zə nyádí mpəsə wá bwé á shí bwey də bwiŋg lân̄ á mwôw móga. ²⁵ Bí básə bwân ó búúd ə micúndé, bí á ŋə námə byêl Zembî njúl nə s̄ə nə impáám̄bé bín. Nyə a sá s̄ə jəŋgú ja nyə á ci nə Aburraham ná: “Minjów mí búúd myâ shí ga myêsh mí bá də lág ibwádán mpwon̄ buud nywô dî.” ²⁶ Shú dán wə Zembî nyə á tééd wéeshali sóol məsáal yé yé, a nti nyə ná a zág bwádan nə bí, a sá ná muud yêsh yówug bów-bôw fúlú.»

4

Bwə zə bii Pyêr bá Yuánes

¹ Pyêr bá Yuánes bwé ŋə ná lés̄ha nə buud ntúni, nə ofada, nə njwú á buud bwé á də baagulə *Lun̄

3:19 2.38 **3:22** Mbá 18.15, 19; Mis 7.37 **3:24** 3.18 **3:25** Mət 12.3; Gal 3.8, 16 **3:26** 13.46; 18.6; Rom 1.16 **4:1** Osadwisyeŋ; 5.17; 23.8; Luk 20.27 **4:1** Luk 22.4, 52

má Zembî wá, nə *Osadwisyêḡ bwá mú zə wóós,
 2 bwá ḡgá bul gwág bôw nə Pyêr bá Yuánes ḡgélə yə
 buud minjígúlá ḡgə jaaw ná buud bwá bá gwûm
 nda Yésus nyə a gwûm ná. 3 Buud óni bwá mú bii
 Pyêr bá Yuánes kə fad bwo mímbwug dí ná bwá bá
 lás lású wáḡ mpwó-mwásá. Nəcə í á bə kugá má bii
 shí. 4 Nji, bóólúgá ncúlyá buud bwá á gwág kéel wá,
 bwá á *búgula. Tāḡ obúgula í mú bád kə kumə kúnə-
 kúnə ótóóshin otóon.*

Pyêr bá Yuánes bwá zə tōw kəədud

5 Mán məlêḡ, otówe ɔ shwóg, nə ocúmbá buud, nə
 *Oyíguli ó məcəḡ bwá á bə Yurúsəlem wá bwá mú
 zə sɛɛḡya. 6 Ajəláci á ofada bwá á də jōw ná Hána yé
 nyə á bə cínəḡ, nə Kayíf, nə Yuánes, nə Aləḡuzándra,
 nə mimbyêl myêsh myâ wáájəláci wâ ofada. 7 Bwá
 mú zə nə Pyêr bá Yuánes zə tál bwo cwánúd na búúd
 óni dí. Bwá mú ḡgə jî bwo mishílí. Bwá nə bwo
 ná: «Bí ámə sá sóólúgú wán ni nə nyáyé ḡkul? Bí
 ámə cwééd jíná má zə?» 8 Ntó, Pyêr njúl lwándálá
 nə ḡkəḡkê Shíshim mú ka zə bɛsa nə bwo ná: «Yé
 ótówe ɔ shwóg wâ kúl búúd, yé ocúmbá buud, 9 sá
 təl kəəd dí múús nəcə sá sálə mbêl múúd mənywa.
 Bí ḡgə jî sá sá sá ámə sá shú ná a bəḡ mpwogé yí.
 10 Bí bēsh nə bag ɔ *Izəyêl bēsh, mpugá ná muud
 bí ḡgə dúg éga má bə mpwogé jíná má Yésus-Krîst
 á Nazarêt dî, Yésus bí á bwambulə kwolós dí yé.
 Nyə wá Zembî nyə a gwûmashi yé, nyə wá má sá
 ná muud éga bəḡ mpwogé nda a tál éga. 11 Nəcə
 Yésus jisə “kwóógú bí olwóye bí á myaas yí, dwó wá

4:2 2.24; 4.33; 17.18; 26.23 4:3 5.18 4:4 2.41 * 4:4 Tāḡ ni
 nyisə lələ nji budûm nə budûm. 4:7 Luk 20.2 4:8 2.4 4:10
 3.6; 3.15 4:11 Sôm 118.22; Luk 20.17; 1Pr 2.4-7

í má shúgula kwóógú lú lámuga† yí”. ¹² Kú nə ɲgwól múúd jí nə ɲkul yíl búúd mábðw dí yə bwo cug yé, ɲji nyə. Nəcə kú nə dúl jíná lú múúd sə má jálá nə *dúg cug nə ndî wa shí mishwun yí.» ¹³ Buud óni bwé mú bul káám dúgúlə nə Pyêr bá Yuánes bwé ɲgə lás nə kpwɔɔ-kpwɔɔ. Bwé á bul káam nəcə mpúlə nə Pyêr bá Yuánes búsə ozhizhe ɔ búúd kú mpu kwas, ɲji í ɲgə yida mpûy nə búsə buud ó gwoonɲ mə Yésus. ¹⁴ Nda bwé á ɲgə námə dúg muud nyə á yâl éne tál na bwé dí koogú ná, bwé á shígé ná kwo bæ nə sâ bwé cî. ¹⁵ Bwé mú ci nə Pyêr bá Yuánes nə bwé wúg na *mpáánzə milésú á Zembî dí, bwé cúwóg tóón. Osémbye ó milésú bwé mú ka ɲgə sɔ sâ bwé cig nə bwo yí. ¹⁶ Bwé ná: «Sə sáág buud óga ntədel? Jísə mpu bæ nə bwé má sá *shimbá. Í cugé ná kwo bæ shwoó, buud ó Yurúsəlem bēsh bwé má mpu ntó, sə cugé nə ɲkul sá máshwán. ¹⁷ ɲji, í á jáláyé nə lân ni í kwágagí nə muud yēsh. Ntó, sə mpúg yáásulə bwo məlwə nə ci bwé kú ná kwo lésha nə muud nə jíná má Yésus.»

¹⁸ Bwé mú jəw bwo, zə mpu yáásulə bwo məlwə nə ci bwé kú ná kwo lésha nə muud nə jíná má Yésus, ɲkí nə bwé kwo jíguli búúd gúl sâ jínə dɔɔɲgúd. ¹⁹ Pyêr bá Yuánes bwé mú bɛsa nə bwo ná: «Biméfwó faasugâ. Ye í jəla mísh má Zembî dí nə sə yídag gwág nə bí, kú gwág nə Zembî? ²⁰ Sə bāɲ sə cugé nə ɲkul yəw bwiɲgúlə sâ sə á dúg nə gwág yí.» ²¹ Buud ɔ gúfúgá ósémbye ɔ milésú bwé mú kwo

† **4:11** kwóógú lú lámuga: Kwóógú bwé á da tééd jil mándəlúd yí, dwó wé bwé á da bɛ ja bwé lám mənyunɲ mə ɲjów yí. Bwé á da lwɔ mbii sə ɲgə dúg məlwɔga má shiméd múús yí. (Sâ ga jísə námə Mat 21.42.) **4:12** Mat 1.21; 1Kr 3.11 **4:15** 5.34-35 **4:16** Yuá 11.47 **4:17** 5.28-29, 40

mpu báásulə bwo ci ná ndeé, bwə músa bíd bwo kú sá bwo sâ. Bwə dúg ná ŋkí bwə yé bwo intúgúlí, í bôw, nəcə buud bēsh bwə á ŋgə bul ságusə Zembî nə sâ í á sîy yí. ²² Muud nyə á yâl shimbád yé wəŋg nyə á bə kala múúd í má cɔ̄ mimbû məwûm mánɔ̄ yí.

Obúgula bwə jəgula nə Zembî

²³ Pyêr bá Yuánes, ja buud óni bwə á bíd bwo yí, bwə á kə búúd bán dí, kə jaaw bwo lésú wēsh milúlúú myâ ofada nə ocúmbá buud bwə á lás nə bwo yí. ²⁴ Nda bwə á gwág lésú wəŋg ná, bēsh bwə á bân mákəl jəgula nə Zembî lâm ŋgwúd bwə ná: «Mása, wo wé wo a sá gwôw nə shí nə mân nə isâ byēsh bí cínŋg yí. ²⁵ Wo wé wo á balan nə Ŋkəŋkə Shíshim lás mpu má sól məsáal woó mpáámbé jísú *Dávid dí, ci ná:

Nəcə jí ilwon í búl cugula ntúga yí?

Nəcə jí ikúl í búl wá mílúú mítédúgá mí kú nə wúmbálé dí yí?

²⁶ Ojwû ɔ shí bwə má sɛɛŋgya,

otówe ɔ shwóg bwə báduga ná

bēsh bwə zə lúmbuli nə Cwámba á shí nyēsh bá Kríst yé.

²⁷ Nəcə Herod bá Pons Pilât bwə má báɛ zə sɛɛŋgya nə ikúl í cúgé *Oyúden yí nə Dɔ̄ má *Izəɾəyél. Bwə má zə sɛɛŋgya wa ŋgwəla gaád ná bwə zə lúmbuli nə Yésus, jɔ̄jɔ̄ sól məsáal wô wó á gwágulə məwúdá yé.

²⁸ Bwə sá ná isâ byēsh í bwámag nda wó á bwey ŋwa cígúlá nə ŋkul nywô nə tédúgá woó ná í bāg bə ná.

²⁹ Cwámba e, ntúg mísh ja gaád wo dúgúg nda bwə

ηγά cεel juwal sά ná. Ság ná osóol o māsáal bwô bwá bwíηgug kéel dwô ná kpwóó-kpwóó. ³⁰ Shéémbug mbwê wô, mimbêl mí ηγάg nα yâl, *isâ í ntɔ búúd ηkwôη yí nα *isâ í mímbúgú í ηγάg nα s̄y Jíná má Jɔɔ Sóol māsáal woó Yésus dî.»

³¹ Ja bwá á shîn jəgula yí, kúkúl bwá á bə yí í mú ntaŋsa, bēsh bwá mú lwánd nə Nkɛŋkɛ Shíshim ná cwóó, bwá mú ηgə bwíηg Milésú mí Zembî ná kpwóó-kpwóó.

Obúgula bwá cugə nə isâ byáη sεηgí

³² Ncúlyá buud bwá á *búgula wá bwá á ηgə cugə lâm ηgwúd, nə tédúgá ηgwúd. Kú nə muud nyə á ηkwandəwa nə mé məbii yé. Bēsh bwá á dɛ balan nə məbii máη sεηgí. ³³ *Buud o lwámá bwá á ηgə bwíηg lâη gwúmúlə Cwámba Yésus nyə a gwûm nə məma ηkûl yí, Zembî ηgə bul lwágulə bēsh məma mpáam nyé. ³⁴ Kú ná nə muud á *Dɔ lú óbúgula nyə á kwo bə nə məyáŋgan. Bɔɔηg bēsh bwá á bə nə məshí ηkí minjów wá, bwá á ηgə kusha myo, dɛ zə nə *mwaanê wɔɔηg ³⁵ dɛ zə bwíηg búúd ó lwámá shí məkuú. Bwá ka dɛ kaaw búúd nda məyáŋgan má á dɛ bə ná. ³⁶ Ntó, ηgwól múúd á Shíprə ná Jíná ná Yóseb, nyə á bə mwâ *Levîl, búúd o lwámá bwá á kwo gwiid ná Barnábas. Jínə dɔɔηg í ké ná «Muud mə dú bándulə búúd yé». ³⁷ Nyə á bə nə fambá. Nyə á ka kusha gwo. A mú zə nə mwaanê wɔɔηg zə bwíηg búúd ó lwámá shí məkuú.

5

Lâη má Ananíyas bá mudá yé Safira

¹ Nji, ηgwól múúd nə jínə ná Ananíyas bá mudá yé Safira bwé á zə tōw cún. Muud éne mú námé zə kusha dúl bii dé. ² Nə ndéé bá mudá yé bwé mú tōw cún, a mú béég ηgwól *mwaanê, a bwíig shú dé. A músə kə nə ηgwól kə bwíig *búúd ə lwámá shí məkuú. ³ Pyêr mú ka jî nyə ná: «Ananíyas, jí í sá ná *Sátan jwúg nə lâm wô wêsh wó mú shweel ηgwól mwaanê wo ámə kusha shí yé, wo zó shiig Nkêñkê Shíshim? ⁴ Ngaá nə shí í ámə bə shí nywô? Ja wó ámə ka ntâg kusha nywo yí, ngaá nə mwaanê wəəng nyə ámə bə mwaanê woó? Ntədəlé wó ámə mpu wá wáni téduga lámúd yé? Ká, buud dí wó ámə shiig wá, Zembí wé wó ámə shiig yé.» ⁵ Nji Ananíyas nyə a gwág iciyá íni yí, nyə á shwal kadəwa shí a mú fudə. Ifwaas í mú bul bii búúd bēsh bwé á ηgə gwág lân ni wá. ⁶ Məncwámá mə á tōw shí, fúlə nyə nə ndéé bwé mú kə dəl.

⁷ Fwámé fwála í mú cɔ, je bə məwəla məlól ntáni. Mudá mə Ananíyas mú nyíi njów, a kú mpu sá í ámə s̄y yí. ⁸ Pyêr mú jî nyə ná: «Jaawág s̄ə. Ye bímbí ga wé bí ámə kusha shí nyín yí?» Nyə ná: «Haaw. Bímbí dəəng wé ni.» ⁹ Pyêr mú ka ci nə nyə ná: «Nəcé jí bí ámə mpu tōw cún nə bí mə zó shweenzh Shíshim mə Cwáməba yí? Dəgí, búúd bwé ámə kə dəl ηgwúm woó wá, bwé mú na mpumbéd máni. Bwé é kə námé nə wo.» ¹⁰ Námé cé jəəngá, a mú kadəwa na Pyêr dí shí məkuú, a mú fudə. Məncwámá mə ηgə námé nyíi njów, mə mú kwey nyə mbimbə. Bwé mú kə nə nyə kə dəl ηgwúm dí koogú. ¹¹ Ifwaas í mú bul bii búúd bēsh, təə bəəng wə *Dɔ lá óbúgala, təə bəəng bwé á ηgə gwág nji lân wá.

Buud ɔ lwámá bwé á ngə sá zhwog məshimbá

¹² *Buud ɔ lwámá bwé á ngə sá zhwog *isâ í ntɔ́ búúd ηkwónη yí, nə *isâ í mímbúgú mánηkúmbə mə búúd dî. Bêsh bwé á bə cúnη ηgwúd, bwé njúl kál bwé á gwiid nə Nyíngúlé* mə Sálumun yí. ¹³ Muud nyə a shígé ná kwo kə sɛɛngya nə bwo. Nji, zhwog buud bwé á ngə bul ságusə bwo. ¹⁴ Buud ηkí bul bulya bwé á ngə *búgula Cwámba, nə budúm nə budá, bwé mú zə ngə kwídali gwoonη dî, ¹⁵ mbií í á wóós nə buud bwé á ngə zə nə mimbəl ítáádá nə ítəηád, ηgə zə bwíg koogú lu njwónη. Bwé á ngə sá ná ja Pyêr nyə e cɔ́ yí, ka shishîm jé í é kúnɣa nə wúl mbəl cínəηg. ¹⁶ Buud bwé á kə cíg wú mílɔəm myâ kúnə-kúnə nə Yurúsəlem, bwé ηgə zə nə mimbəl nə bəəηg buud məjamb mə á təl cwúnd dí wá, bēsh bwé mú ηgə zə yál.

Buud ɔ lwámá bwé zə bwəma nə zhíy

¹⁷ Ajəláci á ofada, nə bóól búúd wâ ηkəəmú *Os-adwisyêη bənónη bwé á bə cúnη wá bwé á ka zə mpíi *buud ɔ lwámá váál áwuwagəwâ. ¹⁸ Bwé mú bií bwo, kə wá bwo njów mímbwug íjwû dî. ¹⁹ Ngwól *éngəles mə Yawé músə zə mpwó-bulú, zə juw mímpumbé myâ njów mímbwug, wééshali búúd ɔ lwámá tóón, nyə nə bwo ná: ²⁰ «Kəgá nyíi *Luη mə Zembî, bi kág bwiiηg búúd sâ jêsh í dúgyá nə cug ágúgwáan ga yí.» ²¹ Nji bwé á gwág ntúni yí, bwé á kə nyíi Luη mə Zembî ná námə mpámán mpámán, bwé mú ηgə yə buud minjígúlá.

5:12 2.22; 3.11 * **5:12** Nyíngúlé: Sá sə ngə jəw nə nyíngúlé ni í cúgə zhizhe mpumbé; jisə milwonη mí mámpinη mimbá, bwé ka wá kwáminú gwów nə gúgúwá bég. **5:14** 2.41 **5:15** 19.11-12; Luk 4.40 **5:17** 4.1-2 **5:19** 12.7-10

Ajeláci á ofada nə buud b́ánŋh bwá á bæ cún wá bwá mú σεηγ *Gwoong ósémbye ó mílása wá Zembî nə σεηγyá milúlúú mí bag ó Izarəyêl. Bwá mú kənd búúd njów mímbwug ná bwá kág ηwa búúd ɔ lwámá. ²² Ifulish í má kə wós wu, bwá kú kwey búúd ɔ lwámá njów mímbwug. Bwá músə nyiηgə, zə jaaw bwo ná ²³ «Sá ámə kə kwey njów mímbwug í njúl fwámé feedyá, isándálé í tál ηgə baagulə. Nji ja sá ámə juw yí sá shígé kwey múúd cwû.» ²⁴ Ja njwû á buud bwá á du baagulə Luη má Zembî wá b́ánŋh milúlúú myâ ofada bwá má gwág ntúni yí, fag í mú jímb bwo mílúúd. Bwá mú ηgə jí ná ntó nyə wé ntədel?

²⁵ Ngwól múúd mú zə jaaw bwo ná: «Nááá, buud bí ámə wá mímbwug dí wá bwá təl kága Luη má Zembî, bwá ηgə yə buud minjígúlá.» ²⁶ Né ndeé, njwû á Luη má Zembî b́ánŋh ifulish bwá mú kə ηwa bwo. Nji, bwá á ηgə zə nə bwo ná shεε kú cúg bwo, bwá ηgə fúndə ná buud bwá á bá gwú bwo nə məkwóógá. ²⁷ Bwá mú zə nə bwo zə təl mpwoombú gúfúgá ósémbye ó mílásúd. Ajeláci á ofada mú tééd jílə bwo mishílí. ²⁸ Nyə ná: «Ŋgaá sá á shí bwey təl bí ci ná bi kú ná ηgə jíguli buud jínə nííd. Nji, ja ga, bi má lwándulə njígúlá wán Yurásəlem yêsh. Bi ηgə námə cεel yə sá mpwene shwiy mə múúd éne.» ²⁹ Pyêr b́ánŋh buud ɔ lwámá bwá mú bεsa ná: «Sá má jəlá nə sá mágwág nə Zembî, kú bæ búúd. ³⁰ Zembî odá nyə a gwúmushi Yésus bí á gwú nə məbwê mán bwambuləle nyə kwolós dí yé. ³¹ Nji, Zembî nywáá nyə a má b́an nyə

nə mbwê mənɔwûm yé, a tâl nyə amadí á sâ jêsh, tâl námə nyə Cəgye buud shú ná buud ɔ *Izəryêl bwé céndúg mítédúgá, Zembî mú juu bwo nə *misém myán. ³² Sá búsa owúshined wâ isâ byəŋgâ, nə sá, nə Nkêŋkê Shíshim Zembî nyə á yə buud bwé ηgə sá nyə məgwág wá.» ³³ Buud ɔ gúfúgá ósémbye ɔ mílósú bwé mú jág nyada nə mbií lósú ni. Bwé ná bwé zə gwú búúd ɔ lwámá.

³⁴ Nji, ηgwól *Farizyêŋ á *Gwoŋg ósémbye ɔ mílósú wâ Zembî, nyəŋgə bwé á də jôw ná Gamalyel yé, nyə á bə yíguli məcɛɛ, buud bêsh bwé dúgá bul gwɔɔ nyə. A mú zə tôw, nyə ná bwé fwóg wéeshali búúd óni tóŋ fúfwálá. ³⁵ A mú ka zə ci nə buud bé ná: «Bag ɔ Izəryêl, bi ɔ káálúgə nə sâ bí mə céél sá búúd óga ni. ³⁶ Nəcə, í afwóyɛ námə bwey, Tadas nyə á wós wa, zə jaaw nyúúl ná ndéé buud je bə mitəd minɔ zə bɛ nyə. Nji, a mú gwúɔw, buud bwé á bɛ nyə wá bêsh bwé mú ciima, jâŋ í mú shîn. ³⁷ Mpúsə wəŋgâ, Yúdas á Galilê mú námə zə wós mwôw ílâŋ í á ηgə sŋy yí. A mú námə zə julə ncúlyá buud. Nji, ja nyə á yə yí, buud bêsh bwé á bɛ nyə wá bwé mú námə shîn ciima. ³⁸ Gwə wə mə cí nə bí ná, fwogá yíl mílâm búúd óga dí, bí bíd bwo nə sheɛ. Nəcə, ηkí mítédúgá myán nə sóólúgú wán í ηgə zhu búúd dí, mí é shîn jímb míméfwó. ³⁹ Í ká yida bə ná í ηgə zhu wə Zembî, bí cugé nə ηkul caam bwo. Bi ɔ bey ná bi bəg lúmbali nə Zembî.» Bwé mú gwág nyə, ⁴⁰ bwé mú jôw búúd ɔ lwámá, zə fyámusə bwo mílwóŋ ná ndéé bwé mú tál bwo ci ná bwé kú ná lésa nə buud jínə mə Yésus dí. Bwé mú ntâg bíd

5:32 1.8; Yuá 15.26-27

5:34 Gamalyel: 22.3

5:36 21.38

5:37 Luk 2.2; 13.1-2

5:40 4.18; 5.28

bwo.

⁴¹ Buud ɔ lwámá bwé mú wú mpwóómbú Gwoonɔ ósémbye ó mílósú wâ Zembî dî. Bwé mú nɔgə kə bwé nɔgə bul gwág nywa ná bwé mé mpíya nə cúgá jíná má Yésus dî. ⁴² Bwé á shígé yɔw bwiingúlə Jɔjɔ Kéél má Kríst Yésus. Bwé á dɛ bwiing dwo jwôw dêsh, tɔɔ Luɔ má Zembî, tɔɔ mínjów minjów.

6

Bwé zə tâl ójaákwon

¹ Ja *ómpwíin bwé á zə nɔgə bul bulya yí, mílígya mí á zə bə. *Oyúden bwé á janəwo nə cug Ogurék wá bwé á nɔgə tədəwa nə Wəhebərê. Nəcə mikúsé myán mí á nɔgə bwəma nə mpyóɔ mánkəw má ídâw mâ jwôw dêsh dî. ² *Buud ɔ lwámá wúm nə óbá bwé mú seɛnɔg ómpwíin bêsh, zə ci nə bwo ná: «Í ajáláyé ná sé dúg tâl bwiingúlə Milósú mí Zembî, fwo dɛ zə kaaw ídâw. ³ Gwé wé jí ná, bwaanɔ, sɔgá buud zanɔbá na mpédúgá nyínúɔ, bɔɔnɔg búúɔ bwé nɔgə bwiing lān wān ná búšə ijɔɔ i búúɔ wá, bwé njúl lwándúlá nə Shíshim nə fɔg wá, sé tálúg bwo íséy í kaawúlə mábiid. ⁴ Sá bān sá é ka wá mílúú nji mājəgula dí nə bwiingúlə kéel dî.» ⁵ Buud bêsh bwé mú magulə tédúgá wɔɔnɔg. Bwé mú féesh Itiyen a njúl lwándúlá nə búgə nə Nkɛɔkɛ Shíshim ná cwóó. Bwé féesh námé Fílíp, nə Prokor, nə Nikanor, nə Timon nə Parumenas, zə bəd Níkwálá muud Antyósh nyə á nyíi mísɔɔn Oyúden dí yé. ⁶ Bwé mú kə nə bwo búúɔ ɔ lwámá dí, buud ɔ lwámá bwé mú jəgula nə Zembî,

5:41 Luk 6.22-23; 1Pr 4.13 **5:42** *Kríst Yésus: 9.22; 17.3; 18.5, 28; Luk 24.25-27 **6:1** 2.45; 4.35 **6:3** 1Tm 3.7-13 **6:6** 13.2-3; 14.23; 1Tm 4.14; 2Tm 1.6

bwé mú bəd bwo məbwê. ⁷ Milású mí Zembî mí mú ηgə kə shwóg nə shwóg, tâη ompwíín í ηgə kwíduli Yurúsəlem, ncúlyá ofada bwé mú magulə búgúlálə Yésus.

Bwé zə bii Itiyen

⁸ Itiyen nyə a bə lwándúlá nə mpaam mə Zembî nə ηkul né cwóó. A mú ηgə sá *isâ í mímbúgú nə məma *isâ í ntə búúd ηkwónη yí, buud bēsh bwé ηgə dúg. ⁹ Bóól búúd bánŋη Itiyen bwé mú zə séηusa məkəl. Í á bə bóól búúd wâ *mpáánzə mínjígúlá á buud bwé á wú málwaa dí wá, bwé njúl buud ó Sirēn nə Aləguzandrî, zə keel *Oyúden bwé á zhu Silisî nə Azî wá. ¹⁰ Nji, bwé á shígé bə nə ηkul mə kwag Itiyen nəcé nyə á ηgə lás nə fəg Nkēηkê Shíshim á ηgə yə nyə yí. ¹¹ Bwé mú kusə búúd né bwé zəg máalə Itiyen ná: «Sə ámə gwág múúd éga ηgə *lás nə Moyíz bá Zembî bwaasúlə mpu.» ¹² Bwé mú shwambulə búúd bēsh, nə ocúmbá buud, nə *Oyíguli ó məcəξ bwé mú zə bii Itiyen, kə nə nyə mpáánzə mílású á Zembî dí. ¹³ Bwé mú kwəməsa bóól ówúshined wâ məshígá né bwé kəg máalə ná: «Muud éga mə də jág lás nə kúl í búl bə ci yí, nə Məcəξ mə Moyíz ja jēsh. ¹⁴ Sáméfwó sə ámə gwág a ηgə ci né Yésus á Nazarēt mə bá caam *Mpáánzə Zembî, a cénd íjâm nə ijag yâ odá Moyíz nyə a lágə yí.» ¹⁵ Buud bēsh bwé á bə *Gwoonη ósémye ó mílású wâ Zembî dí wá bwé mú ηgə dúg Itiyen ná figé-figé, bwé mú dúg né mpwoombú nyé nyísə nda mpwoombú *éηgales.

7

Itiyen mə lás kaand

¹ Ajəláci á ofada mú jí nyə ná: «Ye sâ bwé ηgá ci wõ ni jísə bándə bə ntó?» ² Itiyen mú bəsa ná: «Yé bwááŋg, yé ódâ, gwágúlgá. Mpáámbé íshé *Abərahəm njúl ná shí á Məzhuputamî, a kú fwó kə ji Sharaŋ, Zembî á milwané nyə a lwóya nyúúl nyádí, ³ zə ci nə nyə ná: “Wúg wódí shíd, wo béégya nə njów búúd wô, wo kág shí mə bá lwágulə wo yíid.” ⁴ Ntó, Abərahəm mú wú shí Okalədyê dî, a mú kə ji Karaŋ. Mpəsə shwiy mə sóŋgá, Zembî mú yîl nyə wu, ntí nyə wa shí bî njúl múús ga. ⁵ Nji nyə a shígé yə nyə ηkəw wa shí gaád, kú námə bə tóo bímbí múúd ji nə ηkul təl kuú yí. Nyə á yida kaag ná í é bá bə shí nyé, mpwəŋ buud nyé ka bá shúgula nə nywo. Í á bə cínəŋgá Abərahəm njúl kú fwo bə nə mwân. ⁶ Zembî mú ci nə nyə ná: “Mpwəŋ buud nywô í bá kə ji ízhaá shíd. Buud ó wu bwé bá sá bwo məlwaa bwé cúg bwo tən mimbú mitəd minə. ⁷ Nji, lwəŋ búúd í bá wá bwo məlwaa dí ni, mə bá yə gwo intúgúlí, bag dwô í mú bá shwub, í mú zə wa shí gaád, zə də yə mə gúmá.” ⁸ Zembî músə sá bá sə. Sə jəŋgá mə məyigyé wə ábiwáág. Ntó Abərahəm mú byá *Izaag a sá nyə ábiwáág jwəw lə mwəmb mpəsə byélé. Izaag byá *Yákwab, sá námə nyə ntó. Yákwab byá námə ímpáámbé í á fwə ibeend wûm nə íbá íshé yí, a sá námə byo ábiwáág. ⁹ Impáámbé bíshé íni í á ka zə shîŋ Yóseb. Bwé mú

7:2 22.1 **7:3** Mət 12.1; Heb 11.8-10 **7:4** Mət 11.31; 12.4 **7:5** Mət 12.7 **7:6** Mət 15.13-14 **7:8** Mət 17.9-14; 21.2-4; 25.26; 29.31-30.24; 35.16-18 **7:9** Mət 37.11, 28; 39.2, 21

kusha nə nyə ná a kég Igîpten. Nji, Zembî nyə á bə nə nyə. ¹⁰ A mú ηgə sɛy yîl nyə *íncwaw í ntug byəɔŋg byêsh dí ná ndeé a kə yə nyə fug mísh má Farawôŋ njwú-buud á Igîpten dî, a sá ná Farawôŋ gwágúg nyə nywa lámúd. Farawôŋ mú tál nyə ηgwəmàna á Igîpten yêsh, tɛɛm bə nyáméfwó Farawôŋ dí njów. ¹¹ Məma zha músə zə bə Igîpten yêsh dî, kumə Kanaan, incwaw í ntug bul yáág, impáámbá í íshé kú ná nə sá bwá dóg. ¹² Nda Yákwab nyə a gwáduga ná idâw bísə Igîpten ná nyə á ka kənd impáámbá í íshé wu ja ashúshwóógú. ¹³ Ja bwá á kwo kə ja ábeê yí, Yóseb músə kə bágulə bwo nyúul, Farawôŋ músə zə mpu mpwɔŋ buud nyə á zhu yí. ¹⁴ Yóseb músə ka zə sá ná bwá kég ηwa sóóŋgú Yákwab nə njów buud yé wêsh tâŋ buud məwúm zanɣbá nə ótəón. ¹⁵ Yákwab músə zə shulə kə Igîpten, nyə á kə yə wu, bánôŋ impáámbá bíshé. ¹⁶ Bwá á nyingə nə bwo, kə dul Síkem, shwɔŋ Aburaham nyə á kusə bwân ó Imor dí nə *mwaanê yí.

¹⁷ «ŋkaagə Zembî nyə á kaag Aburaham yí í á ηgə bə ná í zə bwəma. Nda wəla dəɔŋg í á ηgə shísh ná, kúl búúd jé í á ηgə zə bulya, í ηgə bul mpyáánz nûŋ Igîpten. ¹⁸ Kúl mə Aburaham í á ηgə mpyáánz ntó nə ndeé kə wóós ja wúl njwú-buud í á ηwa ijwûga yí, wəɔŋg njwú-buud í á shígé mpu Yóseb yí. ¹⁹ Njwú-buud wəɔŋg í á ka zə cugə nə mpwɔŋ buud íshé máshiiɡá dî. A mú cúg ódá nə bów-bôw lâm nyə á bə nə ndî yí nə ndeé a sá ná bwá ηgəg nə myaas ikákény

7:10 Mət 41.37-44 **7:11** Mət 41.54; 42.1-2, 5 **7:13** Mət 45.1, 3, 16 **7:14** Mət 45.9-10, 18; 46.6-7, 27 **7:16** Mət 23.3-16; 49.29-30; 50.13; Zho 24.32; Heb 11.9, 13 **7:17** MmN 1.7-8 **7:19** MmN 1.10-11, 22

byán í ngég nə fudə. ²⁰ Fwálá dɔɔŋg wə Moyîz nyə a byêl yí. Zembî nyə á ka gwág nyə nywa lámúd, obyôl bé bwə mú wífl nyə bwədí njów tâŋ onkwoond olóol, ²¹ nə ndeé, ja bwə á ka námə kə myaas nyə yí, sás má Farawôŋ mú cwéég nyə, zə baagulə nyə tâŋ nda yé mwân. ²² Moyîz mú nyíngula mpúyá á Igípten wêsh dí ná ndeé á mú zə bə ŋkácíid íciyá nə misóólágúd.

²³ «Ja nyə á zə bə nə mimbû məwûm mánô yí, tádúgá í mú wósos nyə lámúd ná a kég dúg ómínyonê bé Bag ó *Izəryêl. ²⁴ A mú dúg ŋgwól mwân Igípten ŋgə sá ŋgwól mwân Izəryêl. Moyîz mú keem mwân Izəryêl, a cú mwân Igípten. ²⁵ Nyə á ŋgə táduga ná kúl jé Izəryêl bwə é mpu ná Zembî mə zə balan nə nyə, zə cug bwo. Nji, bwə á shígé mpu ntó. ²⁶ Jwôw í á bɛ yí, a mú kə kwey bwân ó Izəryêl óbá bwə ŋgə shuya. A mú ka cɛel béeég bwo ná bwə jíg ná shee, nyə nə bwo ná: “Bí búsa omínyonê, nəcə jí bí ŋgə síya yí?” ²⁷ Nji, nyɔɔŋg nyə á ŋgə sá ŋgwól yé mú lámusa nə nyə, nyə ná: “Zə nyə á tál wo cí ná wo dúg sámbsé milésú? ²⁸ Wó cɛel zə gwú mə nda wó ámə gwú mwân Igípten nə kugú ná?” ²⁹ Nji Moyîz nyə a gwág ntáni yí, nyə a túb, a mú kə ji shí á Madyan. Wu wə nyə á byá bwábudûm óbá yé.

³⁰ «Nyə á ji wu mimbû məwûm mánô, ŋgwól *éŋgəles mə Cwámba mú zə lwóya nyə nyúúul míngwiiled, míngwiile mí ŋgə man kwasa dí nûŋ shí a shwéeshá á mbúmbán Sinayî. ³¹ Moyîz mú káam sâ nyə á ŋgə dúg jɔɔŋgú. A mú ka shísh ná a ké mpu dúg. Kál má Cwámba í mú gwígg í ŋgə cí ná ³² “Mə óni, mə Zembî impáámbsé byô, Zembî má Aburaham,

7:20 MmN 2.2-10; Heb 11.23

7:23 MmN 2.11-15; Heb 11.24-27

7:29 MmN 2.15, 21-22; 18.3-4

7:30 MmN 3.1-10

Zembî mæ Izaag, Zembî mæ Yákwab.” Moyîz mú tééd lilyálə, a kú ná kwo sọ ná a mpúg dúg. ³³ Nə ndeé, Cwám̄ba mú ci nə nyə ná: “Yílúg mán̄gwub mækuúd nəcé kúl shí wó tál ni í músə nda mæ. ³⁴ Mæ má nti mîsh, mæ má dúg bôw dêsh bwə ngá sá kúl jâm Igîpten yí. Mæ má gwág nda bwə ngá leegya ná. Mæ má shulə ná mæ zé cug bwo. Kagú kə ja gaád, mæ má kænd wo Igîpten.”

³⁵ «Engəles nyə á lwóya nyúúl kwasa dí yé, Zembî nyə á kænd nyə, a kə tál Moyîz cî, tál nyə cugye. Í njúl ná bwə á ban Moyîz wəng, bwə jî nyə ná: “Zé nyə á tál wo cî ná wo zág d̄u sámb sá milású?” ³⁶ Moyîz wəng wə nyə á kə yíl bwo málwaá dî Igîpten yé, a ngá sá *isâ í mímbágú nə *isâ í ntọ búúd ηkwón yí wu, tɛm bə ja bwə á lína m̄n̄ má atítí yí, tɛm bə ja bwə á ngə kyey shí a shwéeshá dí tâη mimbú məwúm mán̄ yí. ³⁷ Nyə wə nyə á ci nə Bag ó Izəryél ná: “Zembî mæ bá nti bí ηgwól *múúd micúndə nda mæ, a njúl mbyágá á kúl búúd j̄n̄.” ³⁸ Moyîz wəng wə nyə á bə mpədúgá éngəles nyə á ngə lésha nə nyə yé bən̄n̄ odā, ja kúl búúd j̄shé í á sá gúfúgá mbún̄ Sinayî shí a shwéeshád yí. Nyə wə a lóg milású myá cug wə éngəles, a kalá yə shé. ³⁹ Nj̄i, odá bwə á shígé cɛl sá nyə məgwág. Bwə lám̄sa nə nyə, milâm d̄u nyiŋgə kə nj̄i Igîpten. ⁴⁰ Bwə mú ci nə Arəon ná: “Ság ozembî bwə é d̄u t̄w sá shwóg wá. Sə b̄n̄ sá ampúyé ná sá í má bə nə Moyîz muud á kə yíl sá Igîpten yé.” ⁴¹ Bwə mú lúlə mwā nteny tâη zembî áyadúg, bwə sá nyə *mətún̄uga nda Zembî, bwə sá

7:35 MmN 2.14; 3.2 **7:36** MmN 7.3; 14.21-29; 16.1-17.16; Il̄η 14.33; 20.1-11 **7:37** 3.22-23 **7:38** MmN 19.1-20.17; Mis 7.53; Gal 3.19 **7:39** Il̄η 14.3 **7:40** MmN 32.1-8

máshusug gúmálálə sâ bwé ámə sá nə məbwê máŋ yí. ⁴² Zembî nyə á ka ntâg yid bwo kwon, a mú sá nə bwé nyíngúlág ŋgələ yə wəacén-cénî wá jon gúmá. Sá jəŋg wé jísə cilyá kálaad búúd ə mícúndád ná:

Bag ó Izurəyêl,

ye bi á cígə mə ocúdu

ŋkí ná bi á sá mə *mətúnuga

mímú məwúm mánə bí á bə shí a shwéeshá dí myá?

⁴³ Ngaá ná bi á yida də ŋkêny banda mə Molok*, nə yuug ácén-cení bí á sá shú mə Zembî wán Refan yí?

Ngaá ná bi á yida də kúd məmpwoombə mándəlúd də yə mbéé íyuug í zembî bí á sá yí gúmá?

Sâ jəŋg wé í sá nə mə bəg kənd bí míkwám dí shwóg-shwóg cə *Babilon.

⁴⁴ «Nji, ja ódá bwé á bə shí a shwéeshá dí yí, bwé á shí bə nə banda í á də lwágulə nə Zembî jisə bwé dí yí. Muud nyə á də lésha nə Moyîz yé nyə á ci nə né ná a kég sá banda dəŋgá, a bə yuug nyə á dúg yí. ⁴⁵ Odá bwé á shí ŋgə kala banda dəŋgá íkala í búúd byêsh í á ŋgə byêl yíid. Bəŋg bənəŋ Yeshuwa bwé á ntə shí Zembî nyə a wíŋg wəamádí yí, bwé á kə námə nə dwo wu, í mú ji wu kə wós fwála mə *Dávid.

⁴⁶ «Zembî nyə á bul cəel Dávid wəŋgə. Ntó Dávid mú jî Zembî ná a sáág nyə mpaam nə a lwəg bag ə Yákwab njów Zembî. ⁴⁷ Sələmun wé nyə á yida

7:42 Amo 5.25-27 Molok: Ləv 18.11 * **7:43** Máŋ məbanda mə a də bə, bwé laad káandə mbíí á nə bwé ká wəf í bə banda. **7:44** banda í á də lwágulə nə Zembî jisə bwé dí yí: MmN 25.9, 40 **7:45** Zho 3.14-17; 18.1; 2Sa 6 **7:46** Sôm 132.1-5 **7:47** 2Sa 7.5-7; 10j 6.1-38

lwô nyə njów. ⁴⁸ Nji, Zembî a gwów-gwôw nyə ádé ji mínjów məbwê mə búúd mə ámə lwô myá, námə nda múúd micúndə nyə á ci ná. ⁴⁹ Nyə á ci ná:

Jon dúsə jiya ícî jâm.

Shí nyísə kúl mə də tâl mákuú yí.

Wáyé njów bí bí nə ñkul lwô mə yí?

Cwámba mə shílá ntó.

Ngow mə ji nə ñkul kə woga yé?

⁵⁰ Ngáá nə mə wó mə a sá isá íni byêsh?

⁵¹ «Bí búsə nə núñ. Bí ñgə sá Zembî məlwê. Bí búsə nji bí ó də sá ñgáádə nə Ñkəñkê Shíshim, námə nda impáámə bín í a də sá ná. ⁵² Nyáyé múúd micúndə impáámə bín í á shígé lwágulə cúwáí yé? Bwó á də gwú bəñgə bwó á də bwey zə jaaw nə Tútəlí Muud mə bá zə wá. Tútəlí muud wəñgə wó bí á kəenzh, bí mú gwú yé. ⁵³ Bí buud bí á lég *mbwoomb məcéξξ wééñgəles bwó á yə bí má, nə məmpándí mēsh má cínəñg wá, bí abéξyé mwo.»

Bwó gwú Itiyen

⁵⁴ Nji búúd ɔ gúfúgá ósémbye ɔ mílósú bwó á gwág iciyá íni yí, bwó á shwal gwág Itiyen yáág-yáág mpimbə, bwó ñgə fúgal məjə. ⁵⁵ Itiyen nyə, lwándúlá nə Ñkəñkê Shíshim nə cwóó, mú kənd mísh jon dí, a mú dúg məñkəñwə mə Zembî, Yésus tâl Zembî məbwê məncwûm. ⁵⁶ A mú ci ná: «Dugá, mə ñgə dúg jon í mə bəñ. *Mwân mə Múúd təl Zembî məbwê məncwûm.» ⁵⁷ Bwó mú bwú məma óñkwimbyé,

7:48 17.24-25 **7:49** Iza 66.1-2 **7:51** MmN 32.9; 33.5; Zhe 4.4;
Rom 2.28-29 bí ó də sá ñgáádə nə Ñkəñkê Shíshim; Iza 63.10; Eze 2.3-5
7:52 Luk 11.47-48 **7:53** 7.38; Heb 2.2 **7:54** Sôm 37.12; 112.10
7:55 Mat 26.64; Mis 2.33 **7:56** 10.11; Luk 3.21; Yuá 1.51

bwé ngé fad mælwê máŋ; bêsh nê lâm ηgwúdâ, bwé shwal kə shwiy nyə nyúúúú. ⁵⁸ Bwé julə wú nê nyə ηgwála, kə lúmə nyə məkwóógú. Buud bwé á ηgə sá sóólúgú wəəŋ wá bwé á yíl iwáma byáŋ kə bwíīg gúl ncúncwámá shí məkuú. Ncúncwámá jəəŋ wé Sól. ⁵⁹ Bwé ηgə lúmə Itiyen məkwóógú ntáni, Itiyen mú jôw Zembî, nyə ná: «Cwám̄ba Yésus, lágúg *jím jâm.» ⁶⁰ Nê ndéé, a mú kúd məbwón shí, a kîm nê ηkulú ná: «Cwám̄ba, wo kú lə bwo *səm bwé ηgə sá ga.» Nji nyə á shîn ci ntáni yí, a mú yə.

8

Sól mə zə jugushi Də lú óbúgula

¹ Sól nyə á bə cəŋ nê buud bwé á gwú Itiyen wá. *Də lú óbúgula í á bə Yurúsəlem yí í á zə bul bwəma nê cúwúlí mwəw məəŋgú. Obúgula bêsh bwé mú shîn nyuŋgula wú Yurúsəlem, kə məshí mâ Yudéa nê Samariya; í ləg cínəŋgú nji *buud ə lwámá. ² Bóól búúúd bwé á wá milâm wé Zembî wá bwé á kə dəl Itiyen, bwé sá námə nyə shwiy mbii áyiyáág. ³ Sól nyə nyə á ηgə yáág ná á jaŋgulə Də lú óbúgula. Nyə á də ηgə nyíi mínjów mínjów, də ηgə bii óbúgula, budá nê budúm, də kə wá bwo mímbwugú.

Jəjə Kéel í zə kə Samariya

⁴ Buud bwé á cîma Yurúsəlem wá bêsh bwé á ηgə kə məzhíí məzhíí, bwé ηgə bwiiŋg Jəjə Kéel á lâŋ mə Yésus. ⁵ Ntə, Fílíp nyə á shulə kə wúl ηgwála á Samariya, a mú kə bwiiŋg buud ó wu lâŋ mə *Kríst.

7:58 22.20 **7:59** Sôm 31.6; Luk 23.46 **7:60** Luk 23.34 **8:1**
8.4; 11.19 **8:3** 9.1, 13, 21; 22.4-5; 26.9-11; 1Kr 15.9; Gal 1.13 **8:4**
2.41

⁶ Buud ó wu bêsh bwé mú kænd mílâm ísâ Fílíp nyə á ηgə ci yííd, muud ηgwúd nə ηgwúd kú sá nán nəcέ bwé á ηgə gwáduga *məshimbá nyə á ηgə sá má, bwé ηgə námá dúg mwó. ⁷ Nəcέ zhwoɡ buud bwé á bə nə məjamb wá, məjamb má á dɥ wú mə ηgə kîm məma óηkwimbyê, mimbúmbwúgú nə bɔɔηg bwé á dɥ nyêsh wá bwé ηgə yâl. ⁸ Nηgwála wɔɔηg wêsh í mú bə nə məma məshusɔg.

⁹ Í nηúl nə ηgwól múúd nyə á dɥ bə ηgwála wɔɔηgúd nə jíná nə Shímun. Muud wɔɔηgú nyə á dɥ sá májig, buud bêsh wá Samaríya bwé mú dɥ bul káám nyə, nyɛ mú námá dɥ jaaw nyúul nə á bul bə. ¹⁰ Buud bêsh, tééd ozhizhe kə kumə məma fwámé búúd, bêsh bwé á dɥ ηwa Shímun nə gwóógé, bwé ná: «Muud éne jisə ηkul má Zembî, nyɔɔηg bwé dɥ ci ná í búl ntɔ yí.» ¹¹ Bwé á kænd mílâm nyédí nəcέ nyə á bwey bul sá ná bwé káámúg nyə nə misóólúgú mí jamb myé. ¹² Nji, ja bwé á *magulə Jɔjɔ Kéél Fílíp nyə á ηgə bwiiηg bwo shú Faan má Zembî nə shú jíná má Yésus-Kríst yí, bwé á ηgə duwan, nə budúm nə budá námá. ¹³ Shímun wɔɔηgú nyəmэфwó nyə a *búgula námá, a mú duwan. A mú zə nada nə Fílíp kú ná béégya nə nyə, a ηgə dúg məma ísâ í ntɔ búúd ηkul yí nə məshimbá má á ηgə sîy má, a ηgə bul káam.

Pyêr bá Yuánes bwé ká Samaríya

¹⁴ *Buud ɔ lwámá bwé á bə Yurúsalem wá bwé á ka gwág ná buud ó Samaríya bwé má lég Milósú mí Zembî. Bwé mú kænd Pyêr bá Yuánes wu. ¹⁵ Bân, ja bwé á shulə kə Samaríya yí, bwé á jəgula nə Zembî shú ná obúgula wá wu bwé légúg Nkəηkê Shíshim. ¹⁶ Nəcέ, í á bə cínəηgú, Nkəηkê Shíshim kú fwo shulə

təw múúd ηgwúd dî. Bwé á yida shîn ηgə duwan jíná má Cwám̄ba Yésus dî. ¹⁷ Ná ndeé, Pyêr bá Yuánes bwé mú ηgə bəd bwo məbwê, bwé mú ηgə lág Nkêηkê Shîshim.

¹⁸ Shîmun nyə á ka dúg ná buud bwé ηgə lág Nkêηkê Shîshim ja buud ɔ lwámá bwé bád bwo məbwê yí, a mú ka zə nə *mwaanê ná a zə yə Pyêr bá Yuánes, ¹⁹ nyə nə bwo ná: «Yágá námá mə ηkul ni, muud yêsh má é bəd məbwê yé lágúg Nkêηkê Shîshim.» ²⁰ Nji, Pyêr mú yidá ci nə nyə ná: «Bíná mwaanê woó bēsh ná mpaá, nəcé wó ámə téduga ná bwé də kusə yána má Zembî nə mwaanê. ²¹ Wo cugé nə ηkəw wa sâ gaád, kú nə təw sâ, nəcé lâm wô í cugé tətəlí nə Zembî. ²² Céndúg bów-bôw tédúgá wô ni, wo jəgəlag nə Zembî, ka nyə é juu wo nə yuug í ámə wósos wo lámúd ni. ²³ Mə dúg ná byó íwímbúg í mə bul yáág. Olíηgê bwé má bií wo kwám.» ²⁴ Shîmun mú bəsa ná: «Biméfwó jəgəlagá nə Zembî shú dām ná təw sâ ηgwúd bí má ci na ni í kú bə nə mə.»

²⁵ Pyêr bá Yuánes bwé mú shîn lwóya búgə ján, bwiiηg kéel mə Cwám̄ba ná ndeé bwé mú nyiηgə kə Yurúsəlem. Bwé mú ηgə bwiiηg Jəjə Kéél zhíí nə zhíí zhwog miləəm myâ Samariya dî.

Muud Ityopí má zə lág Jəjə Kéél

²⁶ Ngwól *əngəles mə Yawé mú zə lás ci nə Fílíp ná: «Kyeyúg kə ηgeε *məkóól má jwəw, zhíí í də shulə wú Yurúsəlem kə Gaza, zhíí nyísá kú jwəzəla búúd yí.» ²⁷ Fílíp mú námá tí njəənd kú fadələ. Ndug ná ηgwól múúd Ityopí, a njúl myáágá, a njúl lúlúú ósól ɔ məsáal ɔ cî mudá á Ityopí bwé á də jəw ná Kandás

yé, muud wəŋgâ njúl kəlág məbii mə cî mēsh dî, nyə á kə Yurúsələm kələ yə Zembî gúmá; ²⁸ nyə á ngə nyiŋgə a njúl nyádí mótúwa dí, a ngə lə kálaad mə *múúd micúndá Izayí. ²⁹ Shíshim mú ci nə Fílíp ná: «Shíshúg kə kumə mótúwa éñəd.» ³⁰ Fílíp mú ləel kə, a mú gwág múúd éne ngə lə kálaad mə múúd micúndá Izayí. Fílíp mú jî nyə ná: «Ye wo ngə mpu gwág sâ wó ngə lə ní?» ³¹ Muud éne mú bəsa ná: «Mə é ka mpu gwág na ntədəlé muud nda fwo lwágulə mə?» A mú jəw Fílíp ná a kəwag mótúwa dí kə ji nyádí koogú. ³² Kúkúl míciyá mí Kálaad Zembî nyə á ngə lə wə ga:

Nyə á bə nda təw bwə ngə kə nə ndî ná bwə kə cígə yí,

námə nda mwā ncwəmbə bwə ngə sámb mimyɔɔ yí.
Nyə a shígé bēny mpu ná a lás.

³³ Bwə á séémbəli nyə, bwə nyaal nyə ŋkaam nyé nə məkuú.

Zə jí nə ŋkul bá bwiŋg lâŋ á mpwəŋ buud nyé yé?
Kú nə muud!

Bwə á sámb nyə jé cəg shí gaád.

³⁴ Myáágə mú jî Fílíp ná: «Mə jəgula nə wo, féélúg mə, zə múúd micúndá ngə ci yé? Ye nyəméfwó, yə muud shús?» ³⁵ Fílíp mú ka zə tééd lásúlə. A mú zə bwiŋg nyə Jəɔɔ Kéél mə Yésus téédúlə na kúkúl míciyá nííd. ³⁶ Bá bwə mú ngə kə nə ndéé bwə mú kə wósós júwó. Myáágə mú ci nə Fílíp ná: «Dəgí, məjúwó wə mága. Jí í ntágúlə ná mə kú duwan yí?» ³⁷ * [Fílíp mú ci nə nyə ná: «ŋkí wo *búgula nə lâm wô wēsh,

8:32 Iza 53.7-8 **8:35** Luk 24.27 **8:36** Mat 28.19 * **8:37**
Míl míciyá mí ayág mí cugé nə iciyá íga.

wo je duwan.» Nyə ná: «Mə má *magulə ná Yésus-Kríst jisə *Mwân má Zembî.»] ³⁸ A mú cí ná bwé tálúg mətúwa. Bêsh obá bwé mú shulə májúwód, nə Fílíp, nə myáágé. Fílíp mú duu nyə. ³⁹ Ja bwé á ηgə səw wú májúwód yí, Shíshim mə Yawé í a ηkêny Fílíp kyey nə nyə, myáágé kú ná nyiηgə dág nyə. Nji, a mú kə nə njəənd yé shwóg nə məshusəg. ⁴⁰ Fílíp mú kə bə nji Azot. A mú ηgə bwiηg Jəjə Kéél mánd nə mánd ná ndeé kə wóós Sezarê.

9

Sôl mə zə bə mbúgula mə Yésus

¹ Na í á bə Sôl, nyε ηgə ná cwambulə *ompwíin ó Cwámba, a ηgə gwú bwo. Nyə á ka kə wé Ajəláci á ofada, ² ná Ajəláci yág nyə kálaad mə yé nyə ηkul ná a kég Damás, a kég ηgə dág *mámpáánzə má mínjígúlá mə *Oyúden mâ nûη. A ká kwey búúd bwé ηgə bε zhií mə Cwámba, a bii bêsh təə budûm təə budá, a wóolə bwo məηkəda, a kə nə bwo Yurúsəlem. ³ Nyə á ka kə ná ndeé ηgólə shísh kúnə-kúnə nə Damás, a mú seegya nji məηkenya mə má zhu jon dí zə kwan kúl nyə á bə yí. ⁴ A mú kadəwa shí, a mú gwág kəl í ηgə cí nə nyə ná: «Sôl, Sôl, nəcé jí wó búl lwágulə mə cúwúlí ntáni yí?» ⁵ Nyə ntâg ná: «Wo zə e, Cwámba?» Cwámba nə né ná: «Mə Yésus, mə wé wó ηgə lwágulə cúwúlí yé. ⁶ Sâ ηgwúd, wóolúg, wo kúmæg ηgwéla, bwé é jaaw wo sâ wó jéla nə sá yí.» ⁷ Buud ó gwoηg bé bwé á shigula, bwé shwal ji ókúl-ókúl, fəg jímb bwo mílúúd. Bwé á ηgə gwág nji kəl í ηgə lás, bwé kú dág múúd nyə á ηgə lás yé.

8:39 10j 18.12 **8:40** 21.8 **9:1** 8.3 **9:2** 19.9, 23; 22.4; 24.14, 22; 28.22 **9:3** Aba 3.3-4; 1Tm 6.16; 2Kr 4.4, 6 **9:5** 1Kr 15.8

⁸ Sôl músə wəol shí, mísh mə njúl nyə ná bagə nji a kú ηgə dúg. Bwə mú bií nyə mbwád kə nə nyə kə kumə Damás. ⁹ Nyə a já mwôw málóol, mísh kú dúgya nyə, a kú də, a kú ηgul.

¹⁰ Ngwól múúd nyə á bə Damás nə jínə ná Ananíyas, a njúl *mpwíin mə Yésus. Muud wəəηg mú dúg *ntamá á mísh ná bagə, Cwám̄ba ηgə jôw nyə ná: «Ananíyas!» Nyə ná: «Cwám̄ba, mə wə éga.»

¹¹ Cwám̄ba mú ci nə nyə ná: «Tówúg, wo kэг njwón bwə də jôw ná “njwón á tətəlí” yí, kə sə Sôl muud á Tárus nûη njôw mə Yúdas. A ηgə jəgala námə nda mə ηgə lás éga. ¹² Nyə ámə dúg ntamá á mísh ná bagə, muud bwə jów ná Ananíyas yé mə nyí njôw zə bəd nyə məbwə ná mísh mə dúgyág nyə.» ¹³ Ananíyas mú bəsa ná: «Cwám̄ba, mə mə bul gwáduga múúd éne, bímbí lú məbôw á mə sá buud bwô Yurúsalem yí. ¹⁴ Tεem bə wa nyəmэфwó, milúlúú myá ofada mí á yə nyə ηkul ná a zəg bií búúd bəsh bwə ηgə k̄m jôw jínə dwô wá.» ¹⁵ Cwám̄ba mú ci nə nyə ná: «Kaág, nəcé mə mə féesh múúd éne ná a bəg mə sá ísəy shú ná ikúl í cúgé Oyúden yí nə ojwú-buud bánə nə Bag ó *Izərayél bwə mpúg jínə dām. ¹⁶ Məməfwó mə é lwágalə nyə bímbí lú minjugú á bá jug shú dām myá.»

¹⁷ Ananíyas mú kə, kə nyí njôw, bəd nyə məbwə, ci nə nyə ná: «Sôl mwaanη, Cwám̄ba Yésus wo á bwəma nə nyə zhíd ηgələ zə wa yé, nyə ámə ntí mə shú ná mísh mwô mə nyíngəg dúgya, wo lwándúg nə Nkəηkə Shíshim.» ¹⁸ Bíl ísá í mú shugala wú

9:8 13.11 **9:11** 21.39; 22.3 **9:12** Mak 8.23-25 **9:15** 13.2; 22.21; 23.11; 26.1; 27.24; Rom 1.5 **9:16** 20.23; Luk 21.12; 2Kr 11.23-28 **9:17** 19.6

nyə míshúd í njúl nda ifafâ. Mísh má mú nyiŋgə dúgya nyə nə ndeé a mú shwal duwan. ¹⁹ Né ndeé, a mú də ídâw, ŋkul í mú kwo wóós nyə nyúúúlad. Bónôŋ ompwíín wâ Damás bwé á ji baalé mwôw. ²⁰ Kú námé kwo lenŋ fwála, Sôl mú shwal ŋgə kə mámpáánzé má mínjígúlá má Oyúden dî, kə ŋgə cúndə né Yésus jisə *Mwân má Zembî. ²¹ Buud bēsh bwé á ŋgə gwág nyə wá bwé á ŋgə káam mbií á ná fəg də jimb lúúd, bwé ŋgə ci ná: «ŋgaá ná buud bēsh bwé á də kîm jôw jínə ga Yurásəlem wá muud éga wé nyə á lwágulə bwo njugú yé? Ngaá ná nyə á zə wa né a zə bií bəŋŋ wâ wa, a wóólə bwo mənəkəda kə nə bwo milúúú myâ ofada dî?»

²² Nji Sôl nywáá nyə á ŋgə yáág nə jaawále Jəjə Kéel yáág yáágúg, a də fad Oyúden wâ Damás mimpu nə dúlə mpu lwágulə bwo ná Yésus wé jisə *Kríst. ²³ Ja fwámé baalé mwôw má á cə yí, Oyúden bwé á cwə yuug ná bwé gwú nyə. ²⁴ Sôl mú mpu shwushwaga jəŋŋ. Bwé á bə bwé mú ŋgə baagəsə mimpumbé mí ŋgwála* mwásə nə bulú ná bwé gwú nyə. ²⁵ Nda ómpwíín bé bwé a mpu ntó ná, bwé á ŋwa nyə gúl búlúd, wá kúdád, bwé mú ntəŋguli nyə nyuŋg dí gwôw kə shul tóón.

²⁶ Kə wóós Yurásəlem, Sôl nyə á cəel kə sɛɛŋgya nə bóól ómpwíín. Nji, bēsh bwé á ŋgə fúndə nyə, bwé kú fwo *magulə né a músə mpwíín. ²⁷ Barnábas músə

9:20 17.2; Luk 22.70 **9:21** 8.1; 9.13-14 **9:22** 5.42 **9:23** 23.12 **9:23** 2Kr 11.32-33 * **9:24** mimpumbé mí ŋgwála: Bwé á də lwə mingwála, bwé sá məma nyuŋg lyɛ ŋgwála wēsh, bwé ka ləga mímpumbé búúú ə jəlá nə də nyí ŋgwála myá. **9:26** 9.3-6, 20; Gal 1.18 **9:27** Barnábas: 4.36-37; 11.22-30; 12.25; 13.1-4, 7, 43-50; 14.12, 20; 15.2-12, 22, 35-39; 1Kr 9.6; Gal 2.1, 9, 13

ηwa nyə, kə nə nyə *búúd ɔ lwámá dí. A kə bwiing bwo nda Sól nyə á dúg Cwám̄ba zhííd ná, nə nda Cwám̄ba nyə á lás nə nyə ná, nə nda nyə á bwiing kéel Damás jíná má Yésus dí kú fúndə muud ná. ²⁸ Tééd ja jəəngá, Sól bən̄n̄η buud ɔ lwámá bwé mú báduga gwoong, bən̄n̄η bwé mú ηgá kyey ηgwála nə ηgwála, a ηgá bwiing kéel á jíná má Cwám̄ba, kú fúndə mish má búúd. ²⁹ Nyə á d̄u námá lésha nə Oyúden bwé á jan̄wo nə cug Ogurék wá, bən̄n̄η d̄u námá s̄ηusa mək̄l. Nji, b̄n̄η bwé mú s̄j ná bwé gwú nyə. ³⁰ Nda ómínyəη̄ w̄a búgá bwé á mpu ntó ná, bwé á kə nə nyə Sezarê, bwé mú kənd nyə Tárus. ³¹ *D̄j lú óbúgula í á ka ηgə cugə né shee Yudéa yēsh, nə Galilê, nə Samariya, gwoong í ηgá lal búgád, óbúgula bwé ηgá gw̄j̄ Cwám̄ba. Nk̄ηk̄ Shíshim ηgá sá ná buud ηk̄í bul bulya bwé zág ηgə nyí gwoonḡud.

Pyêr má lwag Ene, gw̄m̄shi Tabita

³² Í á ka zə bə, Pyêr ηgá kyey kálə ηgə dúg óbúgula, nyə á ka námá shulə kə dúg bəəng w̄a Lida. ³³ A mú kə kwey ηgwól múúd n̄n̄ ná Ene. Muud wəəng nyə á bə mbúbwúgá, a má já shí t̄n̄ mimb̄u mwəomb. ³⁴ Pyêr mú ci nə nyə ná: «Ene, Yésus-Kríst má lwag wo. Wəəlúg wo báágúg t̄n̄ú gwô.» Námá cé nə cé, Ene mú wəəl. ³⁵ Buud b̄esh bwé á bə Lida nə mbwaan̄z̄lə shí á Sarena wá bwé mú dúg nyə, bwé mú cénd kuú njəənd, yid wə Cwám̄ba.

³⁶ Ngwól *mpw̄ín á mudá nyə á bə Zhwópe nə jíná ná Tabita. Jíná dəəng í kə ná Dórúkas.† Mudá wəənḡu nyə á bul d̄u sá j̄j̄j̄ mísóólágú, a d̄u bul yə

9:30 11.25; Gal 1.21 † **9:36** Dórúkas: Ciyá Dórúkas í kə ná mpindú.

mímbúmbúwá isâ. ³⁷ Í á ka zə bə mənɪ mwôw dí ná Tabita nyə á bwás né ndeé a mú yə. Bwə mú gusa nyə né ndeé kə bwííg fúm á njów dí gwôw. ³⁸ Ompwíín bwə á ka gwág ná Pyêr ji Lida, Lida njúl kúná-kúnə nə Zhwópe. Bwə mú kənd búúd obá kə téég nyə məbwə ná: «Oshwoŋ! Leelugú zə kúga, kú neela.» ³⁹ Pyêr mú námá tŋw shí, bənŋ buud óni bwə mú kə. Ja nyə á kə wóós yí, bwə á kə nə nyə fúm á gwówád. Mikúsá myêsh mí mú zə nə məyê nyédí, zə ŋə lwágulə nyə ijud nə ikúúd Dórakas nyə á də laad bwo ja bənŋ bwə á bə yí. ⁴⁰ Pyêr mú wéeshali búúd bēsh tóŋ, a mú kúd məbwŋ shí, a jəgala nə Zembî ná ndeé a mú yid kómb gwŋú mbimbəd, a ci ná: «Tabita, wəólúg.» Tabita mú bēny mísh, a mú dúg Pyêr, a músə wəól ji njínjilí. ⁴¹ Pyêr músə bií nyə mbwád, təl nyə tátəlí. A músə jŋw óbúgula nə mikúsə, a yə bwo nyə kuwó. ⁴² Sâ jəŋg í mú mpŋy Zhwópe yēsh, zhwoɡ buud bwə mú *búgula Cwám̄ba. ⁴³ Pyêr nyə á ji cínəŋg Zhwópe fwámé zhwoɡ mwôw, a njul njów mə Shímun nyə á də sá ísey í ikúúdú í cúdí yé.

10

Iséy nə misóólúgú mí Kərwənyə

¹ Ngwól múúd nyə á bə Sezarê nə jíná ná Kərwənyə. Nyə á bə lúlúú ózimbi təd, kında ózimbi áníní dí, kında bwə á də jŋw ná «kında Itali» yí. ² Muud wəŋgə nyə á kənd lâm wə Zembî, bənŋ njów yé wēsh də bul gwŋ Zembî. Ntó, nyə á də bul sá buud wā kúl *Oyúden mikwíindyá, a də jəgala nə

Zembî ja jêsh. ³ Dúl jwôw, ηγεε mǎwǎla mǎlǎl mâ mpwó-kugú, nyə a dúg *ntamá á mísh ná bagá, a dúg *éηgǎles má Zembî má zə nyí nyə njów, zə jôw nyə ná: «Korunêy». ⁴ Korunêy mú dúg nyə ná figá-figá ná ndéé nda ífwaas í á bii nyə ná, a mú ci ná: «Né jí e, Cwámaba?» Eηgǎles nə né ná: «Mǎjǎgula mwô nə mikwíindyá wó ηgá kwíind buud myá mí má wósós wá Zembî, Zembî nyə awúsáyé myo. ⁵ Ntǎ, kǎndúg búúd Zhwópe ja gaád, bwá kág jôw ηgwól múúd jí núnǎ ná Shímun bwá ɗu jôw nə dúl jíná ná Pyêr yé, ⁶ a njul wá ηgwól múúd má ɗu sá ísáy í íkúúdú í cúdí yé, bwá ɗu námá jôw muud wǎɗηg ná Shímun. Njów yé wúsə ncindye mânǎ.»

⁷ Ja éηgǎles nyə á zə lésha nə nyə ni nyə á kyey yí, Korunêy nyə á jôw olwaábala óbá, nə ηgwól zimbi á bǎɗηg bwá á bul sêy nə nyə wá, a njúl ná nyə a má wá lám wá Zembî. ⁸ A mú shín bwiiηg bwo sá jêsh nə ndéé a mú kǎnd bwo Zhwópe.

Pyêr mǎ ká wá Korunêy

⁹ Mán mǎlǎm, buud óni bwá ηkág bwá mú kúná-kúnə nə Zhwópe, Pyêr mú bád kwáminú* ná a ká sá mǎjǎgula. Í á bə ηγεε tǎlóg ɗi. ¹⁰ A mú gwág zha nə yéesh ná á ɗə. Í á bə bwá ηgá ná jáámǎ idǎw, seegya a músə nda *shíshim yé má wú nyádí nyúúlád. ¹¹ A mú dúg jɔη í má bǎη, gúl sá nda *sanda í kál mǎlwǎ mǎnǎ ɗi, í ηgá shulǎ wú jɔη ɗi ηgə zə shí. ¹² Sá jǎɗηg í á bə nə mímbii mí ócúdí myêsh: nə bǎɗηg wá mǎkuú mǎnǎ, nə bǎɗηg bwá ɗu julǎ mímwɔ shí

* **10:9** kwáminú: Ja bwá á ɗu lwɔ minjów yí, bwá ɗu mɛ kwáminú námá nda mǎnyuηg. Kwáminú í á ɗu bə ηkí lal, buud kə ɗu ηgə kyey wu gwôw, muud jee námá kə woga wu. **10:11** 7.56 **10:12** Ləv 11.1-47; Eze 4.14

wá, nə inunú yâ gwôw cínəŋg cwû. ¹³ A mú gwág kál í ŋgá ci nə nyə ná: «Pyêr, tówúg wo gwúg isâ ínî wo dág!» ¹⁴ Pyêr mú bɛsa ná: «Mbô, Cwám̄ba. Nəcə mə abwélé də sâ jí nə nyéé mísh má Zembî dí yí, ɲkí sâ íci.» ¹⁵ Kál í mú nyiŋgá kwo lás ci nə nyə ná: «Sâ Zembî má fúb yí, wɛɛ kú bɛɛg nyiŋgá ci ná jísə sâ abúbôw.» ¹⁶ Í á sá ntáni ija ilól, sâ jəŋg í mú ɲkâŋ kə gwôw. ¹⁷ Pyêr fəg má jímb lúúd nə sâ nyə ámə dúg ni nda í ká ná, ndug buud Kərunêy nyə ámə lwâm wá, bwé má sɔ njów má Shímun ná sɔ sɔ, bwo má kwey, bwé təl mpumbéd. ¹⁸ Bwé mú jôw búúd ɔ njów, jí bwo Shímun bwé də jôw ná dúl jíná ná Pyêr yé ɲkí cínəŋg wə á də jí yé. ¹⁹ Pyêr ŋgá ná ca téduga nda sâ nyə ámə dúg yí í ká ná, ɲkɛŋkɛ Shíshim mú ci nə nyə ná: «Dugí, buud olól bwé ŋgə sɔ wo. ²⁰ Tówúg wo shúləg, bínónɲ bí kág. Wo kú zhízhigə nəcé mə wə mə ámə ntí bwo.»

²¹ Pyêr músə shulə kə bwəma nə buud bəŋg, nyə nə bwo ná: «Mə wə éga, mə muud bí ŋgə sɔ yé. Jí bí ámə zə sá yí?» ²² Bwé nə né ná: «Kərunêy wə nyə ámə ntí sé, Kərunêy á lúlúú ózimbi təd, a jí tətəlí muud, a gwóɔ Zembî, lwonɲ buud *Oyúden jêsh í ŋgə jaaw lân yé ɲkí nywa. ɲgwól ɛŋgəles má Zembî nyə á zə ci nə nyə ná a jówúg wo, wo kág nyádí njów, a kág gwágulə sâ wó é bwiiŋg nyə yí.»

²³ Pyêr mú nyiŋgal bwo njów, bánónɲ bwé mú já. Mán mələm, a mú wəɔl, bánónɲ bwé mú kə. Ból ómínyəŋɛ wâ Zhwópe bwé mú kə lúgal nyə.

²⁴ Jwôw í á kwo bɛ yí, bwé mú kumə Sezarê. Kərunêy nyə á ŋgə bwánd bwo, a má shîn sɛɛŋg

mímbyêl myé nà bé óshwá ó abúgúlág. ²⁵ Ja Pyêr nyə á bə nà a zé nyíi njów yí, Kərunêy nyə á læelú kə səl nyáméfwó shí, kúdəw Pyêr shí məkuú nyə yə gúmá. ²⁶ Pyêr mú bân nyə, nyə nà né ná: «Bánúg, mə jì námá múúd nda wo.»

²⁷ Bá bwá mú ηgə lésha ná ndéé kə nyíi njów. A mú kə kwey ná zhwog buud bwá ámə σεηgya. ²⁸ Pyêr mú ci nà bwo ná: «Bì mə mpú ná mwâ Yúden jì ci kú σεηgya nà mwân ilwoη, kú námá shísh nyə kúná-kúnə. Njì, Zembî má lwágulə mə ná mə ajéláyé nà dúg ηgwól múúd nda sâ jí nà nyéé mísh má Zembî dí yí, ηkí sâ íci. ²⁹ Gwá wá í ámə sá ná, njì má ámə gwág njúwúlú yí, mə ámə zə kú nà oηkwafad. Ná ndéé, mə ηgə ka cɛɛl mpu sâ bí ámə jôw mə nà ndî yí.» ³⁰ Kərunêy mú bɛsa ná: «Í má sá mwôw mánɔ́ múús, mə á ηgə sá məjəgula ηgeε məwəla məlól mə mpwó-kugá mádí njów, mə mú dúg njì ηgwól muud tál mə mpwóómbúd nà mikáándé mí áηkəηkənwâ, ³¹ a ηgə ci nà mə ná: “Kərunêy, Zembî má magulə məjəgula mwô, nyə awúsáyé míkwíindyá wó ηgə kwíínd buud nà ndî myá. ³² Kəndúg búúd Zhwópe bwá kág jôw wo Shímun jí nà dúl jínə ná Pyêr yé. A njul njów má Shímun mə də sá íséy í íkúúdu í cúdu yé, ncindyə mân.” ³³ Ntó námá má á ka læelú kənd buud kə jôw wo yé. Wo má mpu sá nà zálə. Ná ndéé, sá bēsh sá təl mísh má Zembî dí ja gaád ná sá má gwágúlə sâ jēsh Zembî nyə ámə lwām wo ná wo jááwug sá yí.»

Pyêr mə lás kaand

10:25 14.13-15; Mbú 19.10 **10:28** 10.15; Gal 2.12 **10:30** 10.1-8
10:30 1.10; Luk 24.4 **10:32** 9.43

³⁴ Pyêr mú ka zə lás, nyə ná: «Búbálé, mə má mpu ná Zembî nyə a dé dúg búúd məmpwoombá. ³⁵ Jísə nji ná muud yêsh mə gwóó Zembî a sá tútəli yé, təə a ji jáyé lwoŋ búúd dí, Zembî mə gwág nyə nywa tɛem bə nə a ji jáyé kúl búúd dí, təə jáyé dí. ³⁶ Nyə á kənd bag ɔ *Izɛrəyél məkál. A bwiing bwo Jəjə Kéél ná buud bwə mú nə ŋkul jee cəgə nə Zembî ná shɛɛ nəcé Yésus-Kríst, nyə wə jí Cwamba á buud bəsh. ³⁷ Bi mə mpú məma sá í á ŋgə sɛy tééd Galilə kə wósos Yudéa mpásə nduwán Yuánes nyə á ŋgə cúndə yí. ³⁸ Bi mə mpú ná Zembî nyə a gwáágulə Yésus á Nazarət Shíshim, yə nyə məma ŋkúl. Yésus wəəŋgə nyə á ka ŋgə kə íkəl íkəl, ŋgə sá buud mənywa, ŋgə lwag bəəŋg bəsh Njwú məjamb nyə á ŋgə lwágulə cúŋ wá, nəcé Zembî nyə á bə nyádí. ³⁹ Sə bəŋ sə á shí dúg sá jəsh nyə á sá shí *Oyúden nə Yurúsəlem yí, nyə muud bwə á bwambələ kwolós dí bwə gwú yé. ⁴⁰ Zembî nyə a gwúmushi nyə jwəw álél, a sá ná a lwóyág nyúul. ⁴¹ Nji, nyə a shígé lwóya nyúul kúl búúd jəsh dí, í á bə nji sə owúshined Zembî nyə á bwey féesh wá. Mpásə gwúmúlə nyə á gwúm yí, sónón sə á də, sə ŋgul. ⁴² Nyə a lwám sə ná sə cúndág kéel, sə bwaagulə ná nyə wə Zembî nyə a təl ná a bəg sám b mikuwó nə mimbimbə milású yé. ⁴³ *Buud ɔ mícúndə bəsh bwə ŋgə bwiing ləŋ yé ná muud yêsh mə *búgúlá nyə yé a bə nə ijuugá í *mísəm nəcé jíná dé.»

⁴⁴ Pyêr ŋgə ná lás ntáni, Nkəŋkə Shíshim mú

10:34 Rom 2.11; Zhk 2.1 **10:35** Yuá 9.31 **10:36** Iza 52.7; Rom 3.25-26; 5.1; 2Kr 5.18; Kol 1.20; Mbá 19.16 **10:38** Luk 4.18; 13.16; Yuá 3.2 **10:39** 3.15 **10:41** 1.4; Luk 24.30-31, 41-43; Yuá 21.12-13 **10:42** 17.31; Rom 14.9; 2Tm 4.1; 1Pr 4.5 **10:43** 13.38; Zhe 31.34 **10:44** 2.4

shulə wá buud bēsh bwá á ηgə gwágulə lású yé wá. ⁴⁵ Obúgula bwá á bə misíyá mí ábɪwáág wá, bəɔŋg bēsh bánŋh Pyêr bwá á bə gwoonŋ wá, bwá mú káam mbií á ná fɔg də jímb lúúd. Bwá á jág bul káam ná Zembî má báɛ yə búúd bwá cúgé Oyúden wá Nkɛŋkɛ Shíshim. ⁴⁶ Nəcə bwá á gwág buud bəɔŋg bwá ηgá lás mákálúd, bwá ηgá ságusə Zembî. Ntó wá Pyêr nyə á ka ci ná: ⁴⁷ «Ye sá nyíŋgəg ban nə buud óga ná bwá kú duwan, í njúl ná bwá má lég námá Nkɛŋkɛ Shíshim nda sá?» ⁴⁸ A mú lwâm ná bwá dúwanugí jíná má Yésus-Krîst dî. Bwá mú ci nə nyə ná bánŋh bwá kwóg ná já baalé mwôw.

11

Pyêr ηgə bwiŋg sâ Zembî nyə á sâ yí

¹ Nə *buud ɔ lwámá nə obúgula wá Yudéa bwá á ka gwág ná ikúl í cúgé *Oyúden yí bwá má námá lég Milású mí Zembî. ² Ja Pyêr nyə á ka bád kə Yurúsalem yí, buud ó ábɪwáág bwá á ka kə lámusa nə nyə. ³ Bwá nə né ná: «Wo má kə nyíi búúd wá kú ábɪwáág dí, bɪnŋh də ídâw səŋ ηgwúd». ⁴ Pyêr mú ka zə tééd jaawúlə bwo sâ í á cɔ yí nə oféél-féélí bēsh, nyə ná ⁵ «Μεε mə á bə Zhwópe. Mə ηgá jəgula nə Zembî, mə mú seegya nji mə músə nda *shíshim wâm má wú mádí nyúúlúd. Mə mú dúg *ntamá á mísh ná bagó, gúl sâ nda *sanda í njúl ηgwóslúlá məlwə mánŋ í ηgá shulə wú gwôw ηgə zə mádí. ⁶ Má á ka kənd mísh, mə mpu dúg sâ jəɔŋg, mə mú dúg ná cínəŋg cwû í á bə, nə ocúdí wá məkuú mánŋ nə bəɔŋg wá jugá, nə bəɔŋg bwá də julə mímwə

shí wá, nə inunú yâ gwôw. ⁷ Mə mú námə gwág kál í ηgə ci nə mə ná: “Pyêr, tówúg, wo gwúg isâ íni wo dág!” ⁸ Mə ná: “Mbô, Cwám̄ba. Nəcé sâ jí nə nyéé mísh má Zembî dí yí, nə sâ íci í abwélé kə mádí mpud.” ⁹ Kál í mú nyingə lás nə mə ja ábēē í ηgə wú gwôw ná: “Sâ Zembî má fúb yí, kú bæeg nyingə ci ná jísə sâ abúbôw.” ¹⁰ Í á sá ntó ija ilól, sâ jəŋg jêsh mú ηkâŋ kə gwôw. ¹¹ Ka seegya ná, námə wəla dəŋgú di, buud olól bwə mú wóós njów sé á bæ yí, bwə ηgə zhu Sezarê, ná bwə ámə ntí bwo mádí. ¹² Shíshim mú ci nə mə ná sánŋh kág, mə nda zhízhigə. Bóól obúgula ósaman bwə mú zə, sánŋh mú bə búúd bəŋg nə ndéé bwə mú kə nə sé njów má múúd bí ηgə ci éne. ¹³ A mú jaaw sé nda nyə á dág *éngales tál nyə njów ηgə ci nə nyə ná: “Kəndəg búúd Zhwópe bwə kág jôw Shím̄un bwə du jôw nə dúl jínə ná Pyêr yé, ¹⁴ nyə é zə bwiiŋg wo kéel í é yə wo cug nə njów wô wêsh yí”. ¹⁵ Mə á ka námə tééd ná má bwiiŋg bwo kéel, seegya nji Nkêŋkê Shíshim má shwiy bwo nyúúlúd námə nda í á bæ nə sé mátéédálé* dí ná. ¹⁶ Mə mú téduga ciyá Cwám̄ba nyə á ci yí ná: “Yuánes nyə á ηgə duu buud nə məjúwó, bí bāŋ bí é duwan nə Nkêŋkê Shíshim”. ¹⁷ Ntó, ηkí Zembî má yə búúd yána dé nda nyə a yə námə sé ja sé á *búgula Yésus yí, mə wə zə ná mə sáág ηgáádə nə Zembî?» ¹⁸ Ja bwə á gwág ntúní yí, bwə á saləwo, bwə mú ságusə Zembî, bwə ná: «Ntó jí ná Zembî má yə ikúl í cúgé Oyúden yí zhíí ná bwə céndúg mítédúgá bwə ηwa cug.»

11:14 16.31 **11:15** 2.4 * **11:15** Jwôw lú Pantekôt. (Dúgúg Mis 2.4.) **11:16** 1.5 **11:18** 13.48; 14.15, 27; 15.4, 12, 22-29; 17.12; 18.5-11; 19.8-10; 20.21

Jɔjɔ Kéel í zə kə íkùl ishúsúd

¹⁹ Ja bwé á gwú Itiyen yí, məma lúmbáli í á zə bɛ obúgula, bwé mú shín cɪma, ηgə kə íkəl ikəl kə kumə Fenisí, nə Shíprə nə Antyósh. Bwé á ηgə bwiing nji *Oyúden kéel. ²⁰ Nji, bóól búúd bwé á bə cínəηg bwé njúl buud ó Shíprə nə buud ó Sirên. Bāη bwé á kə kumə Antyósh, bwé mú bwiing Ogurêk Jɔjɔ Kéel mə Cwám̄ba Yésus. ²¹ Cwám̄ba nyə á ηgə kwíind bwo nə ηkul nyé, zhwoηg buud bwé mú *búgula, bwé cénd kuú nɔənd, yid wé Cwám̄ba. ²² *Dɔ lú óbúgula á Yurúsəlem í á ka gwáduga lân wəəηg. Bwé mú kənd Barnábas wu Antyósh. ²³ Barnábas wəəηg, ja nyə á jé Antyósh a dúg nda Zembí nyə a lwóya mpaam nyé ná, nyə á bul bə nə məshusag, a mú cwīny óbúgula bēsh ná bwé jíηg gwoəηg mə Cwám̄ba dí nə milām myáη myēsh. ²⁴ Nyə á bə jɔ múúd, a njúl lwándúlá nə jɔjɔ Shíshim nə búgə ná cwóó. Bóólágá ncúlyá buud bwé mú kwíduli Dɔ lú óbúgula dī.

²⁵ Barnábas nyə á ka kə Tárus ná a ké ηwa Sól. ²⁶ Nda nyə á kwey nyə ná, nyə á zə nə nyə Antyósh. Bá bwé mú jā cínəηgú mbū ncindī, bwé ηgə seəηgya nə Dɔ lú óbúgula, bwé ηgə yə ncúlyá buud minjígulá. Nūη Antyósh wé *ompwíin bwé á tééd gwiidəw ná okrīsten yé.

²⁷ Í á ka zə bə na dúl baan dí ná, bóól *búúd ə micúndé bwé á shulə wú Yurúsəlem kə Antyósh. ²⁸ Nɔwól á bwo, nə jíné ná Agabus, músə zə lás nda Shíshim nyə a lwágulə nyə ná. A mú jaaw ná məma yáág-yáág zha í bá bə shí nyēsh dī. Zha

11:19 8.1-4 **11:20** Yuá 7.35 **11:21** 2.41 **11:23** 13.43;
14.22; 15.32; 16.40; 18.23; 20.1, 28-31 **11:25** 9.30 **11:27** 13.1;
15.32 **11:28** 21.10

nyɔɔŋ í á shí námá bæ fwála Klóod nyə á bæ Káázel yí. ²⁹ Ntó, ompwíin bwé mú ηwa cígúlá ná bwé zé seɛŋg míkwiíndyá, muud yêsh wá bímbí á jí nə ηkul wá yí, bwé kænd bɔɔŋg óbúgula wâ Yudéa. ³⁰ Bwé á sá námá ntó, bwé mú kænd Barnábas bá Sôl nə mikwiíndyá, bwé kə yə ócúmbá buud wâ Yudéa.

12

Engales mə ká yîl Pyêr mímbwugud

¹ Baan dɔɔŋgú Njwú-buud Herod nyə a tééd ná a zé ηgə jugushi bóól búúd ó *Dɔ lú óbúgula. ² A mú gwú Zhâk mínyɔŋâ mə Yuánes nə kafwɛɛ. ³ Nda nyə á dúg ná *Oyúden bwé á ηgə gwág nywa sâ jɔɔŋg ná, nyə á ka námá bii Pyêr, í njúl fwála lá zan bwé dɛ də íbuléd yâ kú nə *lɔvur yí. ⁴ Nyə á bii nyə ntáni, a mú kə wá nyə mímbwug dí, a tâl íkínda í ízimbi inɔ́ ná í bááguləg nyə, kínda ízimbi jêsh nə ozimbi onɔ́. Nyə a ηgə téduga ná a bá ka zə tâl nyə kɔɔd dí tâm buud ja zâŋ *Páska í bá cɔ́ yí. ⁵ Pyêr nyə á ka bæ mímbwugud. Dɔ lú óbúgula dâŋ, ηgə báásulə məjəgula ηgələ jəgula nə Zembí shú déd kú yɔw.

⁶ Búlú í á bæ ná Herod mə bá tâl Pyêr kɔɔd dí nda mán yí, Pyêr nyə á bæ a mbwúg gwəd ηgwóólúlá məŋkəda nə mikwoolú mí íŋkwánz mímbá. Nyə a bæ a mbwúg mpédúgá ózimbi obá, isándálé í tál mpumbéd. ⁷ Ka seegya ná ηgwól *éngales mə Yawé má jé, kúl fúm jɔɔŋg má shwal bæ nə məŋkenya ná ηgəŋ. Engales mú yíd Pyêr bugúlu dí, juumushi nyə, nyə nə né ná: «Né câ! Wɔólúg!» Mikwoolú mí íŋkwánz mí mú shugula wú Pyêr məbwád.

11:29 12.12, 25; Rom 15.26; 1Kr 16.1; 2Kr 8.4; 9.2, 12; Gal 2.10

12:4 4.3 12:5 Zhk 5.16 12:7 5.19

⁸ Engəles mú kwo ci nə nyə ná: «Cεεləgú kanda wo bwaád mənɣwub.» A mú námá sá ntó. Engəles ná: «Bwaádúg kúúd gwô, wo bɛg mə.» ⁹ Pyêr mú cúwo tóón ηgə bɛ engəles, a kú fwo mpu magalə ná sâ engəles ηgə sá yí jísə búbálé. Nyə á ηgə ηwa nda *ntamá á mísh ná bagá. ¹⁰ Ja bwá má cɔ cé ísándalé ashúshwóógú, bwá cɔ ábɛê yí, bwá mú jé njuwug íηkwánz á ηγεε ηgwála. Njuwug wəɔηg mú juw bwo wáméfwó. Nji bwá á wós tóón kə njwónɣ dí yí, engəles mú kyey, béégya nə Pyêr. ¹¹ Fug mú zə Pyêr lúúd, a mú ci ná: «Mə má ka mpu já gaád búbálé ná Cwám̄ba nyə ámə nti engəles yé, zə tí yíl mə məbwə mə Herod dí ná mə fáámug nə sâ Oyúden bwá ηgə jii sá mə yí.» ¹² Nda nyə á shîn mpu ntó ná, nyə á ka kə njów mə Maríya nyəɔηgú mə Yuánes bwá á kwo də jôw ná Márkus yé. Cínəηg wá zhwog buud bwá á bə bwá mə sɛɛηgya, bwá ηgə jəgula nə Zembí yé. ¹³ Nyə á ka kudə mbê. Nɣwól sóol məsáal mudá nə jínə ná Rôd mú shísh mbéd kə gwágulə. ¹⁴ A mú yag Pyêr kâl ná ndɛé, a kú fwo juw mbê, a mú yida nyiηgə nə kúlá nə məshusug kə jaaw búúd ná Pyêr təl na mbéd tóón. ¹⁵ Bwá mú ci nə né ná: «Wo ji lad». Nyɛɛ mú námá bwaagulə ná a ηgə jaaw búbálé. Bwá ná: «Engəles yé wá éne.» ¹⁶ Pyêr mú nyiηgə bul kudə mbê. Bwá mú juw, bwá mú dág nyə, fag mú jímb bwo mílúúd. ¹⁷ Nyɛɛ mú fufə bwo məbwə nə bwá jíg kúl-kúl. A mú bwiηg bwo nda Cwám̄ba nyə ámə yíl nyə njów mímbwug wéeshuli nyə tóón ná. A mú ci nə bwo ná: «Kəgá jaaw Zhâk bənâη bóól bwááηg bêsh». A músə kyey kə kâl shúsád.

12:12 Yuánes bwá á kwo də jôw ná Márkus yé: 12.25; 13.13; 15.37; Kol 4.10

18 Ja mán í á lâm yí, ózimbi mækuú má á tâw shí nã á Pyêr, bwé kú mpu sã í ámã sîy yí. 19 Herod mú kænd búúd mäsóógúád, nji bwé kú kwey Pyêr. A mú tâl ísándálé kãdud ná ndéé a mú lwám buud nã bwé gwúg byo. Herod músã shulã wú Yudéa kã Sezaré, kã ji wu.

Engales mæ zã sã ná Herod yág

20 Herod nyã á ka zã bã nã mbíya zhwuñú nã buud ɔ Tir nã bœng wã Sidon. Nda búúd bœng bwé á mpu ná mæbii máñ má á ðã bul zhu lœm má Herod ná, bwé á ka tâw cún ná bwé jálá nã kã dúg nyã, a ság ná bãnón bwé jíig ná shεε. Bwé mú kã kwambulã nã mwã mpáánzã* yé Blastos ná a ság ná bãnôn Herod bwé bwémag. 21 Jwôw lú mpwãmã dœngú, Herod mú bwáád míkáándé mí ícî myé ná ndéé a mú kã ji jiya ícî ðî. A mú ka zã lás nã buud óni kaand. 22 Buud óni bwé mú shwal wá yãngá ná: «Dúni kál dúsã nji kál lú Zembî, kú bã kál lú múúd.» 23 Ka seegya ná ηgwól *éngales mæ Yawé má yíd nyã nãcé a bálã kú yã Zembî gúmmá jé. A mú yã, mishwóómbú dálã nyã.

24 Milásá mí Zembî myáá mí mú námã ηgã kã nji shwóg nã shwóg. 25 Barnábas bá bãñ Sôl bwé mú shîn sã lwámã bwé á kã Yurúsalem yí ná ndéé bwé mú nyíngã. Ja bwé nyíngé ni, bwé mú kã nã Yuánes bwé á kwo ðã jôw ná Márkus yé.

13

Ñkëñkë Shíshim mæ féesh Sôl bá Barnábas

12:18 5.22-24 * **12:20** mwã mpáánzã: Mwân wœngú nyã á bã kágé mílwámã á fúm má Herod. **12:22** Eze 28.2 **12:24** 2.41
12:25 11.29-30

¹ Dɔ lú óbúgula í á bæ Antyósh yí í á bæ nə *buud ɔ mícúndá nə oyíguli. Barnábas nyə á bæ cínɔŋg, nə Símyon bwə á kwo dɛ jôw ná Nizher yé, nə Lusyus múúd á Sirên, nə Manaen bá cî Herod á tatarâk* bá wəf kúl ηgwúd yé, nə Sôl. ² Dúl jwôw bwə á ηgə sá mísɔɔn bwə ηgə ci idâw yí, Nkêŋkê Shíshim nyə á ci nə bwo ná: «Tálúgá mə Barnábas bá Sôl koogú, bwə zə kə sá sáal má má féesh bwo ná bwə sáag yí.» ³ Nə ndeé, bwə mú jəgula nə Zembî bwə ηgə ci idâw, bwə mú bəd Barnábas bá Sôl məbwə, bwə mú bíd bwo ná bwə kyéyug. ⁴ Ja Nkêŋkê Shíshim má kənd Barnábas bá Sôl lwámád ntúni yí, báá bwə mú shulə kə Seləsi, bwə mú ηwa byóɔl cɔ kə kóómb ηkwamá† á Shíprə.

⁵ Bwə á kə wóós Salaminə, ηgə bwiing Milésú mí Zembî *məmpáánzə mé mínjígulá má *Oyúden dî, bwə ηgə kə nə Yuánes tâŋ kəgə mílwámá. ⁶ Bwə mú lína ηkwamá nyɔɔŋg nyêsh ná ndeé kə wóós ηgwála á Pafos. Bwə á kə kwey ηgwól mwá Yúden nûŋ Pafos nə jínə ná Bar-Yésus, a njúl muud ncidə, *muud micúndə á məshügá. ⁷ Bar-Yésus éne bá ηgwəmuna Serzhus Polus wə bwə á ηgə cugə. Ngwəmuna nywáá njúl nə fug, nyə á ka jôw Barnábas bá Sôl nəcé nyə á bæ nə məma yéesh ná á gwág kéel má Zembî. ⁸ Nji, Elimas‡ mú ηgə laa bwo, a ηgə yida cəel shwúguli ηgwəmuna ná a kú *búgula. Jínə lú Elimas í kə ná muud ncidə. ⁹ Sôl, bwə jôw ná Pwól

13:1 11.27 * **13:1** Tatarâk: Ciyá ni í cugé ciyá mákaa; nji í kə ná «ηgwəmuna nyə á ηgə jwú nə mpál nɔ á ηkúmba faan yé». Dúgúg námə Mat 14.1; Luk 3.1, 19; 9.7. **13:2** 9.15; 10.19; 22.19; Gal 1.15-16

13:3 6.6 **13:4** 10.19; 15.39 † **13:4** ηkwamá: Nyísə bwádə lú shí tátám májúwó. **13:5** 17.2 **13:8** 2Tm 3.8 ‡ **13:8** Elimas: Dúl jínə dé wə Bar-Yésus.

yé, má lwánd nə Nkəŋkê Shíshim nə cwóó músə ka dúg Elimas nə figá-figá, ¹⁰ a mú lás nə nyə ná: «Yí! yé mása məkəŋ nə məshügá éga, yé mwân mə Njwú məjamb, yé múúd jí kú cəel ótútəlí éga! Wo ayówé ŋgələ cəel ntáma jəjə íyuuɡ i Cwámba? ¹¹ Wo zə dúg ja gaád. Mbwê má Zembî í má bii wo. Wo zə fwo bə áncím-ncím, kú ná dúg məŋkenya má jwôw. Wo é ji ntó fwámé fwála.» Pwôl ká námá shîn lás ntáni, gúndə nə yídúgú í mú shulə Elimas míshúd, a mú ŋgə lyəda kəkəl ŋgwúd ŋgə sə muud bííg nyə mbwád yé. ¹² Nji ŋgwámuna nyə á dúg sâ í á s̄y ni yí, nyə shwal bə mbúgala, njígúlá nyə á gwág shú má Cwámba yí í má bíi nyə.

Pwôl Antyósh á Písidî

¹³ Pwôl bánəŋ buud ó gwoonɡ bə bwé mú kəwa byóólád Pafos, kə Pərzhe kóómb shí á Paməfilí. Yuánes mú kə béégya nə bwo núŋ, nyə mú nyiŋgə kə Yurúsəlem. ¹⁴ Bəŋ bwé mú tí Pərzhe, ŋgə kə nə ndéé kə wóós Antyósh á Písidî. Bwé mú kə nyíi *mpáánzə minjígúlá dí jwôw lú Sábaad, kə ji shí. ¹⁵ Ja lələ *mbwoomb məcçç nə micilyá mí búúd ə mícúndə í á shîn yí, otówe ə shwóg wá mpáánzə minjígúlá bwé mú ci nə bwo ná: «Bwaanɡ, ŋkí bi búəsə nə gúl sâ bí bí nə ŋkul bándələ búúd nə ndí yí, lásúgá ja gaád.»

¹⁶ Pwôl mú tów tútəlí, a fufə bwo mbwê, a músə lás ná: «Nə bag ó *Izəryél nə bəonɡ bwé ŋgə gwóq Zembî wá, bi ə gwágúlə mə. ¹⁷ Zembî á kúl búúd Izəryél jisú ga nyə a féésh osóonɡú bású. Nyə a sá ná kúl búúd jisú í kəɡ bul mpyáánzə núŋ jiya á Igípten

dî. Ná ndeé nyə a yîl bwo nûŋ nə mbwə ŋkûl yé. ¹⁸ A mú ŋgə jísəw bwo shí a shwéeshá dí kə wóós je kumə mimbû məwûm mánŋ. ¹⁹ A mú jaŋgələ ílwoŋ í búúd zaŋgbá shí á Kanaan nə ndeé a yə ódâ shí nyáŋ tâŋ lúgí ²⁰ shú mímbû kúná-kúnə mitəd minŋ nə məwûm mətóon.

«Mpúsə wəŋgə a mú də wéeshəli bwo osémbye ɔ mílósú nə ndeé zə wóós fwála mə *múúd micúndá Samyé. ²¹ Ja jəŋgə bwo mú jii nə bwə bég nə wáŋ njwú-buud. Zembî mú yə bwo Sawul mwân mə Kís a njúl mbyágá á beend mə Bəŋzhamê. Sawul mú jwú nə bwo tâŋ mimbû məwûm mánŋ. ²² Zembî mú yîl nyə, a mú tâl bwo *Dávid njwú-buud. Dávid wəŋg wə Zembî nyə á bwiŋg lâŋ yé ná: “Mə mə dúg nə Dávid mwân mə Yése jisə muud mə kwaga nə tédúgá wâm yé, nyə wə mə bá də sá sâ jêsh mə bá də jii nə a sáág yí.” ²³ Nyádí mpwoŋ buud dí wə Zembî nyə a lwándúlá mpu yé, a wéeshəli Yésus cəgye buud á Izəryél yé. ²⁴ Shúshwóógú nə cəgye wəŋg zég, Yuánes nyə a zə jígəli kúl búúd Izəryél jêsh nduwán tâŋ yuug nə bwə mə cénd mítédúgá. ²⁵ Ja Yuánes wəŋgə nyə á ŋgə shínal sáal dé yí, nyə á ŋgə ci nə buud ná: “Bí ŋgə ná téduga nə mə wə zə? Mə cugé múúd bí ŋgə téduga nə mə jísé yé. Nji, ŋgwól múúd zag mádí mpúsə. Mə ampíyáyé nə mə cínyug nyə mikwoolú mí mánŋwub məkuúd.” ²⁶ Bwááŋg bêsh, tə mpwoŋ buud mə *Aburaham tə bí bəŋg bí ŋgə gwóŋ Zembî wá, shé wə Zembî nyə á nti kéel á

13:18 MmN 16.35; Ilŋ 14.33-34; Mbá 29.4 **13:19** Mbá 7.1; Zho 14.1 **13:20** OoM 2.16; 1Sa 3.20 **13:21** 1Sa 8.5, 19; 10.21; 11.15
13:22 1Sa 16.12; 13.14 **13:23** Iza 11.1; Rom 1.3; Mbú 5.5 **13:24** Luk 3.3 **13:25** Luk 3.15-16

cug dɔɔŋg wá. ²⁷ Buud ó Yurúsalem bêsh nɔ otówe ɔ shwóg bɔŋ bwé á shígé mpu Yésus. Bwé á yida cɛɛlɔ nyə shwiy. Ntó, bwé á sá ná iciyá í búúɔ ɔ mícúndá shé má dɛ lɔ ósábaad bêsh dí yí í bwámag. ²⁸ Tɛɛm bə nda bwé á shígé kwey nyə nə məbɛɛ ná a yég ná, bɔŋ bwé á ci nə Pilát ná a gwúg nyə. ²⁹ Námá nji bwé á shîn sá isâ byêsh í á bə cilyá Kálaad Zembî dí shú dé dí yí, bwé á shul yíl nyə lííd bwé kə wá nyə shwóŋud. ³⁰ Nji, Zembî nyə a gwûmushi nyə. ³¹ Nyə a lwóya nyúúl málú málú, buud bɔnɔŋ bwé á zhu Galilé bád kə Yurúsalem wá bwé á ŋgə dág nyə. Buud bɔɔŋg wé bwé músə owúshined bé kúl búúɔ jêsh dí. ³² Jɔjɔ kéel dɔɔŋg námə wé sə ŋgə bwiinŋ bí yí, ŋkaagə Zembî nyə a kaag odâ yí. ³³ Zembî nyə a sá ná ŋkaagə nyɔɔŋg í zég bwəma nə sə bwân gwúmúshilə nyə á gwûmushi Yésus yí. Sâ jɔɔŋg wé jisə cilyá Sôm ábɛɛ dí yí, ná: “Wo ji mwân waamá, mə má byâ wo múús”. ³⁴ Jí ntó. Zembî nyə a gwûmushi nyə ákandug, a kú ná bá kwo bwo. Ntó wé nyə á ci yé, ná: “Mə bá yə bí jɔjɔ ísâ mə á kaag Dávid yí, məŋkaagə mə cúgé nə ŋkul salan má”. ³⁵ Gwə námə wé á ŋgə báásulə gúl kúkúl cilyá dí ná: “Wo abúlé bíd ná jɔjɔ sóɔl məsáal wô kág bwo shwóŋud”. ³⁶ Dávid nywáá nyə a shí sá mítédúgá mí Zembî fwála déd. A mú yə, a dɔw nə osóŋgú bé, a bwo. ³⁷ Nji, nyɔɔŋg Zembî nyə a gwûmushi yé nywáá nyə a shígé bwo. ³⁸ Bwaanŋ bi mə jəlá nə mpu ntó ná nyə wé mə sá ná bi gwágúg kéel ijuugá í *mísém mín. Məɛɛ mə Moyîz bí á dɛ bɛ mə má á

13:27 3.17 **13:28** Luk 23.4, 14-15, 21-23 **13:29** Luk 23.50-56
13:30 3.15 **13:31** 1.3, 8 **13:32** Sôm 2.7; Rom 1.3-4 **13:34**
 Iza 55.3 **13:35** Sôm 16.10 **13:36** 2.29 **13:38** 10.43; 15.10

shígé sá ná bi ñgég nə bə otútəlî. ³⁹ Nji Yésus wə jísé ná muud yêsh má búgúlá nyə yé, a bə tətəlî ncindî nə ncindî. ⁴⁰ Bi ó bey ná sâ búúd ɔ micúndá bwé á ci yí, í bwəmag nə bî. Bwé á ci ná:

⁴¹ Bî buud ɔ mpyóŋ, dugá,
káámúgâ, bi jimbúg!
Nəcə, té bî ñgá ná dúgya yí,
mə zó bá sá gúl sâ bi ñgá dúg,
sâ jí ná ñkí bi mə gwág nji lâŋ
bí kú *magulə yí.»

⁴² Ja Pwôl bá Barnábas bwé á cúwo tóón yí, búúd bwé á jəgula nə bwo ná bwé bəg kwo zə bwiing bwo lâŋ ñgwúd ni Sábaad mə bá bə yé. ⁴³ Ja buud bwé á bwílya yí, fwámé bímbí lú *Oyúden nə bóól búúd bwé á wá milám mísəon wán dí wá bwé á bə Pwôl bá Barnábas bəñəŋ kə ñgə lésha. Pwôl bá Barnábas bwé mú ñgə wá bwo ñkul milámúd ná bwé wág icug byəŋ mpaam má Zembî dî.

⁴⁴ Sábaad nyə á bə yé, buud bwé á zə seengya je bə buud ɔ ñgwála bəsh ná bwé zə gwágulə kéel mə Cwámba. ⁴⁵ Nda bóól Oyúden bwé á dúg bímbí lú ncúlyá buud bəəŋg ná, bwé á ka zə mpii Pwôl bá Barnábas váál áwuwaguwə, bwé mú ñgə shwána bwo, ñgə lwíy bwo. ⁴⁶ Pwôl bá Barnábas bwé mú mpu jaaw bwo kú nə ifwaas ná: «Í á jəla ná bi wə téédúg gwág Milású mí Zembî. Nda bí bəŋ mə ka ban myo ná, bi mə lwágulə ná bi ampíyáyé nə cug á kandugə kandugə. Ntó, sá bəŋ mə zə lésha nə ikúl í cúgé Oyúden yí. ⁴⁷ Nəcə Cwámba nyə á ci nə sá ná:

13:39 Rom 4.25; 6.7; 10.4 **13:41** Aba 1.5 **13:43** 11.23 **13:44**
17.2 **13:46** 3.26; 18.6 **13:47** Iza 49.6

“Mə mə təl wo ná wo bág mənkenya mâ ilwon, ná wo kág nə cug kə wóós íjumə í shíd”.»

⁴⁸ Nji ikúl ishús í á gwág ntáni yí, bwé á bul bə nə məshusug bwé ngə ságusə kéel mə Cwámba. Bəonng bwé á bə féeshá ná bwé dúgúg cug á kandugə kandugə wá bwé mú bə óbúgula. ⁴⁹ Kéel mə Cwámba í á kyey ləom wəonng wêsh. ⁵⁰ Oyúden bwé á ka shwambulə fwámé búdá ó ləom bwé á də gwóç Zembî wá. Bwé mú zə lwágulə Pwól bá Barnábas cúwúlí ná ndéé bwé wáámb bwo kə ntç mínji mí shí nyán. ⁵¹ Pwól bá Barnábas bwé mú kudə fumbyá mákuú mányúđ§ shú dán, báá bwé mú kə Ikóniyum. ⁵² *Ompwíín bwé mú lág lwándúlá nə məshusug nə Nkəŋkə Shíshim ná cwóó.

14

Pwól bá Barnábas Ikóniyum

¹ Í á ka bə, ja bwé á wóós Ikóniyum yí, Pwól bá Barnábas bwé á kə mpáánzə minjígúlá. Bwé á kə lésha nə buud mbií á ná *Oyúden nə Ogurék ŋkí bul bulya bwé *magulə búgá. ² Bəonng Oyúden bwé á shígé magulə búgá wá, bwé mú zə sá ná ikúl í cúgé Oyúden yí bwé shínúg obúgula. ³ Nji, Pwól bá Barnábas bəŋ bwé á ji cínəngú fwámé mwəw, bwé ngə lás kú nə ifwaas. Bwé á ngə bul ŋwa ŋkul wə Cwámba. Cwámba ngə námə magulə kéel bwé á ngə bwiing yí, a ngə yə bwo ŋkul, bwé ngə

13:48 11.18 **13:49** 2.41 **13:51** 18.6; Luk 9.5 § **13:51**
 Ja Oyúden bwé á də kudə fumbyá mákuú dí yí, bwé á də lwágulə ná, kákúl shí bwé ámə təl mákuú máŋ yí, bwé mə kál gwo nə buud bí cínəng wá, ná bwé músə sá nyéé. **14:1** 17.2 **14:2** 13.45 **14:3** 2.22

sá *isâ í ntọ búúd ñkwón yí, nà *isâ í mímbúgú. ⁴ Buud ɔ ñgwála bwé mú béégya ígwoonɔg íbá, gúl í ñgə bɛ ishwambulə í Oyúden, gúl í ñgə magulə *buud ɔ lwámá. ⁵ Nə Oyúden, nà bósł búúd bwé cúgé Oyúden wá, nà otówe ɔ shwóg bán bwé mú zə sá yuug ná bwé jugushi búúd ɔ lwámá, bwé lúmə bwo məkwóógú. ⁶ Nda búúd ɔ lwámá bwé á mpu yuug jəonɔg ná, bwé mú túb kə Lístrə nə Dərbə, mɔngwála myâ Likawuni, nà cínonɔg məkoogú məkoogú. ⁷ Bwé mú kə ñgə bwiinɔg Jɔjɔ Kéél wu.

Pwôl bá Barnábas Lístrə

⁸ Ngwól múúd nyə á bə nŭñ Lístrə kú bwelɛ tŭw tətəlí nə məkuú mé. Nyə a byél mbúmbwúgú, nyə a shígé bwelɛ kyey. ⁹ Dúl jwôw, muud wəonɔg nyə á ka ñgə gwágulə nda Pwôl nyə á ñgə lás ná. Pwôl mú dúg nyə ná figə-figə, a mú dúg ná muud éne ji nə búgə nə a ji nə ñkul yâl. ¹⁰ Pwôl mú ci nə né gwów-gwôw ná: «Tówúg tətəlí nə məkuú mwô». Muud éne mú sáanz, a mú tééd ñgálə kyey. ¹¹ Buud bwé á bə cínonɔg wá bwé mú dúg sâ Pwôl má sá yí. Bwé mú ñgə lás gwów-gwôw kəl lú Likawuni dánúđ ná: «Ozembí bwé má bə nda buud ná ndéé bwé má shulə zə sádí». ¹² Bwé mú ñgə jôw Barnábas ná Zás, Pwôl nyɛ ná Hermes* nəcɛ nyə wə nyə á dɛ bə nə ciyá lésú. ¹³ Buud bwé á dɛ *búgula Zás wá bwé á dɛ bə nə mpáanzə ñgeé nyíngulé ñgwála dî. Fada á yəbə wəonɔgú músə ñwa mɔngwûm mí nteny nə ikəlɔgú-kəlɔg í dɛ lugushi dánd lú zâñ yí, bəñonɔg buud bwé mú zə kə ñgeɛ nyíngulé ñgwála. Bwé á cɛel kə cígə

14:5 14.19; 2Tm 3.11 **14:6** Mat 10.23 **14:8** 3.2 **14:11**

28.6 * **14:12** nə Zás nə Hermes: Ogarék bwé á ñgə téduga ná Pwôl bá Barnábas búsə ozembí. **14:13** 10.25-26; Dan 2.46

inteny ná bwé sâ Pwôl bá Barnábas *mætúnuga nda ozembí.

Pwôl bá Barnábas bwé jǫǫli búúd fwámé Zembí

14 Ja *búúd ɔ lwámá, Barnábas bá Pwôl bwé má gwág ntó yí, bwé mú nyaa míkáándá†, bwé mú sáánz kə nə ɔŋkwiimbyê tām buud, 15 bwé ná: «Buud óga, jáyé ni? Sá búse námé búúd nda bî. Sá ŋgə yida bwiing bí Jǫǫ Kéél ná bi bídúg isâ í íkás íni, bi céndúg kuú njənd yid wə Zembí á kuwô. Nyə wə nyə a té gwôw nə shí, nə mânə nə isâ byêsh bisé cínəŋg yí. 16 Nyə á ka yida bíd té zhúlə yág ná ilwon i búúd byêsh í ŋgég nə bɛ byáŋ ijâm nə ijag, 17 nji nyɛ kú bíd ŋgələ lwágulə ná a jisə, a ŋgə námé sá bwo mpaam. Ntó námé wə á ŋgə nti bí ompú bwé ŋgə zhu gwów yé, a ŋgə yə bî məfwála mámpəg má jóla nə bugəban yí, a yə bí zhwog idâw, a lwándulə bí məshusug mílámúd». 18 Nji, bwé á tɛɛm lás nə buud óni ntúni, buud óni bwé á shígé lɛɛl magulə ná bwé bíd sálə bwo *mætúnuga.

19 Bóól *Oyúden bwé mú zə wóós bwé ŋgə zhu Antyósh nə Ikóniyum. Bwé mú zə kwambulə nə buud ná ndéé bwé mú lúmə Pwôl məkwóógú ná lúmə lúmə, bwé julə nyə shí nə shí ná ndéé kə wusə bugád. Bwé á téduga ná a má yə. 20 Nji, *ompwíin bwé mú kə lyɛ nyə. Pwôl mú wəɔl, a mú nyingə kə ŋgwála. Mán mələm, a músə kyey kə Dərbə, bá Barnábas.

21 Bwé mú kə bwiing Jǫǫ Kéél nŋŋ Dərbə ná ndéé bwé mú bə nə ompwíin fwámé bímbí. Bwé músə

† 14:14 nyaa míkáándá: Oyúden bwé á də nyaa míkáándá jaá mpimbə má bul bii lám yí. 14:15 MmN 20.11; 1Kr 8.4-6 14:16 17.30 14:17 Sôm 147.8; Zhe 5.24 14:19 14.5; 13.50; 17.13; 2Kr 11.25

nyinḡə kə Lístrə, cə kə Ikóniyum kə wóós Antyósh.
²² Bwé á ηḡə wá ompwíín ηkul mílámúd, bwé ηḡə
 cwíny bwo ná bwé sáág zény búgá. Bwé á ηḡə
 lwágulə bwo ná bwé mpúg ná: «Só má jəlá nə ηḡə
 bwəma nə *incwaw í ntug, sə ηḡə ntə ηḡə ntə ηḡə
 ntə ná ndéé sá mú ka nyí Faan má Zembî dî.» ²³ Bwé
 á ηḡə sá ná, *Də lú óbúgula dēsh dí, bwé féesh bwo
 ocúmbá buud, bwé ci idúw jəgula nə Zembî, bwé mú
 ηwa bwo cwámbulə Cwámba wáj bwé á *búgula yé.

Pwól bá Barnábas bwé nyinḡə kə Antyósh

²⁴ Bwé mú lína Pisidî, kə kumə Paməfilí, ²⁵ bwé
 bwiinḡ kéel má Zembî Perzhe ná ndéé bwé mú shulə
 kə Antalya. ²⁶ Kálə wú Antalya, bwé mú ηwa byóól
 kə Antyósh wú bwé á zhu ja mpaam má Zembî í á
 féesh bwo ná bwé sáág sáal bwé má sá yí. ²⁷ Ja bwé
 á kə jé yí, bwé á seηḡ *Də lú óbúgula, jaaw bwo sá
 jēsh Zembî nyə á yə bwo ηkul ná bwé sáág yí, bul bə
 ná ndéé nda Zembî nyə a má juw zhí ná ikúl í cúgé
 *Oyúden yí í mágulgə búgə ná. ²⁸ Bə́nəḡ *ompwíín
 bwé mú ji na fwámé məma fwála.

15

Seηḡyá á Yurásalem

¹ Bóól búúd bwé á shulə wú Yudéa zə ηḡə jíguli
 obúgula ná: «ηkí bi mə bə kú síya ábiwáág nda Cəç
 má Moyíz í ηḡə ci ná, bí cúgé nə ηkul *dúg cəg.»
² Buud bəəḡgú bə́nəḡ Pwól bá Barnábas bwé mú zə
 séḡusa mákál, í mú sá fwámé zhuyâ. Cígúlá í mú
 zə bə ná Pwól nə Barnábas, nə bóól óbúgula bwé kág

nə lésú wəəŋg Yurúsələm kə lwágulə *buud ɔ lwámá bənôŋ ocúmbá buud. ³ *Dɔ lú óbúgula í músə kənd bwo. Bwə mú lína Fenísí nə Samaríya, bwə ŋgə bwiing buud nda ikúl ishús í mé cénd mítédúgá ná. Sâ jəəŋg í mú ŋgə bul sá bósł óbúgula məshusəg. ⁴ Ja bwə má kə jé Yurúsələm yí, nə Dɔ lú óbúgula, nə buud ɔ lwámá, nə ocúmbá buud, bəsh bwə mú ləg bwo. Bəŋ bwə músə jaaw bwo bímbí dəsh Zembí má balan nə bwo sáal dé dí yí. ⁵ Bósł óbúgula bwə á bə ŋkəmə *Ofarizyēŋ dí wá bwə mú báásulə né í ji nə ikúl í ŋgə cénd mítédúgá yí í ŋgəg nə síya ábɪwáag, bwə bə námə Məcəx mə Moyíz. ⁶ Buud ɔ lwámá nə ocúmbá buud bwə mú ka zə seəŋgə, zələ faas lésú wəəŋg. ⁷ Buud bwə mú námə bul sēŋusa mákəl. Ntó, Pyēr mú ka zə lás. Nyə ná: «Bwaəŋg, bi má bwey mpu ná Zembí nyə a féesh mə wa bídí mwəw má ashúshwóógú dí, a kənd mə ná mə kəg bwiing ikúl ishús Jəjə Kéél, bwə búgúlág. ⁸ Nyəe muud mə mpú mílám mí búúd yé, nyə a lwágulə né a mé magulə ikúl, a yə bwo Ŋkəŋkə Shíshim námə nda nyə á yə sé ná. ⁹ Nyə a shígé wá mbéégí mpádúgá sənŋə ikúl. Nyə a fúb námə bwo mílám nəcé bwə bələ nə búgú. ¹⁰ Nəcé jí bí é ka zə shweenzh Zembí, zə zhimb *ómpwíín məma mbag wúsə né təw impáámə bísú, təw séməfwó sá á shígé bə nə ŋkul mə jísəw yí? ¹¹ Nji sé ŋgə *magulə né sé mé dúg cəg mpáam mə Cwamba Yésus dí, ntó námə wə jí nə ikúl yé.» ¹² Buud bəsh bwə mú ji ókúl-ókúl, ka gwágulə Barnábas bá Pwól, gwágulə nda Zembí nyə á balan nə bwo, *isá í ntə búúd ŋkwón yí nə *isá í mímbúgú í ŋgə sŋy ikúl ishús

dí ná. ¹³ Ja bwé mé shîn bwiing yí, Zhâk mú ka zə lás, nyə ná: «Bwaanġ, bi ɔ gwágúlə mə. ¹⁴ Shímun mə kúnəw shîn jaaw sə nda Zembî nyə a sá ná: nə nyə á kənd mísh íkúl ishúsúd kə féesh búúd bwé ġgə bę jínə dé cínəng wá. ¹⁵ Sósłágú wəəng í bwəma nə sâ *búúd ɔ mícúndə bwé á ci yí. Nəcé jisə cilyá Kálaad Zembî dí ná:

¹⁶ Mpúsə isá íni, mə bá kwo zə lwɔ́ banda mə *Dávid. Mə bá sɛɛng íbúgúlə yá cínəng nə ndéə mə kwo təl banda dəəng tətəlí.

¹⁷ Ja jəəngə, buud bəsh bwé bá sɔ́ Cwámba.

Haaw, buud ɔ ílwoŋ byəsh mə á jəw nə í bęg jínə dām yí.

Ntó wə Cwámba nyə á ci yé.

¹⁸ A mə sá íyuug byé sə mə bwey mpu wúlə yág yí.

¹⁹ «Sâ jəəng wə mé mə dúg ná, ílwoŋ í búúd í ġgə cénd kuú njəənd ġgə yid wə Zembî yí, sə ajəláyé nə wá bwo məkwowula cugud. ²⁰ Nji, sə cíləg bwo nə bwé sásúləg məlwaağwə mə ózembî ó áyadúg, nə məlwaağwə mə jaŋgálə múúd biná kú nə bā, nə məlwaağwə mə dələ cúdú nyə ámə yə məcií kú shwiy yé, nə dələ məcií. ²¹ Sə mə mpú nə tééd íkala í búúd í ayág óbwiingye ɔ lân ó Moyíz búsə míngwəla myéshud. Mwəw mə Sábaad məsh dí, bwé lɔ́ mícilyá myé *mámpáánzə mə mínjígúlá məshud.»

²² Ntó, nə buud ɔ lwámá, nə ocúmbá buud, nə Dɔ́ lú óbúgula dəsh bwé mú dúg nə bwé jəlá nə féesh bóól búúd bəñəŋ Pwəl nə Barnábas bwé kág Antyósh.

15:16 Amo 9.11-12; Iza 45.21 **15:19** Gal 5.3 **15:20** 15.29; 21.25 dələ cúdú: 1Kr 8.1-13; 10.23-33 jaŋgálə múúd biná kú nə bā: Ləv 18.6-18 cúdú nyə ámə yə məcií kú shwiy yé: Ləv 17.15 dələ məcií: Ləv 17.10-14 **15:21** 13.15 **15:22** 11.18; 16.4

Bwé músə kənd bóól fwámé búúd wā Dɔ: nə Yûdə bwé á dɹ nəmá jôw nə Barnábas yé, nə Sílas. ²³ Bwé mú kənd bwo nə kálaad éga ná:

Sá, buud ɔ lwámá nə ocúmbá buud nə bóól óbúgula bēsh, sá má báda bí obúgula bí cúgé Oyúden wá, bí bəɔŋ básé Antyósh nə Sirî nə Silisî wá. ²⁴ Sá má gwág kúga ná bóól búúd bású bwé á zə nə minjígúlá myáŋ nûŋ bídí zə sá ná mítédúgá mí búbúlóg bí mílámúd. Sá dí sá á nti bwo. ²⁵ Gwé wé sá bēsh sá ámə bə cúŋ ná sá má féesh búúd bwé zég nûŋ bídí, bənôŋ Barnábas bá Pwôl omínyəŋú bású wā ccelí, ²⁶ buud bwé á má kəenzh ícug byáŋ shú jíná má Cwám̄ba wúsú Yésus-Krîst wá. ²⁷ Sá má ka nti bí Yûdə bá Sílas ná bwé zég báásulə jaaw bí sâ sá ŋgə cilə ga. ²⁸ Nə Nkəŋkə Shíshim, nə sá, sá má dúg ná sá ajáláyé nə zhimb bí wúl mbag, sá má cilə bí nji isâ bí cúgé nə ŋkul kwanz yí: ²⁹ bí má jalá nə sásulə ocúdú buud bwé ámə cígə shú ózembî ó áyadúg wá, bí kú dɹ də mácií, kú də cúdú nyə ámə yə məcií kú shwiy yé, bí kú dɹ sá jaŋga. Bí má ká dɹ sásulə isâ íní, í bə bí mpwogé. Bí ó ji ná shɛɛ.

³⁰ Yûdə bá Sílas bənôŋ Pwôl nə Barnábas bwé mú béégya nə óbúgula, bwé mú shulə kə Antyósh. Bwé mú kə sɛɛŋg óbúgula, yə bwo kálaad. ³¹ Bwé mú lɔ kálaad ná ndéé a mú wá bwo ŋkul mílámúd, bēsh bwé mú bul bə nə məshusug. ³² Nda Yûdə bá Sílas bwé á bə *buud ɔ mícúndé ná, bwé á ka námá kwo dɹ lésha nə óbúgula, dɹ cwîny bwo, dɹ wá bwo ŋkul mílámúd. ³³ Bwé á ji cínəŋgú fwámé fwála ná ndéé óbúgula bwé mú jəna nə bwo ná bwé nyíŋgəg ná

shεε kə kwey búúd bwé á nti bwo wá. ³⁴ * [Nji Sílas mú kwey ná nyə anyíngáyé, nye má ji wu.]

³⁵ Pwól bá bān Barnábas bwé á ji námá cínəng Antyósh. Bónəh bóól óbúgula bwé ngé yə buud minjígulá, bwé ngé bwiing jəjə lân á kéel mə Cwám̄ba.

³⁶ Mpúsə baalé mwəw, Pwól mú ci nə Barnábas ná: «Shwé nyíngəg ná kə ngə dúg omínyəŋú búsu míngwéla myésh shwé á bwiing kéel mə Cwám̄ba myá. Í jii ná shwé mpúg nda bwé mú ngə bə ná.»

³⁷ Barnábas nyə á ka námá jii ná bwé kág nə Yuánes nyə á bə nə dúl jínə ná Márkus yé. ³⁸ Pwól nye mú dúg ná bwé ajáláyé nə kwo kə nə muud nyə á fwo kə mpángulə bwo nə iséy, kə béégya nə bwo Paməfilí yé.

³⁹ Bwé mú sənusa mákəl ná ndéé bwé mú béégya. Barnábas mú ŋwa Márkus, báá bwé mú ŋwa byóól kə Shíprə.

Pwól mə zə nyiŋgə kyey, bá Sílas

⁴⁰ Pwól nye mú féesh Sílas ná bá bwé kə. Obúgula bwé mú jəw Cwám̄ba ná a jáándug nə bwo mpáam nyéd. ⁴¹ Pwól mú jaand Sirí nə Silisí, a ngé wá mədə mə óbúgula ŋkul mílámúd.

16

¹ A mú kə wóós Dərbə, kumə Lístrə. A mú kə kwey ŋgwól *mpwíin nūŋ nə jínə ná Timoté. Timoté wəŋgə nyəŋgú njúl shilə *Yúden mbúgula Yésus, sóŋgú nye njúl mwā Garêk. ² Obúgula wā Lístrə nə

* **15:34** Míl micilyá mí ayág mí cugé nə iciyá íga. **15:37** 12.12
15:38 13.13 **15:39** 13.4 **15:40** 14.26 **16:1** 14.6 Timoté:
 Rom 16.21; 1Kr 4.17; Flp 2.19; 2Tm 1.5 **16:2** 6.3; Flp 2.20, 22

Ikóniyum bwé á ηgə bwiing lân má Timotê nə a ji jə múúd. ³ Pwól nyə á ka cɛɛl nə bá bwé kə. A mú ηwa nyə, a sá nyə ábiwáág nəcé ηgólə bεemb *Oyúden wá shí nyəηg nəcé nda bwé á bwey mpu nə sóηgú jisə mwâ Gurêk ná. ⁴ Míngwála myêsh bwé á ηgə kə myá, bwé á ηgə kala obúgula micígulá *búúd ɔ lwámá nə ocúmbá buud wá Yurúsəlem bwé á ηwa myá, bwé ηgə tâl obúgula məkuú shí nə bwé bég micígulá myəηg. ⁵ Mədɔ mə óbúgula mə mú ηgə lal, buud bwé ηgə kwídali jwôw dêsh. ⁶ Pwól nə gwoong jé bwé mú lína Frizhî nə shí á Galátia lína línág nəcé Nkɛŋkɛ Shíshim nyə a shígé magulə nə bwé bwiingug kéel Azi. ⁷ Ja bwé mə kə wós íjumə í Mishî yí, bwé mú ηwá kə Bitinî, nji Shíshim mə Yésus kú magulə. ⁸ Bwé mú ka lína Mishî nə ndéé kə wós Truwás. ⁹ Gúl búlu dí, Pwól mú dúg *ntamə á mísh nə bagé, ηgwól múúd Masedwân tâl ηgə téég nyə məbwê ná: «Zaá Masedwân, zə kwíind sâ.» ¹⁰ Nda nyə á dúg ntó ná, sá á shwal zə sɔ nə sá mə kə Masedwân, sá ηgə mpu búbálé nə Zembî ηgə jôw sá wu nə sá kág bwiing kéel. ¹¹ Sə mú ηwa byóól Truwás, sə kə nə tíŋ kə wós Samotaras. Mán məlêmə sá ó kumə Neyapolis. ¹² Tílə cínəηgú sə mú kə Filipî, ηgwála ashúshwóógú á mpál shí Masedwân. Filipî wəηgú njúl ηgwála ózhul ɔ Róma, sə mú ji cínəηgú baalé mwôw. ¹³ Jwôw lá Sábaad sə mú cúwo wú ηgwála, kə bwûŋ lá ηgwəɔ, wú sá á tédaga nə bwé á kwambulə ηkúmba kál shú məjəgula wá. Sə á ka bə sə njúl nún, sə ηgə lésha nə budá bwé á sɛɛŋgya cínəηg wá. ¹⁴ Ngwól múdá nə jínə nə Lidiya nyə á zhu ηgwála á Tiyatîr, nyə á

du kusha ijimé í míkáándó mí atítí; mudá wəɔŋgú nyə á du gwəɔɔ Zembî. A mú du gwágulə Pwôl ná ndeé Cwámba mú bēny nyə lâm ná a máguləg lésú má Pwôl. ¹⁵ Ja múdá éne nyə á ka duwan nə buud ɔ njów bé bēsh yí, nyə a téég sê məbwê ná: «ŋkí bi má kwey ná mə ji mbúgula mə Cwámba, zəgá ji mádí njów.» A mú yímbuli sé ná sé máguləg.

Sáal mə Pwôl bá Sílas Filipî

¹⁶ Í á ka zə bæ, dúl jwôw sé ŋgə kə kúl sé á du jəgula yí, dúl sás mú zə bwəma nə sê. Sás dɔɔŋg í á du sá ísəy í málwaa. Nyə á bæ nə jamb lú lweendí, lweendí jɔɔŋg dúgə yə buud bwə á bæ nə nyə wá zhwoɡ məbii. ¹⁷ Sás dɔɔŋg mú zə ŋgə bɛ Pwôl, a ŋgə kîm gwów-gwôw ná: «Buud óga búsa osóol ɔ mäsáal ó Zembî á gwów-gwôw. Bwə ŋgə jaaw bí zhií á cug.» ¹⁸ Nyə á ka námá du sá ntáni mwôw ŋkí bulya ná ndeé Pwôl mú lwáduga nyə, a mú yid dúg nyə mpúsə, a mú lás nə jamb ná: «Jíná má Yésus-Kríst dî, mə yímbuli wo ná wo wúg múdá éne dí!» Shíshim músa námá cúwo cé nə cé. ¹⁹ Nda búúd bwə á bæ nə nyə wá bwə á dúg ná búgə jáŋ bwə du bæ nə məbii yí í mə jímb ná, bwə mú bii Pwôl bá Sílas, wádugə kə nə bwo ósəmbye ó mílása dí wú buud bwə á du sɛɛŋgya tām dánd wá. ²⁰ Bwə mú kə lwóya bwo ótówe ɔ shwóg dí, kə shwəman bwo ná: «Buud óga bwə má təl sé ŋgwála ná shwuu. Bāŋ bwə njúl *Oyúden, ²¹ bwə ŋgə zə jíguli buud məfúlú má ajáláyé ná sé buud ɔ Róma sé bwélég magulə má.» ²² Buud bwə á bæ cínəŋg áncuncuma wá bēsh bwə mú shwal mpíi bwo. Otówe ɔ shwóg bwə mú tí bwo míkáándó, bwə

lwâm buud ná bwé yídúg bwo nə milwón. ²³ Bwé mú danḡulə cú bwo na ná ndéé bwé kə wusə bwo njów mímbwug, bwé nə mása á njów mímbwug ná: «Wo ɔ mpú ηgə baagəsə sá buud óga». ²⁴ Nji mása á njów mímbwug nyə á gwág ntúni yí, a kə ntâg fad bwo kúl fúm dí cwû, a wá bwo mimbwagə mákuúd.

²⁵ Ngeé tâm bulú, Pwôl bá Sílas bwé mú ηgə jəḡula nə Zembî bwé ηgə sey isəsa gúmálələ Zembî. Bwé á ηgə sá ntó míl mímbwug myêsh mí ηgə gwágulə bwo. ²⁶ Seegya ná shí í mú jág ntaḡusa mbií á ná mənyunḡ mə njów mímbwug mə ηgə shwágusa máshugud. Mimpumbé myêsh mí mú námə leel shîn juw, mimbwug myêsh məḡkəda shîn sémb. ²⁷ Mása á njów mímbwug músə juum. A mú dúg mímpumbé ná bagə, a mú ntâg wéem kafwele ná a gwílyá nyúul, a ηgə téduga ná mimbwug mí má shîn túb. ²⁸ Pwôl músə ka kîm nə ηkulû ná: «Kú sá wóméfwó məbôw. Sá bêsh sá básə wa.» ²⁹ Mása á njów mímbwug mú jôw buud ná bwé zég nyə nə məlámba. A mú ηgə lilya, a mú fwágəwa kə, kə búla Pwôl bá Sílas shí məkuú, ³⁰ a mú ηwa bwo kə nə bwo tóón kə ji bwo ná: «Omása e, mə sáág jí shú ná mə dúgúg cəg?» ³¹ Bwé mú bəsa nə nyə ná: «Búgúlag Cwámba Yésus, wo bâg *dúg cəg, nə woméfwó nə njów wô wêsh.» ³² Bwé mú bwiinḡ bwo kéel mə Cwámba, nə nyə nə buud ɔ njów bé bêsh. ³³ Námə wəla dəḡḡú, tâm bulú, mása á njów mímbwug mú kə nə bwo kə gusa bwo məfəḡ ná ndéé, nə nyə nə buud ɔ njów bé bêsh bwé mú duwan. ³⁴ A mú kə nə bwo nyədí njów kə yə bwo idâw. Nə nyə nə njów yé wêsh bwé mú kəəs nə məshusəg nəcé bwé búgúlalə

Zembî.

³⁵ Ja mán í á lâm yí, otówe ɔ shwóg bwé á ka kænd ifulish kə ci nə mása á njów mímbwug ná: «bídúg búúd óni bwé kág.» ³⁶ A mú kə jaaw Pwól ná: «Otówe ɔ shwóg bwé má nti búúd zə ci nə mə ná mə bídúg bí, bí kyéyug. Ntó, bí báá, cúwógá tóón bí kág ná shɛɛ.» ³⁷ Na wé Pwól mə cí nə bwo ná: «Bwé ámə yíd sé tâm buud kú námé jí sé kəəd, í njúl ná sé búəsə buud ɔ Róma. Bwé mú wusə sé mímbwugəd. Ja gaád bwé cɛel zə bíd sé nyima buud kú mpu. Mbô! Í ábəyé ntó! Bwáméfwó bwé zág bíd sê!» ³⁸ Ifulish í mú kə jaaw otówe ɔ shwóg iciyá íni byêsh. Bwé mú bul bə nə ifwaas nə gwágulə ná buud bəəng búəsə buud ɔ Róma. ³⁹ Bwáméfwó bwé mú kə cweel bwo milâm, wéeshali bwo tóón, bwé mú jəgula nə bwo ná bwé kyéyug wú ηgwála wəəngúd. ⁴⁰ Pwól bá Sílas bwé mú wú njów mímbwug bwé mú kə Lidiya dí njów. Bwé mú də cwîny óbúgula ná ndéé bwé músə kyey.

17

Sáal mə Pwól Tesaloníka nə Berê

¹ Bwé mú lína Amfípolis nə Apoloniya, bwé kə wós Tesaloníka wú *Oyúden bwé á bə nə *mpáánzé minjígulá wá. ² Pwól mú kə bwəma nə Oyúden bəəngú námé nda nyə á də bwey sá ná. Bónón bwé mú jí mwôw má Sábaad mələl, a ηgá lésha nə bwo, ³ ηgə jíguli bwo nda mícilyá mí Kálaad Zembî mí ηgá ci ná. Ná: «Í á jəla ná *Krîst júgug ná ndéé a yə, a mú gwúm.» Nyə nə bwo ná: «Krîst wəəng

16:37 22.25-29; 23.27 **16:40** 11.23 **17:1** 1Te 2.1-2 **17:2** 9.20; 13.5, 14, 44; 14.1; 16.13; 17.10, 17; 18.5, 26; 19.8-9; 28.17 **17:3** 3.18

wá Yésus má ηgá bwiing bí éga.» ⁴ Bóólúgá Oyúden bwé mú magulə njíggúlá wəəng. Bwé mú seengya gwoong nə Pwól bá Sílas. Bóól zhwog Ogarêk bwé á ða gwəz Zembí wá bwé mú námá sá ntó, tɛem bə námá bóól ncúlyá fwámé búdá wâ cínəngá. ⁵ Nji, Oyúden bwé mú zə jág shîη bwo. Bwé mú kusə wəámeshé-mbéshe wâ nyaan milâm bwé á ða ji ntó kú nə iséy wá, bwé zə shwambulə búúd nə ndéé təl ηgwála ná shwu. Bwé músə kə Yason dí njów ná bwé kə bii Pwól bá Sílas, zə nə bwo tâm buud. ⁶ Nda bwé á shígé kwey bwo ná, bwé mú bii Yason bə́nəη bóól óbúgula, kə nə bwo ójwú ó ləəm dí bwé ηgá kîm ná: «Mə̀nkúmbə mə búúd má ηgá wá zhizhəəm shí nyêsh myá mí mə wóós wa. ⁷ Yason nyə a bále lág bwo nyádí njów, í njúl ná bwé aηgê nə bish məççə mə Káazel, bwé ηgə yida ci ná wúl Njwú-buud íshús wúsa, ná wá wá Yésus.» ⁸ Oηkwiimbyê bánə óni bwé mú kənd buud milâm gwôw təə ojwú ó ləəm bêsh. ⁹ Ojwú bwé á zə bíð Yason bə́nəη bóól óbúgula óni nji bwé má fwo wá myəna kwiidálə mányúul.

¹⁰ Obúgula bwé mú lɛelú kənd Pwól bá Sílas Berê bulú nə bulú. Ja bəη bwé á kə wóós Berê yí, bwé á kə mpáanzə minjígulá. ¹¹ Oyúden wâ Berê bwé á bə nə jə mílâm ntə bəəng wâ Tesaloníka. Báá, bwé á lág kéel nə məjigəwa, bwé mú ða bigas micilyá mí Kálad Zembí jwôw dēsh shú ná bwé dúg mpu ηkí minjígulá mí Pwól mísə tútəlí. ¹² Zhwog buud bánə bwé á *búgula, nə bóól zhwog budá Ogarêk, fwámé búdá, nə zhwog budúm námá. ¹³ Ja Oyúden wâ

17:4 13.50; 16.14; 17.17 **17:5** Yason: Rom 16.21 **17:6** 16.20

17:7 Luk 23.2; Yuá 19.12 **17:10** 17.2 **17:11** Yuá 5.39 **17:12**

11.18 **17:13** 14.5, 19; 1Te 2.14-16

Tesaloníka bwé á gwág ná Pwôl má kə námá bwiing Milésú mí Zembî Berê yí, bwé á tí námá kə wu, kə wá zhizhəom, kə sá ná buud mitédúgá mí búbulág mílúúd. ¹⁴ Obúgula bwé mú ntâg læel ŋwa Pwôl kənd nyə kóómb á mâŋ. Sílas bá bāŋ Timotê bwé mú lúg Berê. ¹⁵ Buud bwé á kə lúgal Pwôl wá bwé á kə nə nyə kə kumə Atên, bāŋ bwé mú nyiŋgə. Pwôl mú nti bwo nə məkál shú má Sílas bá Timotê ná bwé léélug kə kwey nyə.

Sáal mə Pwôl Atên

¹⁶ Ja Pwôl nyə á ŋgə bwánd Sílas bá Timotê Atên yí, lám í á bul cey nyə cwû nə dúgúlə ná buud ɔ ŋgwéla wəŋgū bwé á ŋgə gwəq̄ zhwog ivugali í ózembî ó áyadúg. ¹⁷ Nyə á ka dɛ kə *mpáánzə minjígúlá kə dɛ lésha nə bwo nə bóól búúd bwé á dɛ gúmal Zembî wá, a dɛ námá kə jwôw dêsh tâm dánd ká dɛ lésha nə buud á kwéy wú wá. ¹⁸ Bóól məma wəáfaas mitédúgá bwé á dɛ námá lésha nə nyə, bwé njúl buud ɔ Epikyur nə bəŋg ɔ Stoyik. Bóól bwé mú ka dɛ jî ná: «Jí gwáméfwó lás-lás múúd ga ŋgə ci yí?» Bóólúgá ná: «Jísə nda a ŋgə bwiing lâŋ ózembî sá abwélé gwág wá.» Nəcé Pwôl nyə á ŋgə bwiing lâŋ má Yésus nə gwúmúlə nyə á gwúm yí. ¹⁹ Bwé á ka ntâg ŋwa Pwôl, kə nə nyə buud onúní bwé á dɛ sɛɛŋgya Areyopagos dí wá. Bwé nə né ná: «Fwog ná mpu jaaw sá wó njígúlá ágúgwáan wó ŋgə kyey nə ndî ni. ²⁰ Wo má sá ná məlwə məsú má gwágúg isâ í agúgwáan. Sə má cɛɛl wámbulə isâ byəŋgū.» ²¹ Buud ɔ Atên bēsh nə ojón bwé á dɛ ji wu wá bwé á dɛ cíŋgali fwála dánŋ njí dúlə ŋgə bwiing nə

ngə gwágulə milánj mí agúgwáan mí ngə kúnəw wóós myá.

²² Nə ndéé, Pwól tál na tútám Areyopagos a mú ka zə lás nə buud ná: «Yé búúd ə Atên, mə má dúg ná íkómb byêsh dí bi mə jág bul cɛɛl yábá. ²³ Nəcé ja mə má ngə kyey bídí ngwála ngə dúg bín isâ bí ngə yə gúmə yí, mə ámə kwey ngwól *alatâr nə cilyá ná: “Nyíga ji shú má Zembî sá ampúyé é”. Sâ bí bân ngə yə gúmə kú mpu ni, gwə wə mé má ngə zə bwiing bí yí. ²⁴ Zembî nyə á té shí nyêsh nə isâ bísá cínəng yé, á ji Cwámba á gwôw nə shí yé, nyə ádé ji mámpáanzə búúd bwə shúmá nə məbwə má. ²⁵ Sáal dé í ádé s̄y məbwə mə búúd dí námá nda á j̄i nə buud bwə sáág nyə gúl sâ. Nyɛɛ muud ngə yə sá bêsh cug nə məyɔwɔda nə bíl isâ byêsh yé, sâ í cúgé nə ŋkul fúfə nyə.

²⁶ «Nyə a té ilwon í búúd byêsh í ngə zhu wə muud ngwúd, nə ilwon byəəng í jíɣu shí nyêsh dí. Nyə á cɛɛlə buud məfwála má cug, a tál námá bwo minji mí máshí bwə ngə ji má. ²⁷ Nyə a sá ntó ná buud bwə s̄ɔg nyə, bwə ngəg bwówulə ka bwə é kwey nyə, í njúl ná a cugé shwóg-shwóg nə sâ. ²⁸ Nəcé, cug sá ngə cugə yí, í ngə zhu nyádi, nyə wə ngə sá ná sá ngəg nə kuwo, nyə wə ngə sá ná sá bág sâ sá búsə yí. Sâ jəəng wə bóól ócile ó ókálad bún bwə á ci yí, ná: “Nəcé sá búsə mpəg jé”. ²⁹ Nda sá búsə ka bə mpwon buud nyé ná, sá ajéláyé nə téduga nə Zembî jisə nda or ŋkí nda kwóógú bwə du lúlə *mwaanê nə nd̄i yí ŋkí gúl jimá kwóógú sâ búúd ə ikəŋ bwə yágúlə nə milúu ná

ndéé bwé mú caag yí. ³⁰ Zembî nyə aŋgê ná nə kənd mîsh máfwála búúd bwé á ðə bæ jág dí má. Nji, a ɲgə jôw buud bêsh íkál byêsh bwo njúl yí ná bwé céndúg mítádúgá. ³¹ Nyə á mó tâl ɲkúmba jwôw á bá cígal mílású myâ shí nyêsh sémyé á tátəlí yí nda múúd nyə á féesh yé má bá zə sámb ná. Nyə a lwágulə buud bêsh yuug ná nyə á féesh muud wəŋgə gwúmúshílə nyə á gwúmashi nyə yí.»

³² Nji bwé á gwág Pwôl má ci ná muud nyə a gwúm yí, bóól bwé mú tééd ɲgélə cágulə nyə, bóólúgá bāŋ ná né nó: «Sé é bá kwo gwágulə wo nə lâŋ wô ni gúl ja.» ³³ Na wá Pwôl nyə á zə béégya nə bwo yé. ³⁴ Nji, bóólúgá báá bwé á shí leedya nə nyə, bwé *búgula. Í á bæ buud nda Denis muud Areyopagos, nə mudá bwé á ðə jôw ná Damaris yé, nə bóólúgá námó na.

18

Sáal mə Pwôl Kəŕênt

¹ Ja ísâ íni í mó shîn bæ ntúni yí, Pwôl músə wú Atên kə Kəŕênt. ² A mú kə kwey ɲgwól *Yúden nûŋ nə jínó ná Akilas, a njúl muud á Pôŋ. Akilas éne bá mudá yé Priska bwé á ɲgə kúnəw wóós, bwé ɲgə zhu Italí nəcé Klóod nyə a wíŋg Oyúden bêsh ná bwé wúg Róma. Pwôl mú seɲgya nə bwo. ³ Nda í á nyîn ná bánóŋ bwé á jíg váál íséy ɲgwúd ná, bánóŋ bwé mú ji kul ɲgwúd ðə sêy. Bwé á ðə laad məbanda nə míkáándó*. ⁴ Pwôl nyə á ka ðə kə

17:30 14.16; Rom 2.4 **17:31** 3.15; 10.42 **18:2** Akilas: Rom 16.3; 1Kr 16.19; 2Tm 4.19 **18:3** 20.33-34; 1Kr 4.12; 9.12-18; 1Te 2.9; 2Te 3.7-9 * **18:3** Máj məbanda má a ðə bæ, bwé laad káándó mbíí á né bwé ká wɛɛf í bæ banda.

lésa nə buud *mpáánzə minjígúlá dî mwôw mə Sábaad mēsh, a dúgə mpu sá ná Oyúden nə Ogurêk bwə mágəlag kéel. ⁵ Ja Sílas bá Timotê bwə á wósos wúlə Masedwân yí, Pwôl nyə á ka zə wá nyúul nyé nyêsh bwiingúla kéel dî, a ngə mpu bwaagula Oyúden ná Yésus wə jísə *Krîst. ⁶ Nji, Oyúden bwə mú zə bul fəm nyə, bwə də jág lwîy nyə. Pwôl mú ka saməsə míkáándə nyə nə bwo ná: «Mpwene wán mə jágwə nə biméfwó, kú bə mə. Mee mə zə ka yág kósmb búúd bwə cúgə Oyúden wá jaá gaád.» ⁷ A mú wú na kə nyíi njów mə ngwól múúd bwə á də jôw ná Titiyos Yustos yé. Muud wəngə nyə á də gúmal Zembî, njów yé ni i njúl koogú lə mpáánzə minjígúlá. ⁸ Krispus múúd nyə á bə njwú á mpáánzə minjígúlá yé nyə a *búgula Cwamba nə njów yé wêsh. Zhwog buud ó Kərênt bwə á də gwág Pwôl wá bwə á búgula námə, bwə mú ngə duwan. ⁹ Pwôl mú dúg *ntamə á mísh ná bagə gúl búlúd Cwamba ngə ci nə nyə ná: «Wo kú fúndə. Wee ngag nə lás, wo kú ji kúl-kúl, ¹⁰ nəcə mə ji nə wo, múúd cugə nə nkul kúnnya nə wo ná a sá wo bôw. Mə ji nə búúd nkí bulya wa ngwála gaád.» ¹¹ Pwôl nyə á ji na mbú ncindí nə onkwoond ósaman, a ngə bwiing bwo Milású mí Zembî.

¹² Nji, ja Galiyôh nyə á bə ngwámuna íjwúga yá Róma í á təl Akayí yí, Oyúden bēsh bwə á tów cinú-cindê nə Pwôl, bwə mú bií nyə kə nə nyə ósémbye ɔ mílású dí ¹³ kə shwáman nyə ná: «Muud éga ngə shwúguli buud ná bwə yág Zembî gúmə mbií í yídá lúmbuli nə Məççə yí.» ¹⁴ Pwôl mú nywá ccel lás,

18:5 11.18 **18:5** 3.26; 5.42 **18:6** 13.51; 20.26 **18:8** 8.36

18:9 Iza 41.10; Zhe 1.8; 1Kr 2.3-4 **18:13** 6.13 **18:14** 23.29;
25.18-20; Yuá 18.31

nji Galiyôḡ mú ci nə Oyúden ná: «Í mbâm bæ ná muud éne mé shwey gúl wôḡ ḡkí ná a mé sá gúl sâ áyíyáág, mə lág shwóman jín nda í jála ná, yé Oyúden. ¹⁵ Nji, nda jísó ná bí ḡgə shuya shú sâ í dúgyá nə minjígúlá mín, nə mínə mún, nə məcəçç mán ná, biméfwó lásúgá isâ bín. Mə acéélé lás mbií lású ni.» ¹⁶ A músə nyiḡ bwo ná bwo wúg njów mílású. ¹⁷ Bêsh bwé mú bí Sostên njwû á mpáánzə minjígúlá, də danḡulə cú nyə námə na mpumbé njów mílásúd Galiyôḡ kú bísh. ¹⁸ Pwôl nyə á nyiḡgə kwo ji Kərênt fwámé zhwoḡ mwôw ná ndeé a mú jéna nə obúgula, a mú kəwa byóólúd kyey kə Sirî, bánôḡ Akilas bá Priska. Nyə á ka kə kənya lúú Saḡkrê nə ḡkaagə nyə á sá yí. ¹⁹ Bwé mú kə kumə Ifêz, Pwôl mú béégya nə Akilas bá mudá. Nyə mú kə mpáánzə minjígúlá kə lésha nə Oyúden. ²⁰ Bwé mú bí nyə ná bánôḡ bwé nyág ná já fwámé mwôw. A mú ban. ²¹ A mú jéna nə bwo, nyə ná: «ḡkí Zembí mə magulə, mə é bá nyiḡgə zə wa bídí.» A mú kəwa byóólúd kyey wú Ifêz. ²² Bwé mú kə səl byóól Sezarê. Pwôl mú bád kə, kə báda *Dḡ lú óbúgula, a músə ka shulə kə Antyósh. ²³ A mú ji wu baalé fwála ná ndeé a mú kyey. A lína shí Galátia a cḡ Frizhî, a ḡgə yə *ompwíin məcwûḡ ḡgələ wa bwo ḡkul búgád.

Apolos mə bwiḡḡ kéel Ifêz nə Kərênt

²⁴ Ngwól *Yúden nə jínə ná Apolos nyə á bæ muud á Aləḡuzandrî, nyə á ka zə wóós Ifêz. Nyə á bæ nə cón lású, a njúl námə nə fwámé mpúyá kéel mə Zembí. ²⁵ Nyə a shí jíg isâ í dúgyá nə zhií mə Cwamba yí. Nyə á bæ nə məma yéesh ísáy a mú də bwiḡḡ isâ

í Yésus, a ðu jíguli byo njígulá á tútalí í njúl ná nyə á mpu nji nduwán má Yuánes. ²⁶ Nyə á ka ðu bwiing kéel *mpáánzó minjígulá dí, kú fúndə múúd. Priska bá Akilas bwé mú ðu gwágulə nyə nə ndeé bwé mú ηwa nyə bwé dí njów zə nyiηgə mpu lwágulə nyə zhií má Zembî ná sáη sáη. ²⁷ Nda nyə á ka ηgə cəel kə Akayî ná, obúgula bēsh bwé mú wá nyə ηkul lámúd, bwé cilə bəηg wâ wu ná bwé bāg ηwa nyə nə məshusəg. Ja nyə á ka kə jé wu yí, mpaam má Zembî í mú sá ná a bāg nə məma mfii shú obúgula. ²⁸ Iciyá í lású byé í á ðu sá ná məshwán *Oyúden bwé á ðu cəel sá má má bāg zhizhe. Nyə á ðu mpu lwágulə bwo mícilyá myâ Kálaad Zembî dí ná Yésus wé jisá *Kríst.

19

Pwôl mə kə Ifêz

¹ Í á ka zə bə, ja Apolos nyə á bə Kərênt ni, Pwôl nyə a shîn lína shí á mimbúnə nə ndeé a mú shulə kə Ifêz. Nyə á ka kə kwey bóól *ómpwíin nûη, ² a mú jî bwo ná: «Ye bi a shí lág Nkēηkē Shíshim ja bí á *búgula yí?» Bwé nə né ná: «Sə afwóyé námá bwele gwág ná Nkēηkē Shíshim jisə.» ³ A mú kwo jî ná: «Wáyé nduwán bí á ka duwan yí?» Bwé ná: «Nduwán má Yuánes.» ⁴ Pwôl mú ka ci ná: «Nduwán má Yuánes í á bə shú búúd bwé á magulə ná bwé cénd mítédúgá wá. Yuánes nyə á ηgə lwágulə kúl búúd ná bwé búgúlág múúd ηgə zə nyədí mpúsə yé. Muud wəηg wé Yésus.»

⁵ Nda bwé á gwág ntó ná, bwé á duwan jíná má Cwám̄ba Yésus dí. ⁶ Ja Pwól nyə á bəd bwo məbwə yí, Nk̄ɛ̄nk̄ɛ̄ Shíshim mú zə bwé dí, bwé mú ɲə lás mákálú d bwé ɲə cúndə micúndə mí Zembî. ⁷ Bwé á je bə buud wûm nə óbá.

⁸ Pwól nyə á kə nyí *mpáánzə minjígú lá, nyə a d̄u bwiɲg kéel cínɲg t̄ɲ ɲkwoond olól kú fúndə mísh mə buud, a ɲə lésha nə buud, a ɲə sá ná bwé mágúləg sá í dúgya nə Faan má Zembî. ⁹ Nda ból bwé á ɲə sá lal lúú bwé kú magúlə sá nyə á ɲə ci yí bwé ɲə yida *lás nə zhií mə Cwám̄ba bwaasúlə mpu t̄am buud ná, Pwól nyə á ka nt̄ag béégya nə bwo, a ɲwa ómpwíin, a kə d̄u lésha nə bwo jw̄w d̄esh shikúl má Tirános d̄i. ¹⁰ Nyə a sá ntó t̄ɲ mimbû mímbá, í mú sá ná buud ɔ Azî b̄esh bwé gwágúg kéel mə Cwám̄ba, t̄ə *Oyúden t̄ə Oḡr̄ék.

¹¹ Zembî nyə a wéeshuli *məshimbá má álal-ɲkul mábwə má Pwól d̄i, ¹² mbií í á bə né bwé á d̄u ɲwa onábukən nə mikáándé mí á d̄u kúnya nə Pwól myá, bwé d̄u báaw mímb̄əl nə myo, məbwas bíd mímb̄əl myɔɲgú, məjamb wû.

¹³ Ból óɲk̄ɔ ɔ Oyúden bwé á d̄u kyey mílɔm mílɔm d̄u yíl búúd məjamb wá, bwé mú zə tééd ná bwé d̄u j̄w jíná má Cwám̄ba Yésus ná í lwágug minjumbálu. Bwé á d̄u ci ná: «Mə yímbú lí bí jíná má Yésus Pwól ɲə cúndə yéd.» ¹⁴ Ntó, ból búúd zangbá bwé ɲjúl bwân ɔ wúl lúlúú ófada Oyúden bwé d̄u j̄w ná Skéva yé, bwé á ka námə zə sá sóólúgú wɔɲg. ¹⁵ Ntó jamb í á zə f̄eɛɛl bwo ná: «Mə mpú Yésus, mə mpú námə Pwól, bí b̄ɲ wə ozá?» ¹⁶ Muud nyə á bə

nə jamb ni yé mú ncoŋ bwo nyúúlud, figə bēsh shí ntə bwo ŋkul. Nyə a sá bwo né ndéé bwé mú wēenzh na njów ni dí oshushwáás nə məfəŋ nyúúlúd né jəəd. ¹⁷ Buud ɔ Ifêz bēsh, təə Oyúden təə Ogurék bwé mú gwág lāŋ wəəŋg, í mú sá bwo ifwaas né ndéé jínə mə Cwám̄ba Yésus í mú jwə. ¹⁸ Ncúlyá buud wā bəəŋg bwé á búgula wá bwé mú zə ŋgə magulə məbðw mán, bwé ŋgə bágulə isâ bwé á də sá yí tām buud. ¹⁹ Bóól zhwoŋ buud bwé á də sá májig wá bwé mú də zə nə okálaad bəəŋg də zə ŋkúnd tām buud né ndéé jígal. Bwé á bála bímbí lú okálaad dəəŋg nə í á kumé misaŋ mí *mwaanê otóshin məwúm mátóon. ²⁰ Nə ndéé, kéel í á ŋgə mpyáanz nə ŋkul mə Cwám̄ba, misóólúgú mí ŋgə s̄y.

Məma zhizhəəm á Ifêz

²¹ Ja isâ ini í á shîn s̄y yí, Pwól mú zə bii tédúgá nə á kyey Masedwân nə Akayí kə Yurúsəlem. Nyə ná: «Ja mə bá kumə Yurúsəlem yí, í bá námə ji nə mə kég Róma.» ²² A mú kənd bóól ósóol ó mäsáal bé óbá Masedwân, nə Timotê nə Erâst. Nyəe mú ləŋguli fwámé fwála Azî. ²³ Fwála dəəŋg wé ícucu í á zə bə shú zhí mə Cwám̄ba yí.

²⁴ Ngwól álúlə igwámúgə nə jínə né Dəmitrî nyə á də lúlə kwóógú bwé də lúlə *mwaanê nə ndi yí, də sá ímpúmpáanzé í zembî ámudâ bwé á də jəw nə Artemís yé. Sâ jəəŋg í á də sá nə buud bwé á də sá íság-ság í məbwə wá bwo bíig fwámé məbii. ²⁵ Nyə á ka sēŋg buud ɔ íság-ság bəəŋgú nə bóól búúd bēsh bwé də sá mbii mäsáal məəŋg wá, a mú ci nə bwo ná: «Owey, bi mə mpú né iséy íga wé í ŋgə yə shé

məbugəbaan. ²⁶ Bí ηgə dí gwág nda í mú ηgə lís ná! Ná, təə wa Ifêz təə Azî yêsh, Pwôl éne mə shîn sá ná zhwog buud bwə máguləg lân yé ná ozembî buud bwə lúlə nə məbwə wá bwə cúgέ ózembî. ²⁷ Sâ jəəηg í é sá ná iséy bísú í bəg zhizhe. Kú námə bul bə nji ntó, í é sá námə ná mpáánzə mə Artemís məma zembî ámudâ í nyínúg zhizhe, buud bwə mú dúg nywo nda sâ cwag, í kú ná nyiηgə bə nə gúmá Azî nə shí nyêsh bwə ηgə gúmal Artemís yí.»

²⁸ Nji bwə á gwág ntáni yí, bwə mú nyada, bwə mú tééd ηgələ kîm ná: «Artemís á buud ə Ifêz jisə sâ anúní.» ²⁹ Ngwála wêsh mú shwal tōw ná shwu. Buud bwə mú cíg kə mpáánzə iseeηgyá. Bwə bii búúd ó gwoonη ə Pwôl, Gáyus bá Aristárug, buud wá Masedwân, julə kə nə bwo wu mpáánzə iseeηgyá. ³⁰ Pwôl mú cí ná a ké lwóya nyúul wu tām buud. Nji, *ompwíin bwə mú ban ná a kú kə. ³¹ Bóól búúd ə Azî bwə á bə oshwə bé wá bwə mú námə kənd búúd kə téég nyə məbwə ná a kú təl məkuú mpáánzə iseeηgyá. ³² Í á shwal zə bə buud ηgə kîm ntáni, nyâη kîm yé ηkwiimbyê, nyâη kîm yé. Í mú bə áfúləkumbê, bóól ncúlyá buud kú námə mpu sâ gwáméfwó í ámə seeηg búúd yí. ³³ Bóól búúd bwə mú mpu jaaw Aləgəzándrə sâ í ηgə cə yí, nye muud *Oyúden bwə á təl shwóg yé. A mú ηgə fəfə buud mbwə ná bwə gwágúləg, á ceel lwágulə búúd sâ jisə yí. ³⁴ Nji bwə á yag ná a ji Yúden yí, buud bēsh bwə á shwal ηgə kîm nda ηgwa ná: «Artemís á buud ə Ifêz jisə sâ anúní.» Bwə á kîm ntó nə ndéé je bə tâη məwəla məbá.

³⁵ Muud nyə á də cilə isâ í ηgwála yé mú ka zə mpu

jil búúd ná shɛɛ. A mú lás nə bwo ná: «Ye búúd ɔ Ifɛz, nyáyé múúd á shí ga mə jág ná nji wa Ifɛz wá mpáánzə mə Artemís məma zembî ámudâ nyísə yé, nji wa námə wá vuguli jé í á kud wú gwów yí jísə yé? ³⁶ Muud cugé nə ηkul shwána sâ jɔɔŋg. Ntó, bi mə jəlá nə ji ná shɛɛ bi kú jigəwa ná bi mə sá wúl sóólágú kú fwo téduga. ³⁷ Bí amə zə nə buud óga wa í njúl ná bwə asáyé zembî ámudâ wúsú bəw, kú námə *lás nə né bwaasúlə mpu. ³⁸ Nkí Dəmitrí bənəŋ buud ɔ ísá-gság bé búsə nə lésú nə muud, ηgaá ná mílósú mí də lís njów mílósú, ogwámuna búsə námə! Bwə kəg nə lésú wáŋ íshwáman dî. ³⁹ Nkí bi mə ka bə nə gúl sâ bí ηgə shwaag yí, í jəlá nə lís fwámé sɛɛŋgyád. ⁴⁰ Jɔɔŋg sá ηgə sá múús ga jísə ojwû jee wáámə sə ná sə ηgə wá zhizhəəm ləəmud. Sə búsə ná nə ηkul ka jaaw búúd ná sɛɛŋgya ga jísə shú jí?» ⁴¹ Nji nyə á shîn lás ntəní yí, a mú ci nə buud ná bwə bwílyág.

20

Pwôl mə wú Ifɛz

¹ Ja zhizhəəm ni nyə a shîn yí, Pwôl nyə a jəw *ompwíin, a zə cwíny bwo. A mú jəna nə bwo ná ndéé a músə tí kə Masedwân. ² A mú kyey məshí məɔŋg dí a ηgə cwíny obúgula ηkí bulya ná ndéé a mú kə kumə shí Ogurêk. ³ A mú já cínəŋgú oŋkwoond olóol. Nyə á ka bə ná a ηwa byóól kə Sirî. Nji nda nyə á gwáduga ná *Oyúden bwə ηgə bwéél nyə ná, a mú nyiŋgə kə Masedwân. ⁴ Buud ó gwoonŋg bé bwə á bə, nə Sopater mə Pírus muud á Berê, nə Aristárug bá Səgundo búúd ó Tesaloníka, nə Gáyus

á Dérbæ bá Timotê, nê Tishik bá Trofîm buud ó Azî.
⁵ Bân bwá á kə shwóg kə bwánd sá Truwás. ⁶ Sə bân
 sá á ka zə tî njəond Filipî ja mwôw bwá á dæ dæ ibuléd
 yâ kú nê *lævur mǎ á shîn yí. Sə mú ŋwa byóól, sá
 já zhíd mwôw mǎtǎon ná ndéé sá mú kə kwey bwo
 Truwás. Sə á ji cínəngú mwôw zəngbá.

⁷ Sə á ka sɛɛŋgya jwôw shwéndɛ mǎ dæ tééd yí ná
 sá mǎ zǎ féya buléd. Nda Pwôl nyə á bæ ná nyə é kyey
 mán mǎlêm ná, nyə á ka ŋə lésha nê buud, a ka julə
 kaand ná ndéé kə wóós tām bulû. ⁸ Kúl sǎ á bæ fúm á
 njów dí gwów wá, mǎlamba mǎ á bæ minjidyá fwámé
 bímbí. ⁹ Dúl ncwámá í á bæ a njúl vúnded, ncwámá
 dɔəŋgú nê jíná ná Etikus. Nyə á ka zə cǔ gwád ná cúg,
 Pwôl nyɛ ŋǎ kə nê kaand shwóg. Nda gwê í á bul bíí
 Etikus ná, nyə á yəŋ wú nûŋ bádyé álél* á njówád
 zə kadəwa shí. Bwá zə wɛɛl nyə, a mǎ yə. ¹⁰ Pwôl mú
 shulə. A mú lɛɛlú kə, kə ŋkêny ncwámá ni mǎbwád.
 A mú cɪ nê buud ná: «Kúgá kənd mǎlām gwôw. Jîm
 jé jísə ná nyə nyúúlúd.» ¹¹ Pwôl mú nyingə bád, a
 mú fêy buléd a dæ. A mú kə nê kaand shwóg ná
 ndéé mán mú lêm. A músə kyey. ¹² Bwá mú kyey
 nê ncwámá ni kuwó. Sâ jəŋg í á bæ mǎma sâ í á
 mpu yə buud ŋkul yí.

¹³ Sə mú kə shwóg, sə ŋwa byóól kə Asos wú í á
 bæ ná sánəŋ Pwôl sá é kə nyingə lad gwoong wá.
 Nyɛɛ, nyə á kyey njwón nê njwón nda nyə á cɛɛl
 ná. ¹⁴ Pwôl mú kə kwey sá Asos. Sə mú ŋwa nyə
 byóólúd sá músə kə Mitilên. ¹⁵ Wúlə cínəngú, sə mú
 kə nê byóól mǎŋ ná ndéé mán mǎlêm sá mú kumə

20:7 2.42, 46 * **20:9** bádyé álél: Njów gwów í dæ bæ wúl njów
 mbád wúlágád. Kákúl í ŋǎ cɪy na ni jísə, wo lǔ mínjów myəŋgú mǎlǎɔl
 wúlə shí kə gwôw. **20:10** 10j 17.21

ná bændyá nə Kyos. Jwôw í á bɛ yí sá kumə ɲɛé Sámos, jwôw í á kwo bɛ yí sá mú kumə Milêt. ¹⁶ Pwôl nyə á ɲɔ bul jii ná a kyey m̃ɲ nə m̃ɲ, cɔ Ifêz kú shigula shú ná a kú ná kwo bwey Azî. Nyə á ɲɔ cáás ná ɲkí fwála dí nə ɲkul bə, a bə Yurásəlem jwôw lá Pantekôt.

Pwôl mə jáná nə ocúmbá buud wâ Ifêz

¹⁷ Sá ɲjúl na Milêt íí, Pwôl nyə á kənd muud Ifêz kə jôw ocúmbá buud wâ *Dɔ lá óbúgula ó Yésus. ¹⁸ Ja ocúmbá buud bwá á zə wósós nyádí yí, nyə a lás nə bwo ná: «Bi mə mpú nda mə á cugə nə bí mwôw m̃esh tééd jwôw mə á wósós Azî yí. ¹⁹ Né mə a s̃ey nə Cwámba mə kú bwεε ɲkêny nyúul, mə ɲɔ s̃ey nə micúɲ nə mindəəlú mə á ɲɔ bwəma nə ndí nə mələáamb *Oyúden bwá á ɲɔ ndêny mə má. ²⁰ Bi mə mpú ná mə a shíɣé shweel gúl fwámé sâ í á jəla nə kwíind bí yí, ɲji mə á bwiiɲg bí kéel, mə də yə bí minjígúla tâm buud nə bídí mínjów, ²¹ mə ɲɔ báásələ Oyúden nə Ogurêk b̃esh ná bwá céndúg mítédúgá zə wó Zembî, bwá búgúlag Cwámba wúsú Yésus. ²² Ja ga, ɲkêɲkê Shíshim mə bií mə mbwug, mə wá ɲkág Yurásəlem kú mpu sâ í ɲɔ bwánd mə shwóg éga. ²³ Sâ jísá yí jí ɲji ná míɲgwəla míɲgwəla, ɲkêɲkê Shíshim ɲɔ jaaw mə ná məɲkəda nə *incwaw í ntug wá mə é kə bwəma nə ndí yí. ²⁴ ɲji, mə adúɣé cug jâm nda gúl məma sâ. Mə jii ɲji ná mə mpúg ju kálá mə ɲɔ ju yí, mə mpu sâ ís̃ey Cwámba Yésus nyə á yə mə yí, ís̃ey í bwiiɲgúlə Jɔjɔ Kéel á mpaam mə Zembî. ²⁵ Jaá ga, mə mpú ná bi

20:17 18.21 **20:18** 19.10 **20:21** 11.18 **20:22** ɲkêɲkê
Shíshim: 10.19 **20:23** 21.4, 11; 9.16 **20:24** 21.13; 2Tm 4.7
20:25 28.23

abúlé ná kwo dúg mpwóómbú nyâm, bí buud mə á ji bídí ngələ cúndə Faan mə Zembî wá. ²⁶ Mə ka ngə jaaw bí fwámé jaaw múús ná mə cugé nə məbɛ́ɛ́ mə ɲkúmba muud na bídí. ²⁷ Mə a bwiing bí tédúgá mə Zembî wêsh kú shweel təə sâ. ²⁸ Bi ɔ mpú baagulə bímfwó, bí mpu námə baagulə sɔɔnz jêsh Nkɛ́ɲkɛ́ Shíshim nyə á tâl bí ná bi bég obaagulə yí. Bi ɔ mpú wíil Dɔ lú óbúgula Zembî nyə á kusə nə məcií mé yí. ²⁹ Mə mpú ná ja mə é cɔ́ yí, ɔɲkweny ɔ ányinyaanə bwə é zə nyíi na bídí. Bwə ábúle jagulə sɔɔnz jín. ³⁰ Bóól búúd bwə bá də wɔɔf na bídí gwoong dí bwə də jíguli bów-bôw mínjígúlá də julə *ompwíin ná bwə bég bwo. ³¹ Gwə wə mə cí nə bí ná: “Jígá ɲkasə. Bi ɔ də téduga ná, tâɲ mimbû mílól, mə á də kéwuli muud yêsh nə bulú nə mwásá, mə nə məzhwíile míshúd.” ³² Ná ndéé, mə má bəd bí mábwə mə Zembî dí, nə kéel á mpaam nyéd. Nyə wə jí nə ɲkul sá ná bí ngóg nə lal búgəd, nyə námə wə jí nə ɲkul yə bí mənywa nyə á bwey kwəmusa shú búúd nyə á mə sá ná bwə bég minkɛ́ɲkɛ́ wá. ³³ Mə a shígé wíimb *mwaanə ɲkí or ɲkí káándá mə múud. ³⁴ Bímfwó bi mə mpú ná ísá mə á də jii yí nə byɔɔng búúd ɔ gwoong jám bwə á də jí yí, məbwə mām mága mə á də sêy, mə də bii. ³⁵ Mə a lwágulə bí fwámé lwágulə ná ntúga wə múúd mə jálá nə wáduga yé shú ná a kwíndúg bɔɔng búús kú nə mənkuł wá. Muud téduga námə íciyá Cwám̄ba Yésus nyə a cwééd yí ná: “Nə muud mə yána yé, nə nyɔɔng mə lóg yé, nyɔɔng mə yána ɔ jísé nə ocúncésh.”» ³⁶ Ja nyə á shîn lás

20:26 18.6 **20:28** 11.23 **20:28** 1Pr 5.2 **20:29** Mat 7.15; Yuá 10.12 **20:30** Gal 4.17; 1Yn 2.19 **20:31** 19.10; 1Te 2.11-12; 2Kr 11.28 **20:32** 26.18; 1Te 5.23-24; 2Te 1.11-12 **20:33** 18.3
20:35 Mat 10.8

ntáni yí, bánónḡ bēsh bwá á kúd mǎbwónḡ shí, a músə jəgula. ³⁷ Buud bēsh bwá músə ḡgə bwawada, bwá ḡgə kúlal nyə, bwá ḡgə kaləwo nyə cǎḡúd. ³⁸ Bwá á bul gwág cey lámúd nəcé nda nyə á ci nə bwo ná bwá ábúle kwo dúg mpwóombú nyé ná. Bwá á ka kə lúgal nyə kə wós byóólúd.

21

Pwól ḡgə kə Yurúsalem

¹ Ja sá á ka tí mǎnyúúl na béégya nə bwo yí, sá á ka wú nə byóól dúsu bwúnúd, sá mú bɛ zhí tǎtəlí kə Kos. Mǎn mǎlǎm sá mú kə Rodes, sá wú Rodes kə Patara. ² Sá mú kə kwey dúl byóól ḡgə cɛel kə Fenisí, sá mú bád cínḡḡú kyey. ³ Sá mú ḡgə kə né ndéé sá mú dúg Shíprə ḡgə nyín sá shwóg. Sá mú sásulə Shíprə, sá kə kóómb Sirí ná ndéé sá kə səl byóól Tir wú í á bə ná í kə shul ísá wá. ⁴ Sá á ji cínḡḡú mwǎw zǎḡgbá nəcé sá á kwey bóól óbúgula cínḡḡ. *Ompwíin bǎḡḡú, Nkɛḡkɛ Shíshim í á tǎw bwo lúúd bwá mú ci nə Pwól ná á kú bád kə Yurúsalem. ⁵ Nda mwǎw sá á jəla nə ji cínḡḡú má á shín ná, sá á tí njǎond. Obúgula bēsh nə budá nə ikágə bwá mú kə ḡgə lúgal sá kə cúwo ḡgwéla dí tóón. Ja sánónḡ má kə wós ncindyə mǎḡ yí, sá bēsh sá mú kúd mǎbwónḡ shí jəgula nə Zembí. ⁶ Sánónḡ sá mú shín jəna. Sá mú kə byóólúd, bǎḡ bwá mú nyḡḡə kə kwáádá. ⁷ Sá bǎḡ, tǎlə sá á tí Tir yí, sá á kə səl byóól Tolemays, sá báda óbúgula sá á kwey wú sánónḡ sá mú já jwǎw ḡgwúd. ⁸ Mǎn mǎlǎm, sá mú kyey. Sá kə né ndéé kə wós Sezaré, sá mú kə nyíi wə Fílíp mbwiḡḡyɛ lâḡ mə Yésus nyə á bə ḡgwól múúd á buud zǎḡgbá

20:38 20.25 **21:4** 10.19; 21.11 **21:5** 20.36 **21:8** 6.5; 8.5,

bwá á féeshow Yurúsalem wá. Sá mú ji cínong nyédfí. ⁹ Nyə á bæ nə məsás mánô má njúl oncwíyê, məsás məong má á də cúndə micúndə mí Zembî. ¹⁰ Nda sá á ji cínongá ñkí bwey jiya ná, ñgwól *múúd micúndə mú wóós wúlə Yudeá, nyə nə jínə ná Agabus. ¹¹ A mú zə sádfí, a ñwa kandá mə Pwól, a wóolə nyáméfwó məkuú nə məbwê nə ndéé a mú ci ná: «Ñkəñkə Shíshim ñgə ci ná muud jí nə kandá éga yé, ntúga wá *Oyúden bwá é kə wóolə nyə Yurúsalem yé, bwá keenzh nyə məbwê má íkúl ishúsád.» ¹² Nda sá á gwág ntó ná, nə sê, nə obúgula wá Sezarê sá bēsh sá á téég Pwól məbwê ná a kú bád kə Yurúsalem. ¹³ Nə ndéé Pwól mú bəsa nə sá ná: «Nəcé jí bí é zə béwəli mə lám nə yé bí ñgá jii nə yí? Mee mə ji ñkwəməsá ná bwá wálúlg mə məñkəda nūñ Yurúsalem, təə bwá gwú ntāg mə jínə má Yésus dí, bwá gwúg.» ¹⁴ Nda nyə á shígé magulə sá sá á ñgə ci yí ná, sá á shígé námə kwo nándulə nyə, sá mú shwal ci ná: «Í síyúg nda Cwámbe mə céel ná.»

¹⁵ Mpúsə baalé mwôw, sá á ka kwəməsa nə ndéé sá mú kyey bádúlə kə Yurúsalem. ¹⁶ Bóól ómpwíin wá Sezarê bwá mú nyíi sádfí gwoongəd. Bwá mú kə nə sá wá ñgwól muud Shíprə nyə á bwey bæ *mpwíin yé ná sá jígu nyédfí njów. Muud wəongú nyə á bæ nə jínə ná Mnason.

¹⁷ Ja sá á kə wóós Yurúsalem yí, omínyonhú búsú wá búgá bwá á lág sá nə məshusug. ¹⁸ Mán məlêw, Pwól mú kə nə sá wá Zhâk, ocúmbá buud bwá mú námə wóós. ¹⁹ Pwól mú bəda bwo nə ndéé a mú ká zə jaaw

bwo bímbí Zembî nyə á balan nə nyə ikûl ishúsúd yí. Nyə á ngə bwiing sâ jêsh a ngə féel.

²⁰ Bwə mú də gwágulə nyə ná ndéé bwə mú ságusə Zembî, bwə mú ci nə nyə ná: «Mwaanḡ, wo má dí dág bímbí lá ncúlyá Oyúden bwə mú obúgula yí, bêsh milúu myán misə ná Mácçç má Moyîz dí ná tîny.

²¹ Bwə má shîn gwáduga lâḡ í ngə kyey yí ná wo ngə jǵguli Oyúden búsa ikûl íkûl dí wá ná bwə bídúg məcçç má Moyîz kú ná kwo bç mwo. Wo ngə námá ci nə bwo ná bwə kú ná ngə sá bwân bán ábiwáág, bwə kú ná ngə bç ijâm nə ijag bísú. ²² Jâḡ wá jí? Bwə é gwáduga ná wo má zə. ²³ Gwə wá jí ná, ság sâ sé má zə jaaw wo ga. Bóól búúd búsa wa ónḡ bwə ámə də ómbyûl. ²⁴ Nwag bwo binónḡ kág gusa ḡgusa íci, wo ka jána mətâḡ mún mêsh shú ná bwə kényag milúu. Ja jəḡḡ, buud bêsh bwə é mpu ná lâḡ í ngə kyey shú dwô dí yí wúsə ijǵǵ, wo ngə ná bç Mácçç má Moyîz. ²⁵ Shú bəḡḡ búúd bwə cúgé Oyúden ḡji bwə á má *búgula Yésus wá, sé á shí bwey ḡwa mícígulá, sé mú cilə bwo ná bwə cíg ocúdu ó *mátúnuga má ívuguli í ózembî ó áyadúg, bwə yəw dúlə də mácií, nə dúlə də míshwun mí shígé shwiy mácií myá, bwə yəw janḡa.»

²⁶ Ntó, jwôw í á bç yí, Pwôl nyə á ḡwa buud bəḡḡ, bánónḡ bwə kə gusa ḡgusa íci ná ndéé a mú ka zə nyíi *Luḡ má Zembî zələ jaaw jwôw ḡgusa íci wəḡḡ í bá shîn yí, jwôw múúd yêsh mə bá lwágulə sâ á kéénzh yí.

Bwə zə bii Pwôl

21:21 ábiwáág: 16.3; Gal 3.25, 28; 5.2 **21:23** Ilḡ 6.13-21 **21:25** 15.29 **21:26** 1Kr 9.19-23

27 Ja í á ka ηgə bə ná mwôw zanɣbá máni má zə shîn yí, *Oyúden wâ Azî bwé mú dúg Pwôl *Lunə má Zembî dí cwû. Bwé mú shwambələ búúd bēsh ná ndéé bwé mú bií nyə. 28 Bwé mú ηgə kîm ná: «Bag ó *Izəɾəyêl, oshwon, zəgá, muud éga wə ηgə lúmbəli nə kúl buud jísú nə məcɛɛ məsú nə Lunə ga. A ηgə lúmbəli nə sə mínjígúlá myé á ηgə jígəli buud bēsh kúl jēsh yíid. Nyə a bəle námə zə nyíngal Ogurêk wâ Lunə, a má wá málwaagəwo wa féeshá kúl gaád.»

29 Nda bwé á ηgə dúg Pwôl bá Trofîm muud Ifêz ηgwála ná, bwé á tédəga nə nyə a nyíngal nyə Lunə.

30 Ngwála wēsh í mú tōw ná shwuu, buud bwé mú zə wósó áncuncuma. Bwé mú bií Pwôl, bwé julə wú nə nyə Lunə má Zembî, bwé leel ntəg fad mímpumbé.

31 Nda bwé á ηgə sɣ ná bwé gwú nyə ná, lân í mú kə wósó wə lúlúú á ózimbi tóóshin í á ηgə jwú cínəng yí ná: «Yurúsəlem yēsh músə ná shwuu.» 32 Námə cé nə cé, a mú ηwa ózimbi nə milúlúú mí ózimbi təd, bənonη bwé mú kə nə mikúlə wú búúd bwé á bií Pwôl wá. Nji búúd bəəng bwé á dúg lúlúú ózimbi tóóshin nə bóól ózimbi yí, bwé á yəw yídələ Pwôl.

33 Lúlúú á ózimbi tóóshin músə shísh nyédí, mamə sə bií nyə, ci ná bwé wáləlág nyə nə mikwoolú mí íŋkwánz mímbá. A mú ka ηgə jî ná a mpúg ná muud wəəng wə zə? Jí nyə ámə sá yí? 34 Nji, na mənəkúmbə mə búud dí, í á bə nyāη ηgə kîm jé, nyāη ηgə kîm jé. Kakúlə jəəng mú sá ná lúlúú ózimbi kú wəmbələ sá í ámə sɣ yí. A mú ntəg ci ná bwé kəg nə Pwôl lunɣula ízəmbid.

35 Ja Pwôl nyə á kə kumə ícə í mákuú yā bádələ njów yí, ózimbi bwé á ŋkēny nyə gwôw nəcé buud

bwé á bæ nji ná bwé sá nyə bôw, ³⁶ næcé, bēsh bwé á ηgə bɛ nyə bwé ηgə kîm ná: «A jəlá nə yə!»

Pwôl ηgə kaad mísh má buud ə ləəm dí

³⁷ Ja í á ka bæ nə bwé wál zə nyíi nə Pwôl lungula ízimbî dí yí, Pwôl mú ci nə lúlúú á ózimbî tóóshin ná: «Ye mə ji nə ηkul ci wo ciyá?» Lúlúú ózimbî ná: «O! wo mpú dɛ lás Gərêk í? ³⁸ Ntó ji nə wo dí mwân Igîpten nyə á ndəm zə wá zhizhəəm wa nə ndeé a mú kə nə izhiləŋgaanə otóóshin onɔ́ shí a shwéeshá dí yé?» ³⁹ Pwôl mú bɛsa nə nyə ná: «Mεε mə ji mwâ *Yúden á Tárus, shí á Silisî. Mə ji muud á ηgwála wúsə kú bæ zhizhe ηgúŋgwála yí. Má jəgula nə wo ná wo yág má fwála, mə fwóg lésħa nə buud óga.» ⁴⁰ Nda bwé á magulə ná a lásúg ná, Pwôl nyə á ka tōw na ícé í mákuú yā bádúlə njówúd, a mú fufə búud mbwê. Buud bēsh bwé mú ji kúl-kúl ná kufug. Pwôl mú tééd lásúlə nə bwo kál lú heburê dí, nyə ná:

22

¹ «Yé bwááŋg nə odâ, gwágúlgá kəəd má zə kaad bídí míshúd yí.»

² Ja buud bwé á gwág ná Pwôl ηgə lésħa nə bwo kál lú heburê dí yí, bwé á nyíŋgə mpu ji okúl-ókúl ná kufug. ³ «Mə ji mwân *Yúden. Mə a byél Tárus á Silisî, nji mə á wəof wa ηgwála gaád, mə ηwa námə njíggúlá wa wə Gamalyel. Njíggúlá wəəŋg í á bæ njíggúlá á nə mə á bɛ məcɛɛ mə impáámbó bíshé mbií í á jəla yí. Mə a wá námə lúú ázembî dí nda mə dúg bí ηgə sá múús éga. ⁴ Buud bēsh bwé á bɛ zhíí ga wá, mə a lwágulə bwo cúwálí á shwiý. Mə á dɛ bií bwo,

21:36 22.22; Luk 23.18; Yuá 19.15 **21:38** 5.36 **22:3** 5.34-39;
9.11 **22:4** 8.3; 26.9-11 **22:4** 9.2

du wóolə bwo, du wusə bwo mímbwugəd, təə budúm təə budá. ⁵ Ajəláci á ofada nə ocúmbá buud ó ázembî bí nə ŋkul mpu bwiing lân wâm. Bwé wé bwé á yə mə okálaad shú bwááŋg wâ Damás. Mə mú ká zə kə wu nə mə ké bií bəəŋg wâ nûŋ mə zə nə bwo wa Yurásalem nə bwé zég bwəma nə intúgúlí.

⁶ «Í á ka bə nə mə, mə ŋgə shísh Damás, ŋge tām mwásé, yáág-yáág mənkenya mú zhu jon dí, zə lyɛ mə. ⁷ Mə mú kadəwa shí, mə mú gwág kál í ŋgə ci nə mə ná: “Sól, Sól, nəcé jí wó búl lwágulə mə cúwáí ntúni yí?” ⁸ Mə mú jí ná: “Cwámba, wo zə e?” Nyə nə mə ná: “Mə Yésus á Nazarét, mə wé wó ŋgə lwágulə cúwáí yé.” ⁹ Buud ó gwoonŋ bām bwé á dúg mənkenya nji bwé kú gwág kál í á ŋgə lás nə mə yí. ¹⁰ Mə mú ci ná: “Cwámba e, mə sáág jí?” Cwámba nə mə ná: “Wóolúg wo kág Damás. Nûŋ wé bwé é kə jaaw wo sâ jêsh Zembî mə ci ná wo sáág yí é.” ¹¹ Nda mísh mə á ntáma mə nə mənkenəwa məəŋg nə mə á ka wú na, kumə Damás buud ó gwoonŋ bām bwé ŋgə bii mə mbwád.

¹² «Ŋgwól múúd nyə á bə nûŋ nə Ananíyas, nyə á du gwɔɔ Zembî nda məcɛɛ mə cî ná. Oyúden bēsh bwé á bə nûŋ wá bwé á du ságusə nyə. ¹³ Muud wəəŋgú nyə á ka zə kwey mə kúl mə á bə yí, nyə nə mə ná: “Mwááŋg Sól e, mísh mə bánúg wo.” Námə cé jəəŋgú dí, mísh mə mú dúgya mə, mə mú dúg nyə. ¹⁴ A mú ci nə mə ná: “Zembî odá nyə a féesh wo nə wo mpúg tádúgá yé, wo dúg tətəlí múúd, wo gwág lésú á mpu yé. ¹⁵ Nəcé wo bá bə wúshined yé, bwiing búud bēsh isá wó mə dúg nə byəəŋg wo mə gwág shú dé dí yí. ¹⁶ Né ndéé, kú ná kwo bwánd. Tówúg, wo kámbúg

jíná dé, wo duwan, wo mú bii íjuugá í *mísám myô.”

¹⁷ «Mə á ka nyiŋgə kə Yurúsəlem. Í á ka kə bə nŋŋ dúl jwôw di, mə ŋgə jəgula *Luŋ mə Zembî dí cwû, mə seegya mə músə nda *shíshim wâm mə wú mádí nyúúúú. ¹⁸ Mə mú dúg Cwámba ŋgə ci nə mə ná: “Né cá! Lεεlɛgú cúwo wú wa Yurúsəlem. Nəcə buud ó wa bwé ámaguləyé lâŋ wó é bwiiŋg shú dâm yí.” ¹⁹ Mə mú ci nə né ná: “Cwámba, bwé bwey mpu né mə á dɛ kə *məmpáánzə mə mínjígúlá mə Oyúden dí kə dɛ bii búud bwé á dɛ *búgula wo wá dɛ wá bwo mímbwug dí, dɛ yíd bwo nə milwón. ²⁰ Ja gwáméfwó bwé á gwú wúshined woó Itiyen yí, mə á bə cínəŋg mə ŋgə magulə buud bwé á ŋgə gwú nyə wá, mə wé mə á ŋgə baagulə bwo mikáándá.” ²¹ Cwámba mú ci nə mə ná: “Kaág, mεε mə zə kənd wo shwóg-shwóg, ílwoŋ í cúgé Oyúden yíid.”»

Pwôl bá Lúlúú ózimbi tóshin

²² Buud bwé á ŋgə gwágulə nyə ná ndeé zə wóós ja nyə á cwééd iciyá íni yí, bwé mú kîm gwów-gwów ná: «Jímbálúgá mbií múúú ní! A yég! Nyə ajáláyé nə ji shí gaád!» ²³ Bwé mú ŋgə kîm, bwé ŋgə tí mikáándá, bwé dɛ myεεg mífumbyâ gwów. ²⁴ Lúlúú á ózimbi tóshin mú ci ná bwé nyíngálúg nyə luŋgula ízimbi dí, bwé kág yíd nyə nə milwón, a jááwug sâ bwé ŋgə shwaag nə nyə ntó yí. ²⁵ Nda bwé á wóolə nyə nə mikwoolú mí kúúúú ná bwé zə fyámusə nyə milwón ná, a mú jî lúlúú ózimbi təd í á bə cínəŋg yí nə: «Ye bi búsə nə zhií ná bi yídúg muud a njúl muud á Róma a kú námə fwo kaad lésú?» ²⁶ Lúlúú á ózimbi təd mú gwág ntáni, a mú kə jaaw lúlúú

óziṁbi tóóshin, nyə nə né ná: «Wo e sá ntədɛl! Muud éne ji bále bæ múúd ləəm á Róma!» ²⁷ Lúlúú á óziṁbi tóóshin mú kə jî Pwôl ná: «Jaawúg mə. Wo ji bále bæ múúd ləəm á Rómă?» Pwôl nə: «Haaw». ²⁸ Lúlúú á óziṁbi tóóshin mú ci nə né ná: «Mεε mə a wá zhwog *mwaanê shú ná bwá máguləg ná mə bəg muud á Róma.» Pwôl ná: «Mεε mə ji mbyágá.» ²⁹ Buud bwá á bæ ná bwá zə yíd Pwôl a lásúg wá bwá mú shîn kyey. Ifwaas í mú bii lúlúú á óziṁbi tóóshin nə a zələ mpu ná muud ləəm á Róma wá á mə sá ná bwá wáláləg ηkəda éne.

Pwôl mə kaad mísh mə óséṁbye ə mílású wâ Zembî dî

³⁰ Lúlúú á óziṁbi tóóshin nyə á bul yáág ná a mpúg sâ *Oyúden bwá á ηgə bwaagulə Pwôl ná nyə ámə sá yí. Ntó, mán mələm nyə á wiinzh Pwôl məηkəda, a jôw mílúlúú myâ ofada nə *Gwoonŋ óséṁbye ə mílású wâ Zembî bēsh bwá zə sεηgya. A músə ka zə nə Pwôl zə təl bwo míshád ná a káádug.

23

¹ Pwôl mú bân mísh dúg *Gwoonŋ óséṁbye ó mílású wâ Zembî, a mú ci ná: «Bwaanŋ, mə ηgə sēy nə Zembî lâm ná sáŋ zə wóós múús.»

² Ananíyas, Ajəláci á ofada, mú ci nə buud bwá á bæ nyə kúnə-kúnə wá ná bwá nyífəg nyə bóonz mpud. ³ Pwôl mú ci nə nyə ná: «Wo ji nda mbéé fifim bwá mə shîn wá fám yí. Zembî nyə é yíd wo. Wo mə zə ji na shí ná wo zə sámb mə lésú nda máççɛ mə jí ná, njî wo abéxyé sâ máççɛ mə ηgə ci yí, wo yida lwâm ná bwá yídúg mə.» ⁴ Buud bwá á bæ cínəŋg wá bwá

mú ci nə nyə ná: «Wo lwîy Ajeláci á ofada ɔ Zembî?»
⁵ Pwôl ná: «Bwaanɔ, mə shígé mpú ná jisə Ajeláci á ofada. Mə mpú ná jí cilyá Kálaad Zembî dí ná: “Wo ajaláyé nə lwîy tówe shwóg á kúl búúd gwô.”»

⁶ Nda Pwôl nyə á mpu ná buud básá na Gwoonɔ ósémbye ɔ mílású di wá básə bóól *Osadwisyên bóól *Ofarizyên ná, nyə á kîm cínɔɔ cwû ná: «Bwaanɔ, mə jí Farizyên, mwân Ofarizyên. Mə təl kɔɔdud nəcé mə ɲgélə bwánd nə búgə ná mimbimbə mí bá gwûm.»
⁷ Námə nji nyə á ci ntúni yí, Ofarizyên bánôɲ Osadwisyên bwə mú séɲasa mákəl, gúfúgá ósémbye ɔ mílású í mú bóóg máɲkɔw məbá.
⁸ Nəcə Osadwisyên bân bwə du ci nə muud mə yə yé cugé nə ɲkul kwo gwûm, sâ bwə jów ná *éɲgəles yí í cugé, gúl sâ cugé námə ná *jîm. Ofarizyên bân bwə du magulə ísâ byɔɔɔɔ byêsh ná básə.
⁹ Í músə zə bə bwo nda zhuyâ. Bóól *Oyíguli ó máccɛɛ bwə á bə Ofarizyên wá bwə mú tɔw ótútəlɪ ɲgə lás nda bwə tí mányúul, bwə ná: «Sə bân sə adúgə ná muud éga jí nə gúl sâ mábɛɛ. Jí nə ɲkul bə ná wúl shíshim í ámə lésha nə nyə, ɲkí ntâg ɲgwól éɲgəles.»
¹⁰ Zhuyâ músə bul yáág. Nə ndéé lúlúú á ózimbi tóóshin mú fúnda ná bwə á bá nyaa Pwôl nə məbwə. A mú ci nə ozimbi ná bwə shúləg kə nûɲ kə yíl Pwôl kə nə nyə bwədí kóógúlád.
¹¹ Búlú í á bɛ cínɔɔ yí, Cwám̄ba mú zə wóós wə Pwôl, zə ci nə nyə ná: «Wo ɔ wá ɲkúl. Wo mə bwaagulə lân wâm wa Yurúsələm, í jii ná wo kэг námə bwaagulə wə Róma.»

Oyúden bwə cɛɛl gwú Pwôl

23:5 MmN 22.27 **23:6** 26.5; 24.21; Flp 3.5-6 **23:8** 4.1-2 **23:9** 25.25; Luk 23.4 **23:11** 18.9; 19.21; 27.24; 28.16, 23

12 Mán mælêṃ, bóól *Oyúden bwé á sá shwush-waga. Bwé ci ídâw nê mæṅgul, bwé ná, ñkí bwé agwúyé Pwôl bwé bæ nê mæzhúṅgálú. 13 Buud bwé á sá kúdúgú jœṅg wá bwé á bæ buud cɔ̄ mæwúm mánṅ. 14 Bwé á ka kə dúgya nê milúlúú myâ ofada nê ocúmbá buud, kə ci nê bwo ná: «Sé má jôw mæzhúṅgálú sédí ícug dí, sé má ci ídâw nê mæṅgul kə wós ja sé é gwú Pwôl yí. 15 Í jii já gaád ná binón *Gwoonṅ óséṃbye ó mílésú wâ Zembî bi dúgyág nê lúlúú á ózimbi, a zég nê Pwôl bídí ná bi mæ zé faas lésú yé. Sé má shîn kwəṃsa ná sé é gwú nyə a nda fwo kumá bídí.»

16 Pwôl táá yé í á ka gwág kúdúgú jœṅg. A músə kə nyii luṅgəla ízimbi dí kə jaaw Pwôl. 17 Pwôl mú jôw ṅgwól tówe shwóg á izimbi, zə ci nê nyə ná: «Kaág nê ncwámá ga wé lúlúú á ózimbi tóóshin, a ji nê sâ á kə jaaw nyə yí.» 18 Tówe shwóg éne mú kə nê ncwámá ni wé lúlúú á ózimbi kə lwóya nyə ná: «Pwôl jí mímbwug dí yé nyé ámə jôw mə, a mú ntí mə nê ncwámá ga né a zég jaaw wo gúl sâ.» 19 Lúlúú á ózimbi mú bii ncwámá ni mbwəd kə nê nyə koogú kə jí nyə nê: «Jí wó céél jaaw mə yí?» 20 A mú bəsa nê né ná: «Oyúden bwé má shîn kwambulə ná bwé zé ci nê wo ná wo kág nê Pwôl mán Gwoonṅ óséṃbye ó mílésú wâ Zembî dí nda bwé cəel kə faas lésú yé. 21 Wεε kú bá magulə. Búsə buud cɔ̄ mæwúm mánṅ bwé ṅgə bwéél ná bwé gwú nyə wá. Bwé má ci ídâw, ci málwəg, jôw ná bwé bəg nê mæzhúṅgálú icug byáṅúd ñkí bwé bə kú gwú nyə. Bwé ṅgə bwánd nji ná wo máguləg sâ bwé cí yí, bwé má bwey kwəṃsa.»

22 Lúlúú á ózĩmbĩ tóóshĩn múşə bĩd mwân ncwámá, nyə nə né ná: «Ci wo kú jaaw múúđ ná wo má shĩn zə lwágulə mə kúdúgú ga.» 23 A mú jôw milúlúú mímbá myâ ozĩmbĩ təd, nyə nə bwo ná: «Kwəməşagá ozĩmbĩ mitəd mímbá, nə bəəŋg bwé də ju nə ikabulí wá məwŭm zəŋgbá nə ifulish mitəd mímbá bwé bəg zə kə Sezarê məwəla ibuú mâ mpwó-bulú dĩ. 24 Bwé kwəməşag námə íkabulí shú ná bwé kəg nə Pwôl a kú shwúg júş kú bwĩim bəəgú kə wóşs nə nyə wé ŋgwáməna Felígús.» 25 A mú cilə kálaad ntúga:

26 Mə Klódyus Líşyas, mə cilə lwám ŋgwáməna Felígús. Wo ɔ lás ɔ! 27 Muud mə ŋgə ntĩ wo éga, Oyúden bwé ámə bií nyə, bwé mú shĩn bə ná bwé gwú nyə. Səńŋ ozĩmbĩ sə mú fəeməşhi nyə nəcé sə ámə gwág ná a ji muud á Róma. 28 Mə ŋgə ka şə ná mə wámbulé cwoomb bəńŋ bwé yə nə ndĩ yí, mə ámə kə nə nyə bwədĩ Gwoonŋ óşəmbye ó mílész wâ Zembĩ dĩ, 29 mə mú kwey ná bəńŋ bwé ŋgə sėŋşə məkəl íşâ í dúgyá nə məcşş máŋ yí. A cugé nə məbşş mí nə ŋkul sá ná bwé gwúg nyə ŋkí ná bwé wáág nyə mímbwug dĩ má. 30 Nda mə ámə ka gwáduga ná bwé ŋgə bwéél ná bwé gwú nyə ná, mə mə ka ntĩ wo nyə. Mə mə námə jaaw búúđ bwé ŋgə wáám nyə wá ná bwé zəg bwaagulə nyə məbşş mə nŋŋ wódĩ.

31 Ozĩmbĩ bwé á ka sá nda ijwŭga í á bə ná, bwé mú ŋwa Pwôl kyey nə nyə bulú nə bulú kəle nə nyə Antipátris. 32 Mán mələm, bwé mú bĩd ná bəəŋg bwé á ŋgə ju nə ikabulí wá bwé kəg nə nyə shwóg, bəŋ bwé mú nyĩŋgə nə mpásə kə luŋgəla

ízumbid. ³³ Bɔɔŋg bwá á kə nə Pwôl wá bwá mú kə kumə Sezarê, bwá músə yə ŋgwámuna kálaad, bwá lwágulə námə nyə Pwôl. ³⁴ Ŋgwámuna mú lɔ́ kálaad ná ndéé a mú jî Pwôl kóómb mpál shí kwáádə nyé nyísə yí. A mú gwág ná mpál shí á Silisî. ³⁵ A mú ci nə Pwôl ná: «Mə é bá gwágulə wo ja buud bínɔŋ búsə nə lésú wá bwá bá zə yí.» A mú lwám ná bwá kág jil nyə luŋ má Herod dî.

24

Pwôl má kaad wá Felígús

¹ Mpúsə mwôw mátóon ntúni, Ananíyas, Ajəláci á ofada, bənêŋ bóól ócúmbá buud nə ŋgwól lwóya bwá á də jêw nə Tertúlos yé bwá á wóós Sezarê. Bwá mú zə shwáman Pwôl wá ŋgwámuna. ² Bwá mú jêw Pwôl. Tertúlos mú tééd ŋgólə búgə nyə lésú, nyə ná: «Yé lwám múúd Felígús, wo wá má sá ná sá búlug mpu cugə ná shɛɛ nəcé wóó mbií wó ŋgá kyey nə ijwûga yí, í má mpu kwambulə lwoŋ buud jísú. ³ Sá ŋgə lɔ́ wo kákúl jêsh nə wəla dêsh shú jɔjɔ sóólúgú wô wɔɔŋg. ⁴ Mə abúlé ŋgə julə lwóŋ julə kwasa, má téég wo məbwê ná wo gwágúlág mə cíg-cíg námə nda wo bwéy bə nə jɔ́ fúlú ná. ⁵ Sá má kwey ná muud éga jisə ŋkí jág wagəwo. Nyə wá jísə lúlúú á ŋkəómú buud bwá jów ná buud ó Nazarêt wá, nyə wá ŋgá təl *Oyúden bêsh wá shí mishwun ná shwu. ⁶ Nyə a sɔ́ námə ná a séémbəli *Luŋ má Zembî, sə mú ka bií nyə. * [Sá á jii ná sə mə lás lésú yé nda máccɛɛ mású má ŋgə ci ná. ⁷ Njî Lísyas, lúlúú ózimbî tóóshin nyə á lɛlú zə nə júdə zə déég sə nyə, ⁸ a mú ci ná buud

24:1 25.2 **24:5** 17.6 **24:6** 21.28, 30 * **24:6** Míl mícilyá mí ayág mí cugé nə iciyá íga.

bánónh búsá nə lésú wá bwá zég bę nyə wa wódí.] Ja wóméfwó wó é ngə jî nyə mishílí mí kəod yí wo é je magulə mábɛ́ɛ́ mēsh sá ngá bwaagulə nyə má.»

⁹ Oyúden bwá mú mpu bwaagulə lésú ni wēsh ná ntó wá jísá yé. ¹⁰ Ngwámána mú yə Pwól lésú, Pwól mú ci ná: «Mə mpú ná wo má kyey nə lwon jísú ga tútəlí mimbú mimbû. Mə zə kaad kəod wâm nə búgá. ¹¹ Mə ngə kúnəw bád kə Yurúsəlem nə mə kə yə Zembî gúmá, í afwóyé sá mwôw wûm nə mábá. Wo ji nə ŋkul je fyál sá má ngə ci ga. ¹² Bwá abwélé kwey mə Luŋ má Zembî, ŋkí *mámpáánzá mə mínjígúlá mə Oyúden dí, sá muud sá ngá sénéusa məkəl ŋkí ntâg nə mə ngá wá zhizhəəm ngwála. ¹³ Sâ jêsh bwá ngá ci mə ni, bwá cúgə nə ŋkul lwágulə nə jísə búbálé. ¹⁴ Nji, mə mpú magulə wódí míshúd ná, na zhí bwá mə jôw nə ŋkəəmú ni dí wá mə ngá yə Zembî á impáámbá bísú gúmá yé, mə ngá *magulə sâ jêsh jísá cilyá kálaad məcɛɛ nə ókálad ɔ *búúd ɔ mícúndá dí yí. ¹⁵ Sâ bwá ngá bwánd nə búgá nə Zembî mə bá sá yí, gwé námá wá mə ngá bwánd nə búgá yí. Jísə ná buud bwá bá gwûm, tə bəŋg ó ányunywaâ, tə bəŋg ó abúbôw. ¹⁶ Gwá wá jí ná, məe ngə wá ŋkul nə mitádúgá myâ lâm mí bág mə tútəlí ja jêsh mísh mə Zembî nə mísh mə búúd dí. ¹⁷ Mə a cínɣali mimbû ŋkí bulya nə ndéé mə á ka zə nə mə zə yə mímbúmbúwá myâ lwon buud jâm mikwíindyá, mə kəenzh námá ílím, ¹⁸ ja jəŋg wá bwá á kə kwey mə Luŋ mə má shín fyá nyúul. Í á bə ntâg kú nə gúfúgá búud, kú nə icucu. ¹⁹ Nji gúl bábaalé Oyúden wá Azí wá bwá á bə, bwá wá búsá nə bwá zég tów wo míshúd shwəman mə,

ηκί búsa nə sâ bwé lámusa nə mə yí. ²⁰ ηκί ntó dí, buud óga, bəəηg bwé təl óga bwé jááwəg ηκί mə a shí biil nə wōη ja má á kaad *Gwoonηg ósəmbye ó mílésú wā Zembî dí yí. ²¹ Ye nji ciyá má á ci mə təl tām kəəd ná: “Mə təl múús kəədəd nəcé mə ηgələ magulə nə mimbimbə mí bá gwûm” yí?»

²² Felígús nywáá nyə á bwey bul mpu isâ í dúgyá nə zhií Pwôl nyə á ηgə bə yí. Nyə á ka bíd bwo ná bwé bāg shúgula zə, nyə nə bwo ná: «Ja Lísyas lúlúú á ózimbi tóshin mə bá wóós yí, ja jəəηg wé má bá zə faas lésú wún yí.» ²³ A mú ci nə lúlúú ózimbi təd ná a bááguləg Pwôl, nji a bíd ná a jéég ηgə wiinzh nyúul, a kú kaambulə nə buud bé nə bwé kú zə dúg nyə. ²⁴ Baalé mwôw mə mú cə. Felígús bá mudá yé Drusîl shilə Oyúden bwé njúl ntáni, a mú jôw Pwôl ná a zég jaaw bwo sâ í dúgyá nə búgá búgúlálə Yésus-Kríst yí. ²⁵ Nji, Pwôl mú ka ηgə bul lás lésú cəgələ cəg á tətəlí, dúlə mpu bii lâm, nə lésú sémbyé mílésú í bá zə sîy yí. Felígús mú gwág íkukwendə, a mú ci nə Pwôl ná: «Fwog je nyiηgə jíga ja. Mə é bá kwo jôw wo ja shús.» ²⁶ Nyə á ηgə bwánd nə búgá ná Pwôl nyə é je yə nyə *mwaanê. Gwé wé í á sá nə a dúg bul jôw nyə ija ija zə də lésha nə nyə. ²⁷ Mimbú mí á cə mímbá. Porsyus Festos mú zə cénd Felígús. Nda Felígús nyə á ηgə jí ná Oyúden bwé gwágúg nyə nywa nə, nyə á kyey a lúgə Pwôl mímbwugəd.

25

Pwôl má kaad wá Festos

¹ Festos nyə á ka wóós mpál shí jəəηgúd. A mú já Sezarê mwôw málól, a mú bád kə Yurúsələm.

² Nə milúlúú myâ ofada, nə otówe ɔ shwóg wâ *Oyúden bwá mú zə shwáman Pwôl nyédí, bwá téég nyə məbwâ, ³ ná a bwíígúg bwo ná ηkwonjá, a ntííg Pwôl Yurúsəlem. Í á bə bwá má shîn cwɔ̄ yuug ná bwá zə gwú nyə zhííd. ⁴ Festos mú bəsa nə bwo ná Sezarê wá Pwôl jí mímbwug dí yé, nyəméfwó Festos mə zə námá kə wu. ⁵ Nyə nə bwo ná: «Otówe ɔ shwóg bún bwá zəg sánónη kəg. Nkí gúl sâ abúbôw í ηgə dúgya nə muud wəonġâ, bwá ka kə shwáman nyə nûġ.»

⁶ Festos nyə a já cínonġ bwádí mwôw mwəomb ηkí wûm. A músə shulə kə Sezarê. Mán məlām nyə á kə ji jiya sémbyé mílósúđ, a mú ci ná bwá zəg nə Pwôl. ⁷ Pwôl mú zə. Oyúden bwá á zhu Yurúsəlem wá bwá mú lyɛ nyə, bwá mú ηgə jéég nyə məma minjagə bwáméfwó bwá cúgə nə ηkul mpu bwaagulə myá. ⁸ Pwôl mú shwɔ̄ nyúul, nyə ná: «Mə afwóyé shwey wôġ nə məcɛɛ mə Oyúden, kú shwey wôġ nə *Luġ mə Zembî, kú shwey wôġ nə *Káázəl.» ⁹ Nġi, Festos mú cɛel sá Oyúden mənywa. A mú ci nə Pwôl ná: «Ye wó magulə nə mə kándug wo Yurúsəlem, lésú wô í kəg lís wu mə njúl?» ¹⁰ Pwôl ná: «Mə tál *mpáánzə mílósú mə Káázəl dî. Í ġi ná lésú wâm í lísúg cínonġ. Mə afwóyé sá Oyúden gúl sâ abúbôw, woméfwó mə bwey mpu ntó. ¹¹ Nkí ġisə mpu bə ná mə ġi nə məbɛɛ, ná mə mə sá gúl sâ á shwiġ, mə kú ban shwiġ. Í ká yidá bə ná mə cugə nə məbɛɛ ísâ byêsh búga bwá ηgə jéég mə íga dí, muud nyə ajáláyé nə kɛenzh mə ná bwá kəg gwú mə. Mə ġi ná lésú wâm í kəg wá Káázəl.» ¹² Festos bənġġ

osémbye ó mílósú bé bwé mú ða lésha na ná ndeé a mú ci nə Pwôl nə: «Wo má jii ná lósú wô í kág wó Káázél, wo é ka námá kə wu.»

¹³ Baalé mwôw má mú cɔ. Njwú-buud Agurípa mú zə wóós Sezarê, bá mudá yé Berenís ná bwé zə báda Festos. ¹⁴ Nda bwé á já cínəngú fwámé zhwog mwôw ná, Festos nyə á ka jaaw njwú-buud lósú má Pwôl. Nyə ná: «Feligús nyə a lúgə ηgwól múúd wa mímbwugud. ¹⁵ Ja má á kə Yurúsəlem yí, milúlúú myâ ofada, nə ocúmbá buud wâ Oyúden bwé á shwáman muud wəəngú, bwé ná mə máguləg ná a ji nə məbɛɛ. ¹⁶ Mə á ka ci nə bwo ná buud ɔ Róma bwé cúgə nə ηkul keenzh múúd ná a yág, muud wəəngú bə́nə́η buud ɔ lósú bé bwé kú fwo kaad í, muud wəəngú kú fwo bə nə fwála ná á shwə nyé nyúul. Bwé ádé sá ntó. ¹⁷ Sónə́η bēsh sá á ka zə wa. Mə kú námá nyiŋgə neela, mə mú ji jiya sémbyé mílósúd, mán mələm, mə mú jəw ná bwé zág nə muud wəəngú. ¹⁸ Buud ɔ lósú bé bwé mú námá zə, nji ísâ bwé á ηgə ci nyə yí í kú bə nə isâ í abúbəw mé mə á ηgə téduga yí. ¹⁹ Bə́nə́η bwé á ηgə sēηusa məkəl ísâ í yə́bá wánud. Bwé á ηgə wáámə nyə nə lósú má ηgwól múúd nə jínə ná Yésus. Muud wəəngú nyə á yə, Pwôl ka ηgə ci ná a ji kuwó. ²⁰ Məe mə a shígə ka mpu sâ má sáág yí. Mə á ka jì nyə ηkí a ji nə ηkul magulə ná a kə Yurúsəlem, lósú yé kág lís wu. ²¹ Nji, Pwôl mú ci ná á jii ná lósú yé í kág wó Káázél, nyə wó kág sámb wə. Mə á ka námá ci ná bwé bááguləg nyə njəw mímbwug kə wóós ja má é bá kənd nyə wó Káázél yí.» ²² Agurípa mú ci nə Festos ná: «Məməfwó má cəel námá fwo gwágulə múúd éne.» Festos ná:

«Wo e gwágulə nyə mán.»

Pwôl má kaad wá Agurípa

²³ Ja mán í á lâm yí, Agurípa bá Berenís bwé á zə nə isâ í gúmá byêsh í du bə ja njwú-buud í ngə kyey yí, bwé mú zə nyí *mpáánzə milású, bənđη milúlúú mí ózimbi nə otówe ɔ shwóg wâ ngwála. Festos mú sá nə bwé zág nə Pwôl. ²⁴ Festos mú lás ná: «Njwú-buud Agurípa nə buud bēsh búsə wa wá, bi má dúg múúd éga? *Oyúden bēsh wâ Yurúsəlem nə bəɔng wâ wa, bwé á shwəman nyə mádí bwé ngə yáág nə nyə ajáláyé nə kwo cugə. ²⁵ Jâm kóómb di, μεε mə a shígé dúg ná a má sá gúl sâ abúbôw á jálá nə yə nə ndî yí. Nji, nda nyə á jî ná lású yé í kág wá *Káázel ná, mə á ka námə magulə nə mə é kənd nyə wu. ²⁶ Nji mə cugé nə fwámé sâ má cíləg Káázel shú lású wəɔng dí yí. Gwé wé má ámə zə nə nyə wódí nə ηkí wo e sá ná a lásúg íí, mə je bii sâ má cíləg yí. ²⁷ Nəcə í é bə kú nə wúmbulé nə mə bíig muud, mə kənd nyə, mə kú mpu lwágulə fwámé sâ nyə ámə sá yí.»

26

¹ Agurípa mú ci nə Pwôl ná: «Wo músə je kaad já nîd.» Pwôl mú séémb mbwə, a mú tééd kəod. ² «Njwú-buud Agurípa, mə dúg ná í má bul jəla mə nda má tél wódí mpwóómbúd múús nə mə zə kaad shú isâ byêsh Oyúden bwé ngə máág mə íni. ³ Í bul jəla nəcé wo mpú íjâm nə ijag í Oyúden byêsh, wo mpú námə isâ bwé du sēηsa məkəl nə ndî yí. Má ka jəgula nə wo nə wo gwágúlag mə nə lâm jisów. ⁴ «Oyúden bēsh bwé mpú cug jâm té wúlə shí. Bwé mpú nda má á ngə cugə wa mádí lwoŋ buud dí nə

wa Yurúsalem ná. ⁵ Bwá bwey mpu ná kóómb yááb wúsú dí mə á bə ɲkəómá í búl bə nə ɲkád yííd, mə á bə *Farizyêṅ. ɲkí bwá ceeł, bwáméfwó búsə nə ɲkul je bwiing lân wâm. ⁶ Mə mə zə t̄w kəədəd ja ga dí nəcé ɲkaagə Zembî nyə á kaag odá yí, məe ɲgə bwánd nywo nə búgá. ⁷ Ibəend w̄um nə íbá byêsh sá búsə nə nd̄i yí í ɲgə yə Zembî gúmá bulú nə mwásá kú yow. Ibəend byəəṅ í ɲgə bwánd ɲkaagə nyəəṅgú nə búgá. Yé Njwú-buud, wâm bwándúlə wəəṅg wə Oyúden bwá ɲgə wáám̄b mə nə nd̄i ga. ⁸ Nəcé jí bí b̄āṅ bí cúgə nə ɲkul magulə ná Zembî ɲgə gw̄umushi mimbimbə yí? ⁹ Məe mə á fwo námá də téduga ná mə jəlá nə bul lúmbuli nə jínə mə Yésus á Nazarét. ¹⁰ Nt́ó námá wə mə á də sá Yurúsalem yé. Məméfwó mə á də bíi zhwoḡ obúgula nə ɲkul milúlúú myā ofada mí á yə mə yí, mə də wá bwo mímbwugəd. Mə á də námá bə cúṅ nə buud bwá á də gwú bwo wá. ¹¹ Mə á də kyey *mám̄páánzə mə mínjígúlá mə Oyúden d̄i, mə də ɲgə lwágulə obúgula cúwəlí, də yímbuli bwo ná bwá kílyág búgə j̄āṅ. Mə á nteṅg námá sóólúgú wâm, mə kə də b̄ə óbúgula míṅgwəla mishúsúd. ¹² Gwá wə í á sá ná mə kág Damás, milúlúú myā ofada mí mə yə mə ɲkul nə lwámá mə kág sá yí. ¹³ Mə ɲgə kə nt̄ani t̄ām mwásá, yé Njwú-buud, mə mú d̄úg n̄ji məma m̄əṅkenya mə mə faan c̄ə yásá. Məṅkenya m̄əni mə mú lȳə s̄ón̄ṅ buud ó gwoṅḡ b̄ām. ¹⁴ Sə b̄ēsh sə mú kadəwa shí. Mə mú gwág kál í ɲgə lás nə mə kál lú aramȳḡ dí ná: “Sól, Sól, nəcé jí wó búl lwágulə mə cúwəlí nt̄ani yí? Mpug

nə wo cugé nə ŋkul sá míngáádé nə shushwom*.”
 15 Mə mú jî ná: “Wo zə e, Cwám̄ba?” Cwám̄ba ná:
 “Mə Yésus, mə wə wó ŋgá lwágulə cúwáí yé. 16 Nji,
 wəólúg, wo tówúg tútəlí nə məkuú mwô. Mə ámə zə
 lwóya nyúul wódí nə mə zə sá nə wo bég mə kágé
 mílwámá, wo bwiiŋg sâ wó mə dúg yí nə byəŋg
 byêsh mə bá nyiŋgə zə də lwágulə wo yí. 17 Mə
 é cug wo nə kúl gwô nə ikúl ishús, kúl jêsh mə é
 lwám wo yí. 18 Mə lwám wo nə wo kág bēny bwo
 mísh, bwé wúg yídúgúd zə máŋkenyad, wú mpêl mə
 *Sátan dí zə wə Zembî. Búgá bwé é *búgula mə yí
 í é sá nə bwé lágúg ijuugá í *mísóm myāŋ bwé mú
 ŋwa jiya, bəñŋ bəŋg búúd bwé mú mĩkəŋkə nəcé
 ŋgələ búgula mə wá.”

19 «Ntós, yé Njwú-buud Agurípa, sâ mə á dúg í á zhu
 mə gwów yí, mə a shígé mpyēny gwo. 20 Mə á yida
 tééd njənd, mə tééd kə búúd ɔ Damás dí, mə mú
 nyiŋgá kə bəŋg wā Yurúsəlem nə bəŋg wā Yudéa
 yêsh dí, kə námə íkúl ishúsúd, mə kə bwiiŋg bēsh nə
 bwé céndúg mítédúgá bwé cénd kuú njənd yid wə
 Zembî, bwé mú cugə cug í lwágulə nə bwé mə cénd
 mítédúgá yí. 21 Sâ jəŋg wə Oyúden bwé á kə bíí mə
 *Luj mə Zembî dí, bwé ŋgə sɔ nə bwo gwú mə nə
 ndî yí. 22 Mə ŋgə cugə zə wós múús nji nəcé Zembî,
 shú nə mée ŋgəg nə bwiiŋg kéel, bwiiŋg íkúkágé,
 bwiiŋg ócumbá buud. Mə ŋgə bwiiŋg nji sâ *búúd
 ɔ mícúndə nə Moyíz bwé á bwey jaaw nə í bá bə yí,
 kú bəd sâ gwôw. 23 Í á bə nə *Kříst mə jələ nə bá
 jug, á jələ nə bá bə múúd ashúshwóógú gwûmələ, á

* **26:14** shushwom: Bwé á də sá wúl mbií shushwom nə líí. Bwé ká
 də lúmə ínteny ná í kyéyug. **26:18** Ifz 2.2; 5.8-14; Kol 1.13 **26:20**
 9.20, 28-29; Luk 3.8 **26:23** 3.15; Iza 49.6; Luk 24.46-47; 1Kr 15.20

jəlá nə bá bwiing kúl jisú nə byəəŋg í cúgə Oyúden yí mənkenya.»

Pwôl má cœel ná Agurípa búgúlág Yésus

²⁴ Pwôl ŋgə kə shwóg nə kəəd yé ntáni, Festos mú ŋkáánd ná: «Pwôl wo ji lad. Bulúlə mpu wô ni í má kənd wo ímpwúfúd.» ²⁵ Pwôl nyɛ mú ci ná: «Mə cugé lad ye Festos lwám múúd. Lésú má ŋgə lás yí wúsə fwámé lésú, í njúl lésú fəg. ²⁶ Njwú-buud má ŋgə lésha nə ndî kú fúndə yé, a mpú isâ ini. Mə tédúgá nə mə aŋgə nə kwab ja má cí ntó yí, nyə ajágé təə sâ na. Nəcé isâ byəəŋg í á shígé də s̄y ishwoo máfəfud. ²⁷ Njwú-buud Agurípa, ye wo ŋgə *magulə isâ *búúd ə mícúndə bwə á ci yí? Haaw. Mə mpú ná wo ŋgə magulə byo.» ²⁸ Agurípa mú ci nə Pwôl ná: «Í mú wo kúnə-kúnə nə wo sáág mə nə mə bəg krîsten ɛé!» ²⁹ Pwôl ná: «Í bəg ntó təə kíkídíga təə jáyé ja. Má jəgula nə Zembî ná təə wo, təə buud bēsh bwə ŋgə gwágulə mə múús wá bi bəg nda mə, nji bi kú yidá bə nə mənəkəda nda má jí nə mwo éga.» ³⁰ Njwú-buud mú tōw, nə ŋgwəmənə, nə Berenís nə buud bēsh bənŋə bwə á bə bwə njúl wá. ³¹ Bwə músə kə shwushwagád, kə lésha ná: «Muud éne nyə asáyé təə sâ búšə nə ŋkul gwú nyə nə ndî yí, kú nómə bə təə sâ bwə wálúləg nyə mənəkəda yí.» ³² Agurípa mú ci nə Festos ná: «Í mbəm bə muud éne kú jî ná lésú yé í kəg wə *Káázəl, wo mbəm je bíd nyə.»

27

Njəənd mə Pwôl kálə Róma

¹ Ja í á zə wóós né bwə kənd sá Italî yí, bwə á n̄wa Pwôl nə míl mímbwug, bwə yə wúl lúlúú ózimbi təd. Lúlúú ózimbi wəɔŋ í á bə nə jínə né Zhuliyus, nyə á də s̄ey kínda ózimbi ánúnî bwə á də j̄ɔw né Kínda mə *Káázel yí. ² Sə á bád titíma á Adramîť í á ŋgə kə məbwûŋ mə Azî yí. Sə á bád cínəŋgú, mú kyey sənəŋ Aristárug muud Masedwân nyə á zhu Tesaloníka yé. ³ Sə mú kə shulə Sidon mán məlêŋ. Zhuliyus nyə á bə nə j̄ɔ lām nə Pwôl, a mú bíd nyə ná a kág óshwə bé dí, ka bwə é ŋgə yə nyə isâ. ⁴ Sə mú tí na. Nda oŋkw̄ə bwə á ŋgə ntágulə sə ná, sə á ŋgə baag kóomb fuundú m̄əŋ á Shíprə oŋkw̄ə bwə á də bə bwə mú ŋgə cwaaləwo yí. ⁵ Sə mú ka lína m̄əŋ m̄a Silisî nə Paməfilî, sə mú kə səl titíma Mira, mpál shí á Lisî. ⁶ Cínəŋg wə lúlúú ózimbi wúsú nyə a dúg ŋgwól titíma á Aləguzandrî təl né a kə Italî yé. A mú nteɛŋ sə titíma wəɔŋgúd. ⁷ Sə á ŋgə kə ntáni, júgə cúŋ nə cúŋ, sə ŋgə kə togútoogú, já zhííd zhwog mwəw né ndeé sə mú kə wóós ŋgeé Kaníduš. Nkw̄ə kú bíd sə fwála né sə shíshúg kúnə-kúnə. Sə á shwal baag kóomb fuundú m̄əŋ á Kúrêť oŋkw̄ə bwə á də bə bwə mú ŋgə cwaaləwo yí. Sə á ŋgə kə ŋgeé Salmóne. ⁸ Sə mú ŋgə líduga nə ŋgələ baag na fuundú m̄əŋ né ndeé sə mú kə wóós kúkúl bwə dú j̄ɔw ná: «J̄ɔj̄ɔ məbwûŋ» yí, ŋgwála í njúl kúnə-kúnə nə cínəŋgú n̄ji Lasaya. ⁹ Fwála í á bwey bul c̄ɔ sə. Ka námə nyiŋgə bə né nda wəla lú íci í ídúw* í á c̄ɔ né júgə í á zə bə ŋkí wagəwo. Gwə wə Pwôl nyə á ka zə kéwəli búud, ¹⁰ nyə ná: «Owey, njəɔnd ga í é bə sə ŋkí jág ŋkəŋgula.

27:1 25.12 **27:2** 19.29 **27:3** 24.23; 28.2 **27:9** 2Kr 11.26

* **27:9** ici í ídúw: Í á də bə zan. Bwə á də sá zan nyəɔŋg wəla lə bwóógúd oŋkw̄ə bwə njúl ŋkí yáág.

Mə dúg ná sá é jímbal mímbag mísú, tə titíma, sá je námə gwífl míkug mi búúd.» ¹¹ Lúlúú ózimbí nyé mú yida bul bæ nə búgə nə njulye titíma bá amádí, a kú gwág sá Pwól nyə á ci yí. ¹² Nda bwûŋ dɔəŋg í á shígé bæ jɔ bwûŋ búud bí nə ŋkul cɪŋguli ŋkwân yí ná, zhwoɡ buud bwé mú ŋgə ci ná sá cɔɡ cínəŋg, sá sɔ́ɔɡ ná sá kúməɡ Fenígús, bwûŋ á Kærêt, sá kəɡ cɪŋguli ŋkwân wu. Bwûŋ dɔəŋg dáá dúsə mbəɡ ŋgeɛ mpədúgá *məkóól mə jwôw† nə kóómb jwôw í də jímə yí, í njúl námə mbəɡ ŋgeɛ mpədúgá *məncwúm mə jwôw‡ nə kóómb jwôw í də jímə yí.

Məma ŋkwê mə zə kuŋg m̄əŋ

¹³ Gúl ŋgúnɡúl í də zhu məkóól mə jwôw§ yí í mú ŋgə wɔ́ɔlə. Bwé mú téduga ná búsə nə ŋkul kə, kə wóós Fenígús. Bwé mú yíl shwamá í də sá ná titíma kú kyey yí, bwo mú ŋgə bɛ fuundú m̄əŋ á Kærêt. ¹⁴ Kú námə bwey, məma ŋkwê bwé də jôw ná Erakilôŋ* yé mú zhu nûŋ ŋkwamád zə byaluga nə bwo. ¹⁵ Nda titíma í á shwal tâw ná, fwála mə kwo tál nyə yí í a shígé ná bæ. Sə mú bíd, ŋkwê mú ŋgə kə nə sá kóómb í ajélayé yí. ¹⁶ Sə á ka kə cɔ mpúsə ŋkwamə bwé jôw ná Koda yí, í mú nywá laa sá ŋkwê, sá músə ka tɛɛm balan nə bíbyóól acíg-cíg sá mə fwo bul líduga. ¹⁷ Ofúla bwé mú kəl bíbyóól jəŋg titíma dí gwôw ná ndéé bwé mú ŋgə cɛɛlə mikwoolú lyɛ titíma nəcé bwé á ŋgə fúndə ná ŋkwê nyə a bá kə nə

† 27:12 məkóól mə jwôw: Í ká ná Sud; wo é kwey féél-féélí yé ŋkəw á oféél-féélí ó íciyá d̄i. ‡ 27:12 məncwúm mə jwôw: Í ká ná Nord; wo

é kwey féél-féélí yé ŋkəw á oféél-féélí ó íciyá d̄i. § 27:13 məkóól mə jwôw: Í ká ná Sud; wo é kwey féél-féélí yé ŋkəw á oféél-féélí ó íciyá d̄i.

* 27:14 Ŋkwê wəŋg mə də zhu ŋgeɛ məncwúm mə jwôw.

sé ná ndéé sé kə mága bwûŋ á Sírut. Bwé mú shul shwamá í dí cwánwo yí májúwód, sé mú shwal ŋgə kə, kú ná bæ kóómb sé má céel yí. ¹⁸ Jwôw í á bɛ yí í á bæ ŋkwô ŋgə ná námə zhíŋg sə. Sé mú ka tééd wusálə mímbag májúwód. ¹⁹ Jwôw áléel, ofúla bwáméfwó bwé mú ŋgə wusə ísá í titíma májúwód nə məbwə máŋ. ²⁰ Sá á cugə mwôw ŋkí bulya kú ná dúg jwôw jon dí, kú nə tɔɔ acén-cení, nji wúl mbií yáág-yáág ŋkwô ŋgə kuŋg. Sé mú shîn dúg ná sé bəŋ sé ácugəyé.

²¹ Í á bæ námə buud bwé má bul já kú də. Pwôl mú ka zə tɔw bwo tátám, a mú ci nə bwo ná: «Owey, bí a mbəm gwág sá má a ŋgə ci yí, ŋki sé á shígé tí mákuú Kərēt, sé á mbəm sásulə míga mícúnə nə intáma. ²² Má ka ci nə bí ja gaád ná bi lwóyág inkáŋ. Cug múúd í ájímbéé wa tɔɔ ŋgwúd. Sá jí nə ŋkul ntáma, nji titíma. ²³ Zembî má gwág nə ndî yé, má ŋgə yə gúmə yé, ŋgwól *éŋgəles yé nyə ámə wóós mǎdí bulú gaád. ²⁴ Nyə ámə lás nə mə ná: “Pwôl, wo kú bæ nə ifwaas. Í jii ná wo kúməg wə *Káázəl. Zembî nyə e cug námə búúd ɔ titíma gwô nəcé wo.” ²⁵ Gwə wə má cí nə bí ná, oshwə bəm, lwóyágá inkáŋ. Mə ji nə búgə nə Zembî ná ísá í é bæ nda nyə ámə jaaw mə ná. ²⁶ Sá é kə mága nyúl ŋkwamə dí.»

²⁷ Í á ka zə bæ, ŋkwô má jéŋla nə sé ntáni ibulú wúm nə ílól. Bulú wúm nə nɔ dí, sé ŋgə ná námə ntân mən bwé jów nə Adriyatik má dí, ísá í tām bulú, ofúla bwé mú gwáduga ná sé mú kúnə-kúnə nə nyúl shí. ²⁸ Bwé mú wusə zhwanɣula májúwód, bwé kwey ná í gwaa shí kə wóós ómáda məwúm mǎlól nə zəŋgbá. Sé mú shísh shwóg, bwé mú kwo

wusə zhwəŋgula, bwə kwey ómáda məwûm mábá nə mwəɔmb. ²⁹ Bwə mú bæmb ná sé á bá kə mága gúl kúkúl á məkwóógúd. Bwə mú wá məshwamá mánɔ bán titíma dí, bwə ηgə wímb ná mán í léélug lâm. ³⁰ Ofúla bwə mú ka zə bii tédúgá ná bwə túb. Bwə mú shul bíbyóól ácíg-cíg májúwód nda sâ má cí ná bwə ké wá məshwamá mâ lúú titíma. ³¹ Pwôl mú ci nə lúlúú ózimbi ná: «ηkí buud óni bwə bé kú ji titíma dí, bí kú faam nə shwiy.» ³² Ozimbi bwə mú sámb míkwoolú mí bíbyóól nə ndeé í mú wô.

³³ Té bwə á ηgə bwánd ná mán í lámúg yí, Pwôl nyə á ηgə cwîny buud ná bwə dág ídâw. Nyə á ci nə bwo ná: «Í má bæ mwôw wûm nə mánɔ múús bi njul bi ηgə bwánd, muud kú də. ³⁴ Mé ηgə jii ná bi nyíngəg tééd ηgələ dé, sâ jəng í é sá bí mpwogé. Mpugá ná muud nyə ajímbálé tə ntand shilú ηgwúd wa.» ³⁵ Nji nyə á shîn ci ntáni yí, nyə á ηwa buléd, a jəgula nə Zembî ná ndeé a fêy, a mú tééd dólə. ³⁶ Bêsh mənyúúl má mú lal, bwə mú ηwa ídâw ηgə də. ³⁷ Sə bêsh sé á bæ titíma dí buud mítəd mímbá nə məwûm zəngbá nə ósaman. ³⁸ Ja bwə á shîn də jílə yí, bwə á ka zə sɔ məzhií mə sá ná titíma ηwág yísa. Bwə mú wusə ídâw májúwód.

³⁹ Ja mán í á ka lâm yí, bwə a shígé yag shí bwə á kə wóós ni. Í á yida bæ nda wúl mbwə mâη í á zə shúsə cínú. Mbwaanzulə shé í á ηgə nyín cínəng. Wu mbwaanzulə wəng dí wə bwə á dúg ná bwə cɛl kə tâl titíma yé ηkí í á bæ nə ηkul sîy ntó. ⁴⁰ Bwə á ka wiinzh məshwamá mēsh bwo mpəngulə mwo májúwód, bwə wiinzh námə míkwoolú mí sá í də fiinzh titíma yí, bwə mú wɛɛf *sanda ηgúl, ηgúl mú

ngə kə nə titíma kóómb mbwanzələ shɛ. ⁴¹ Njɪ bwə nda fwo kumə bwûŋ, titíma mú kə mága dúl kú lú shɛ í á bə májúwó dí shí kú ngə nyîn yí. Lúú titíma í mú nyí shɛ dî í kə yím. Ikwó í májúwó í mú dɛ zə jiwa bán titíma dí né ndéé bán titíma í mú shîn wôŋ.

⁴² Ozimbi bwə mú dúg né bwə shîn gwú mimbwug shú nə muud kú gwáág né ndéé túb. ⁴³ Njɪ nda lúlúú ózimbi nyə á cɛel cɛg Pwôl né, nyə á ci nə ozimbi né bwə kú gwú mímbwug. A mú yida lwâm né bəŋg bí nə ŋkul gwáág wá bwə gwáágúg kə cínú, ⁴⁴ bəŋg bwə lúg wá bwə ngág nə badɛwo mábóómbúd, bóól íbwíl í titíma dí bwə ka ngə kə cínú. Ntó wə bēsh bwə á faam nə shwiy yé, bwə mú kumə cínú mpwogé nə mpwogé.

28

Pwôl má kumə ŋkwamá á Malta

¹ Ja sé má shîn faam nə shwiy ntúni yí, sé mú gwág né bwə dɛ jôw nyâŋ ŋkwamá né Malta. ² Mimbyágá mí shí nyəŋg mí á ŋwa sé nə dúl váál ósusa í cúgέ kúl jêsh yí. Nda mpú nyə á ngə nywô yôŋ í ngə fafələ ná, bwə á sɔ məma kuda, bwə mú ŋwa sé bēsh né sé kэг gwáalə. ³ Pwôl nyə á ka ŋkêny dúl bímbí lú ncaga wusə kudad. Yúul mú kə wú cínəŋgú nə gún kuda, zə bwaməsə nyə mbwəd nada. ⁴ Ja mímbýágá mí shí mí á dúg yúul kəl Pwôl mbwəd yí, bwə á ngə lésha bwómé nə bwómé ná: «Muud éga ji wámɓələ bə ngwûl buud. A má tɛem faam nə shwiy májúwó di, myéndí í á mágúláyé né a cúgəg.» ⁵ Njɪ Pwôl nywáá mú saməsə yúul kuda dí, a kú námá

gwáduga tɔɔ məcey. ⁶ Bâη bwé á ηgə téduga ná bwé é je dúg Pwôl ηgə gúsə, gúl ja ná bwé é seegya nji a má yηη kadəwa shí mbimbə. Bwé á bwánd ná kákáká, bwé kú dúg tɔɔ sâ ábúbôw í bé nə nyə. Bwé mú cénd mítádúgá, bwé ná: «A cugé zhizhe muud, a ji zembî.» ⁷ Nğwól kâη nyə á bə kúnə-kúnə nə kúkúl bwé á bə ni. Kâη wəɔηg njúl kâη má Publíyus, lúlúú múúd á ηkwamə nyəɔηg. Publíyus éne mú ηwa sé nə ceelí, a mú jil sé nyédí kâη mwôw málóol. ⁸ Sóónǵú yé nyə á bə a mbwúg shí nə bwəs. Nyúúl í á ηgə gwê nyə, a ηgə námə bwəs ncwú-məcií. Pwôl mú kə nyédí, kə jəgəla nə Zembî, bəd nyə məbwê, a mú yâl. ⁹ Í mú ka zə bə ná, míl mímbəl myâ ηkwamə nyəɔηǵú mí mú ηgə zə nyédí, mí ηgə zə yâl. ¹⁰ Buud bəɔηg bwé mú bul ηwa sé nə gúmá, gúmá í ηgə nyîn mimbíí mimbíí. Bwé á yə námə sá isâ í njəɔnd ja sá á kyey yí.

Pwôl mə kə kumə Róma

¹¹ Sə á ji cínəηg oηkwəond olóol. Gúl titíma á Aləguzandrî í á cínǵuli ηkwân cínəηg ηkwamə nyəɔηǵúd. Titíma jəɔηg mé məyǵiyé mə á bə yuug «Məwáás»*. Gwé wə sá á ηwa kələ nə njəɔnd shwóg yí. ¹² Sə á kə ná ndéé kə shulə Sirakûs, sə mú já cínəηǵú mwôw málóol. ¹³ Tílə sə á tí na yí, sə á ηgə baag nciindyə nə nciindyə ná ndéé kə wóós Regyo. Mán mələm, ηkwê á məkóól mə jwôw† mú kunǵ. Mpúsə mwôw məbá sə mú kumə Puzhwoləs. ¹⁴ Sə mú kwey bóól ómínyəηû bású óbúgəla na. Bwé

28:6 14.11 * **28:11** Məwáás məɔηg wə Kastor bá Polugus. Bwé á bə ozembî wā yəbə Ogurék. Buud bwé á də téduga ná ozembî bəɔηg wə bwé á di baagələ ofúla. † **28:13** məkóól mə jwôw: Í kə nə Sud; wo é kwey féél-féélí yé ηkəw á oféél-féélí s íciyá dî.

mú jəgʉla nə sê ná sánónɣ sá jág mwôw zaŋgbá. Mpúsə wəɔŋg wə sá á kə kumə Róma yé. ¹⁵ Na, bóól ómínyəŋə bú sú wâ Róma bwə á gwáduga ná sá ŋgə zə. Bwə á zə, zə bwəma nə sá Ifacilá í Apyus, bóólúgá kúl bwə də jôw nə Minjôw mí ójóŋ mílól yí. Ja Pwôl nyə a dúg bwə yí, nyə á yə Zembî cúncésh, ŋkul bul wóós nyə nyúúúúd. ¹⁶ Ja sá á kumə Róma yí, bwə á bíd Pwôl ná a jeg kə ji kúl á céel yí, bá ŋgwól zimbí nyə é də baagusə nyə yé.

Pwôl má bwüŋg Jəjə Kéel Róma

¹⁷ Mpúsə mwôw málól ntáni, Pwôl nyə á jôw otówe ɔ shwóg wâ *Oyúden, bwə zə bwəma nə nyə kúl nyə á də ji yí. Ja bwə á zə seɛŋgya yí, nyə á ka ci nə bwo ná: «Bwaanɣ mə a shígé shwey wôŋ nə kúl búud jíshé, kú shwey wôŋ nə ijâm nə ijag ódá bwə á lúgə yí. Nji tɛɛm bæ ntó, bwə á bii mə Yurúsəlem, keɛzh mə məbwə mə búud ɔ Róma dî. ¹⁸ Buud bəɔŋg bwə á shí jî mə kəɔd, bwə mú kwey ná bwə bíd mə nəcé bāŋ bwə á shígé kwey mə nə məbɛɛ mə mpíyá nə shwíy má. ¹⁹ Nji, nda Oyúden bwə á ŋgə ŋgaan ná, gwə wə mə á jî ná lésú wâm í zág wə *Káázel nə ndí yí. Nji ntó cugé ná mə ji nə məshwán nə lwoŋ búud jâm. ²⁰ Sâ jəɔŋg wə mə ámə sɔ ná shé dúgyág nə ndí yí, shé lésha yí. Búbálé mə ji mánkəda dî nəcé sâ *Izəɾəyél ŋgə bwánd nə búgə yí.» ²¹ Bwə mú bɛsa nə né ná: «Sá afwóyé bii ŋgwól kálaad ŋgə wú sá Yudéa shú dwô dí, ŋki ntág ná ŋgwól *mínyəŋə wúsú mə zə jaaw sá wúl bów-bôw lân shú dwô dî. ²² Nji, sá mə jii ná woméfwó jááwug ná sá tédúgá wô shú nyəɔŋg ŋkəɔmə a búgə

wó má kə nyí ni. Sə ɲə gwág ná buud bwé ɲə ban nywo kúl jésh.» ²³ Bánón ɲwé á cɛɛlə ɲkúmba jwôw bwé bá zə cínəŋ nyódí njów yí. Ja jwôw dɔəŋ í á jé yí, bwé á zə bwé njúl buud ɲkí bul bulya. Pwôl mú zə lwóya búgá jé wú mpámán wóós mpwó-kugú, a ɲgá bwiing bwo Faan má Zembî, a ɲgá sɔ ná bwé máguləg Yésus, a ɲgá bwiing bwo ná nyə wá Mæççé má Moyíz nə micilyá mí *búúd ɔ micúndá mí á ɲgá ci yé. ²⁴ Bóól bwé mú ɲgá *magulə isâ nyə á ɲgá ci yí, bóólúgá kú magulə. ²⁵ Bwé á ka ɲgá bwílya bwé njúl məcún məcún. Pwôl mú kwo ci bwo nji sâ ɲgwúd ná: «Sâ Nkɛŋkɛ Shíshim nyə á lás nə impáámbé bín mpú mə múúd micúndá Izayí dí yí í má mpu nyín. Nyə á ci ná:

²⁶ Kaág kúl búud ni dí kə ci nə bwo ná:

“Bi mə bá du kənd málwê, nji bi kú bwelɛ wámbulə;
bí du kənd mísh, nji bi kú bwelɛ dúg,

²⁷ nəcé kúl búúd ga í má shín lal mílâm.

Bwé má shín juwal málwê,

bwé búdal mísh;

ná mísh máŋ má á bá dúg,

məlwê máŋ má á bá gwág,

mílâm myán mí á bá wámbulə,

ɲkwuŋgá bwé á bá cénd kuú njɔənd,

ná ndéé mə mú lwag bwo.”

²⁸ «Kagá mpu ná Zembî má kənd búúd bwé cúgé Oyúden wá cug jé jəəŋg. Báá, bwé é gwágulə nyə.»

²⁹ †[Ja Pwôl nyə a shín ci ntúni yí, Oyúden bwé á shwal bwílya, bwé ɲgá jág sɛŋɛsa məkâ.]

³⁰ Pwôl nyə á já mimbû mímbá oncindî, a ηgə ji njów nyáméfwó nyə á ηgə jóna nə *mwaanê yé yí, a dúgə lóg búúd bwə á dɛ zə nyədí wá, ³¹ a ηgə cúndə kéel á Faan mə Zembî, a ηgə jííḡuli buud minjííḡulá mí dúgyá nə Cwám̄ba Yésus-Kríst myá nə kpwə́ kpwə́, kú nə gúl sâ í ntáḡulá nyə.

Kálad Zembî : Sə, á Gúgwáan New Testament in Makaa

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Makaa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Makaa

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
d1606f4a-0ada-5be8-9b44-23b40e4b3495